

מפגשי בוקר
לתלמידי כיתות ה-ו:
דמויות מופת מן העבר
דמויות אוניברסליות, ישראליות ויהודיות

כתיבה: אליסר תל-אור

מפגשי בוקר – דמויות היסטוריות:

הקדמה:

במפגש הבוקר "דמויות היסטוריות נפגוש בכל שבוע דמות היסטורית אחת. חלק מהדמויות יהיו דמויות שהשפיעו על העולם, חלק מהן יהיו דמויות בולטות בהווייה הישראלית – הן הפוליטית, והן התרבותית-חברתית, וחלק מהן דמויות בולטות בהיסטוריה היהודית.

מקבץ הדמויות בנוי כך שפוגשים דמויות מהעולם היהודי, הישראלי והאוניברסאלי לסירוגין. אבל כמובן שהדבר תלוי גם בבחירה שלכם, ואתם יכולים לשנות את הסדר, לדלג על דמויות ולהוסיף דמויות נוספות – הכל בהתאם לשיקול הדעת שלכם, ואף להציע לתלמידים להוסיף דמויות משמעותיות עבורם.

בכדי לשמור על העקרונות הפדגוגית של מפגשי הבוקר, כמפגשים המזמנים חוויה תרבותית, המעודדים שיח, וככאלה שנועדו להעשיר את עולמם של התלמידים מחד, אך מאידך לא להוות "שיעור" נוסף במערכת" אנו מציעים מספר דרכים יצירתיות ללמוד אודות כל אחת מהדמויות:

א. בחלק נרחב מהאסופות על הדמויות שלפניכם, יש מקבץ ציטוטים משמעותיים – מדבריה של אותה הדמות. ניתן לפתוח את מפגש הבוקר בתליית הציטוטים השונים על קירות הכיתה ולבקש מהתלמידים להתיישב ליד ציטוט אחד שהם מזדהים איתו, או ציטוט אדם שמשמעותי בעיניהם מאוד, או לחילופין – ציטוט שהם דווקא לא מסכימים עם הרעיון המובע בו. לאחר שהתלמידים יתיישבו נוכל לקיים שיח אודות הבחירות שלהם, ורק לאחר מכן – נספר על הדמות שאמרה את הציטוטים השונים, את הרקע לדבריה וכדומה (על בסיס החומר המובא באותו הקובץ של אותה הדמות).

ב. אפשרות נוספת – שאף היא מבוססת על מפגש ראשוני דווקא עם הציטוטים של הדמות, היא לחשוף בפני התלמידים את הציטוטים השונים (אם בתלייה על הקירות, ואם בדרך אחרת) ולבקש מהם לנסות ולנחש מיהו האדם שאמר את אותם ציטוטים. אפשר כמובן לכוון אותם, ולומר האם מדובר במנהיג ישראלי, בהוגה דעות חשוב וכדומה, אבל להשאיר לתלמידים את המרחב לנסות ולגלות מי עומד מאחורי הציטוטים האלו. ולאחר השיח שיתקיים עם התלמידים בנושא, לעבור אל המידע אודות אותה הדמות.

ג. בחלק נרחב מהאסופות שלפניכם, ישנם מקורות רבים מארון הספרים – היהודי-ישראלי והאוניברסאלי, ביחס לאחד ההיבטים הקשורים בדמות שעליה נדבר. אפשר לפתוח את המפגש בשיחה שנובעת מאחד הקטעים האלו, ולאחר מכן לשאול את התלמידים אילו דמויות מהוות דוגמה ומופת לאותו היבט, ומתוך כך לפגוש בין היתר גם את הדמות שעליה אנו מדברים.

ד. אמצעי המחשה נוספים שאיתם אפשר לפתוח: הקלטה משמעותית (וידאו או שמע בלבד), תמונה מפורסמת ועוד – גם עם אמצעים אלו מומלץ לפתוח את המפגש, ולדבר על הדמות דרך הדבר שאיתו נפגשו התלמידים בראשונה.

ה. מגוון הדמויות הוא כמובן רחב, אבל אפשר להרחיב אותו יותר. על כן, אפשר לבקש מהתלמידים להביא משלהם: הן במובן הזה שלקראת מפגש על דמות מסוימת – נבקש מהם להביא משלהם ביחס לאותה הדמות. למשל: אם מדובר בזמר זוהר ארגוב, לבקש מהתלמידים מבעוד מועד להביא לכיתה שיר שהם מכירים של זוהר ארגוב. או אם מדובר בדמות שחיה בתקופתנו, לבקש מבני המשפחה – הורים, סבים וסבתות וכדומה – לספר על אותה הדמות כפי שהם זוכרים אותה. למשל: אנואר סאדאת, והזיכרון המשפחתי ביחס להגעתו לארץ וחתירתו על הסכם השלום על ישראל ועוד.

בנוסף, אפשר להציע לתלמידים לבחור דמות שאותה היו רוצים להציג בכיתה, ולחשוב על האופן שבו הם רוצים להציג את הדמות: באמצעות סיפור על אותה הדמות, ציטוטים, קטעי וידאו, משחק שדרכו לומדים עליה וכדומה.

ו. למרבית הדמויות, כפי שתוכלו לראות בקבצים עצמם, יש הצעות לסרטונים שרלוונטיים ביחס לאותה הדמות. בחלק מהמקרים מדובר בסרטונים שבה נשמע קולה האמיתי של אותה הדמות (למשל: שיריו של אריק איינשטיין או נאומו של מרטין לותר קינג: "יש לי חלום"), ובחלק מהמקרים מדובר בתכנים ייעודים שנוצרו ביחס לאותה הדמות, ומתאימים לצפייה של תלמידים בכיתות ה-ו. הצפייה בסרטונים כמובן אינה באה להחליף את הפעילויות האחרות, אלא להעשיר אותן.

יש לציין שבכל אסופה על דמות יש חומר רב – וכמובן שאין צפייה או דרישה להביא את כל החומר בפני התלמידים. החומר הרב נועד הן להוות רקע עבורכם, בכדי להכיר את הדמות באופן נרחב יותר, והן בכדי לאפשר לכם בחירה – מה מהדברים להביא בפני התלמידים.

כמו כן, התכנית מציעה מלכתחילה דמות אחת לכל מפגש. אולם אם יש דמות שהתלמידים מעוניינים להמשיך ולשמוע אודותיה, ואתם חשים שהדבר הנכון יהיה להמשיך לעסוק באותה הדמות במשך שני מפגשים (או יותר) – בהחלט יש מקום לעשות זאת.

להלן פירוט הדמויות על פי סדר השבועות (כמובן, שהסדר אינו מחייב, אולם נכון וכדאי לשמור על האיזון שבין: אוניברסאלי, ישראלי ויהודי):

שבוע 1- מהטמה גנדי

שבוע 2 – חיים נחמן ביאליק

שבוע 3 – גאולה כהן

שבוע 4 – להקת הביטלס

שבוע 5 – דונה גרציה

שבוע 6 – אריק איינשטיין

שבוע 7- מרטין לותר קינג

שבוע 8 – משה מנדלסון

שבוע 9 – זאב ז'בוטינסקי

שבוע 10 – אמא תרזה

שבוע 11 – אלי ויזל

שבוע 12 – יואל משה סולמון

שבוע 13 - אלפרד נובל

שבוע 14 – הרב קוק

שבוע 15 – זוהר ארגוב

שבוע 1: מהטמה גנדי (אוניברסאלי)

סרטון:

חדשות מהעבר:

<https://www.youtube.com/watch?v=qfDwsb2v2FQ>

מוֹהַנְדֵס קְרִמְצ'נֵד גַּנְדִי המכונה "מהטמה" – נפש גדולה, נולד ב-2 באוקטובר 1869, למשפחה הינדואית, שהשתייכה לקאסטת "הואישיה" קהילת סוחרים ואומנים מפורסמת, אביו היה ראש הממשלה בנסיכות פרובנדר. כבר מגיל צעיר גנדי חונך לאי אלימות כלפי כל יצורים חיים, היה צמחוני, נהג לצום לשם הטהרות, למד להיות סבלן לקאסטות השונות. בגיל 13 חיתנו אותו הוריו עם לקסטורבה מחנג'י ונולדו להם חמישה בנים – הבכור בניהם מת בינקותו.

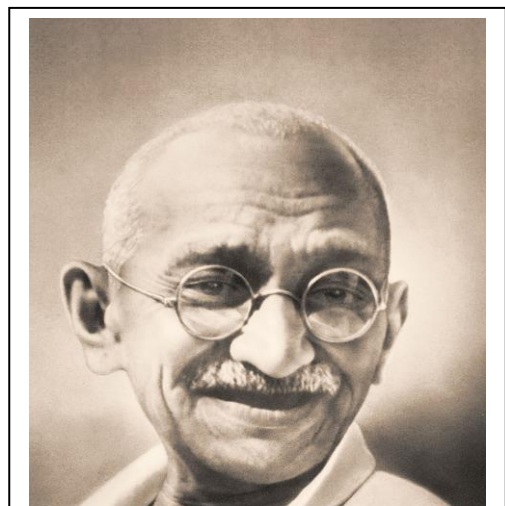
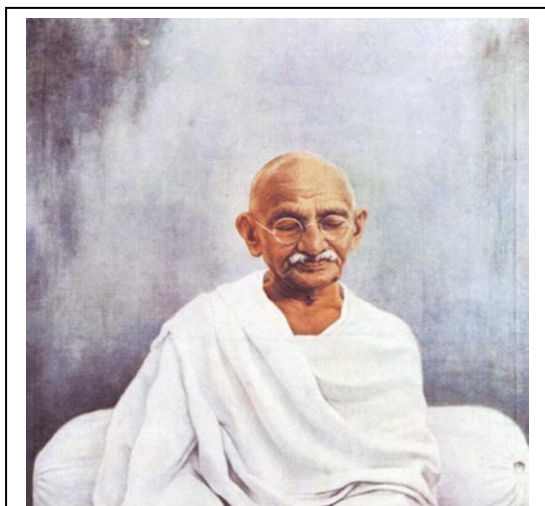
בהיותו בן 18 נשלח לאנגליה ללמוד משפטים, שם התעורר בו הצורך להכיר את דתו ומנהגיה לעומק. בתום לימודיו חזר להודו, אך התקשה למצוא עבודה בתחום המשפטים, נשלח מטעם חברה הודית לדרום אפריקה ב-1893. גנדי נתקל בדרום אפריקה באפילה שהייתה נפוצה נגד הודים הוא גורש מקרון מחלקה ראשונה ברכבת למרות ששילם, נאסרה עליו כניסה למלונות ועוד. גילוי הגזענות ואי הצדק הובילו אותו להטיל ספק במעמד של בני עמו בקרב האימפריה הבריטית. גנדי נשאר בדרום אפריקה ניהל מאבק לזכויות של הודים בניסיון למנוע קבלת חוקים מפלים נגד הודים, הוא לא הצליח במאבק אך התפרסם מאוד. הוא הקיים את הארגון "הקונגרס ההודי של מנטאל" במטרה לאחד כוחם של הודים בדרום אפריקה לכוח פוליטי הומוגני. במהלך פעילותו בדרום אפריקה אימץ גנדי את המתודולוגיה של התנגדות הלא אלימה, ודבקות באמת, דרך בה נהג והנחיל לאנשיו שסבבו. ההודים נהלו מאבק נגד חוק גיוס, מאבק היה לא אלים ונמשך כ-7 שנים שבמהלכו נכלאו גנדי ועוד אלפי הודים בכלא בגלל השתתפותם בשביתות ובתהלוכות מחאה לא חוקיות, בסרבנות גיוס. הממשלה הצליחה לדכא את המחאה אבל דעת הקהל בדרום אפריקה הכריח את הגנרל יאן כריסטיאן סמאטס לנהל משא ומתן עם גנדי ולחפש פשרה. גנדי התנגד לשלטון הבריטי למרות זאת הוא סייע להם בדרכים שונות בלי להשתתף בלחימה עצמה: ב-1899 הקיים יחידת מתנדבי אמבולנסים. ב-1904 הקים גנדי יחידת אלונקאים לעזרה בלחימה נגד הזולו. על פעילותו זו זכה בעיטור הזהב: "קיסר הודו". 1903 החל גנדי לשמש כעורך עיתון של "דעה הודית" שהופץ בדרום אפריקה, עבודה שהמשיך בה עד שעזב את דרום אפריקה ב-1914.

גנדי חזר להודו בסוף 1914, הוא הגיע למסקנה שיש לשחרר את הודו מכיבוש בריטי, הוא הקדיש את זמנו ומרצו לקידום שחרור לאומי. גנדי עסק רבות גם בסיוע לחלכאים ולנדכאים של הודו, בעקבות

פעילותיו גנדי נאסר מספר פעמים. בזמן המאבקים אנשים החלו לכנותו : באפו (אבא) ומהטמה (נפש גדולה). ב-1921 קיבל גנדי סמכויות ניהוליות במפלגת הקונגרס הלאומי, הוא ארגן את המפלגה וקבל חוקה חדשה, ואפשר להיות חבר מפלגה לכל מי שהיה מוכן לשלם, כך הפכה מארגון אליטיסטי לארגון הפונה להמוני העם. גנדי הפך את הקונגרס הלאומי היהודי לארגון פולטי מרכזי בהודו, הוא הרחיב את רעיון המאבק הלא אליים והוביל מאבק של החרמת סחורות שיצרו מחוץ להודו במיוחד סחורות בריטיות, הוא הטיף ללבישת בגדים תוצרת ביתית, הוא הכליל נשים בפעילות הפוליטית. גנדי הוביל החרמה של מוסדות חינוך בריטיים, מערכת משפט בריטית ודרש להתפטר ממשרות ממשלתיות. גנדי הנהיג תהלוכות ואספות לא אלימות במקביל לחינוך חקלאי והקמת תעשיות פרטיות כחתיירה תחת התעשיות הבריטיות. המדיניות של "אי שיתוף פעולה" זכתה להיענות רחבה מצד כל שכבות אוכלוסיה בהודו כדרך למאבק לעצמאות לאומית. גנדי נעצר במרץ 1922 ונפשט באשמת הסתה ונגזרו עליו שש שנות מאסר אך שוחרר לאחר שנתיים ב-1924. לאחר שחרורו עסק בעיקר בארגון המפלגה ובאיחוד כוחות בה.

ב-1930 פתח גנדי במאבק לא אליים נוסף נגד מס מלח שהטילו הבריטים בנוסף לכן שאסרו ליצר מלח בישול ולהתחרות במשווק הבריטי. הוא ארגן באפריל 1930 צעדת מלח של 400 קילומטרים כדי ליצר מלח בעצמו. אלפי הודים התלוו אליו במסעו אל הים. בתגובה עצרה בריטניה כ-60000 תושבים הודים. מאבקו של גנדי זכה לפרסום בינלאומי רב, ובין היתר נבחר גנדי ב-1930 לאיש השנה של שבועון הטיים. ב-1939 עזב גנדי את מפלגת הקונגרס והקים מלחה חדשה שדגלה בסוציאליזם ובאחדות הודו ובאנטי אלימות.

באותה תקופה קמה תנועה "צאו מהודו" שהייתה התנועה החזקה ביותר בהיסטוריה של המאבק לעצמאות הודו. הבריטים דכאו את פעילות התנועה אלפי לאומנים הודים נהרגו ונפצעו מאש המשטרה, ונאסרו מאות אלפי אנשים. ב-1942 נאסרו גנדי וכל החברים בוועידות הקונגרס בבומבי בידי המשטרה הבריטית. גנדי נכלא במשך שנתיים ושוחרר עקב בריאות רופפת. בסוף מלחמת העולם הבריטים נתנו סימנים ברורים לכך שהשלטון יעבור לידי הודו. גנדי קרא להפסקת המאבק והבריטים שחררו כ-100000 אסירים פוליטיים, כולל הנהגת הקונגרס. ב-15 באוגוסט 1947 זכתה הודו בעצמאות, גנדי זכה לראות בהתגשמות חלומו ולעמוד בראש הודו עצמאית. גנדי נרצח ב-30 בינואר 1948 על ידי הינדואי בן 38 שהיה קשור לארגון קיצוני. בהתאם למנהג היהודי גוייתו של גנדי נשרפה על פי בקשתו פוזר רוב האפר בין הנהרות הגדולים בעולם כגון הנילוס, הוולגה, והתמזה.

נושא השיחה: אלימות ואי אלימות

מקורות לדוגמא:

1.

(א) לכל זמן ועת לכל חפץ תחת השמים:

(ב) עת ללדת ועת למות עת לטעת ועת לעקור נטוע

(ג) עת להרוג ועת לרפוא עת לפרוץ ועת לבנות

(ד) עת לבכות ועת לשחוק עת ספוד ועת רקוד

(ה) עת להשליך אבנים ועת כנוס אבנים עת לחבוק ועת לרחק מחבק

(ו) עת לבקש ועת לאבד עת לשמור ועת להשליך

(ז) עת לקרוע ועת לתפור עת לחשות ועת לדבר

(ח) עת לאהב ועת לשנא עת מלקמה ועת שלום:

קהלת פרק ג

2.

איזהו גבור שבגבורים?

זהו הכובש את יצרו שנאמר: טוב ארך אפים מגבור ומושל ברוחו מלוכד עיר (משלי

ט"ז ל"ג) וכל הכובש את יצרו מעלין עליו כאלו כבש עיר מלאה גבורים שנאמר עיר

גבורים עלה חכם [ויורד עוז מבטחה] (שם כ"א כ"ב) [...]

ויש אומרים מי שעושה שונאו אוהבו.

מסכתות קטנות מסכת אבות דרבי נתן נוסחא א פרק כג

3.

אמר רב נחמן : כל דאליס גבר

תלמוד בבלי מסכת בבא בתרא דף לד עמוד ב

ותבחר אנשי חיל רוצה לומר גבורים ואנשי לבב שלא יגורו מפני איש בדבר המשפט ולפי שאיש זרוע לו הארץ וכל מאן דאליס גבר.

אברבנאל שמות פרק יח

.4

והתורה אמרה : אם בא להרגך - השכם להרגו.

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף נח עמוד א

.5

הנהו בריוני דהוו בשבבותיה דרבי מאיר והוו קא מצערו ליה טובא, [היו בריונים בשכנות לרבי מאיר והיו מצערים אותו מאוד]

הוה קא בעי רבי מאיר רחמי עלויהו כי היכי דלימותו. [רבי מאיר היה מבקש רחמים וביקש שימתו]

אמרה ליה ברוריא דביתהו [אמרה לו אשתו ברוריה]:

מאי דעתך? - משום דכתיב: (תהלים ק"ד) יתמו חטאים, מי כתיב חוטאים? [היה צריך לכתוב חוטאים]

חטאים כתיב! ועוד, שפיל לסיפיה דקרא [רד לסוף הפסוק]: ורשעים עוד אינם, כיון דיתמו חטאים - ורשעים עוד אינם? אלא, בעי רחמי עלויהו דלהדרו בתשובה [בקש רחמים עליהם ויחזרו בתשובה] - ורשעים עוד אינם.

בעא רחמי עלויהו והדרו בתשובה. [ביקש רחמים עליהם וחזרו בתשובה]

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף י עמוד א

.6

39 ואני אמר לכם אל-תתקוממו לרשע והמכה אותך על-הלחי הימנית הטה-לו גם את-האחרת: 40 ואשר יחפץ לריב עמך ולקחת את-כתנתך תן-לו גם את-המעיל: 41 והאנס אותך ללכת עמו דרך מיל לך אתו שנים: 42 השאל מאתך תן-לו והבא ללות ממך אל-תשב פניו: 43 שמעתם כי נאמר ואהבת לרעך ושנאת את-איבך 44: ואני אמר לכם אהבו את-איביכם (ברכו את-מקלליכם היטיבו לשנאיכם) והתפללו (בעד מכאיביכם ו) רדפיכם: 45 למען תהיו בנים לאביכם שבשמים אשר הוא מזרח שמשו לרעים ולטובים וממטיר על-הצדיקים וגם על-הרשעים

דברי ישו ב-הבשורה על-פי מתי פרק ה'

.7

ב-1989, 13 אומות המכילות 1,695,000,000 תושבים, חוו מהפכות לא-אלימות שהצליחו מעבר לציפיות הפרועות ביותר של הכל...אם נוסיף את כל המדינות בהן פעלו תנועות לא-אלימות גדולות במאה ה-20 (הפיליפינים, דרום אפריקה, תנועת העצמאות של הודו...) המספר מגיע ל-3,337,400,000, שהם 65% מכלל האנושות! כל זאת בשיניה של הטענה, אשר חוזרת ונשנית ללא סוף, שאי-אלימות לא עובדת בעולם ה'אמיתי'.

וולטר וינק

.8

הרעיון של אי-אלימות הוא אידיאל מוטעה. הוא מניח שקיימת חמלה וחוש צדק אצל האויב. כאשר אותו אויב יכול להפסיד את הכול ואין לו מה להרוויח על ידי יישום של צדק והרגשה של חמלה, תגובתו יכולה להיות שלילית בלבד

מרטין לותר קינג

.9

אם חברה בלתי-אלימה תהיה נתונה תחת מתקפה מבחוץ, ישנן שתי דרכים לאי-אלימות. למסור את הרכוש, אבל לא לשתף פעולה עם התוקף... להעדיף מוות על פני כניעה. הדרך השנייה תהיה התנגדות בלתי-אלימה על ידי האנשים שאומנו על פי הדרך הבלתי-אלימה... המחזה הבלתי-צפוי של שורות על גבי שורות של גברים ונשים שפשוט מתים במקום להיכנע לרצון התוקף, ימיסו בסופו של דבר את התוקף ואת חייליו... אומה או קבוצה שהפכה את האי-אלימות למדיניות המוחלטת שלה, לא יכולה להיות נתונה לעבדות, אפילו לא בפני איום של פצצת אטום... רמת האי-אלימות באומה זו... תתרומם בצורה טבעית כל כך גבוהה, כך שהיא תחייב כבוד אוניברסאלי.

מהאטמה גאנדי

.10

הייתי רוצה שתניחו את נשקכם, מאחר שהם בלתי-יעילים להצלתכם או להצלת האנושות. אתם תזמינו את מר היטלר ואת סניור מוסוליני לקחת את מה שהם רוצים מהמדינות שאתם רואים בהן רכוש שלכם... אם אנשים אלו יבחרו לכבוש את בתיכם, אתם תתפנו מהם. אם הם לא ייתנו לכם לצאת באופן חופשי, אתם תרשו לעצמכם, גברים, נשים וילדים, להשחט, אבל אתם תסרבו להיות נאמנים להם.

מהאטמה גאנדי

.11

עין תחת עין וכל העולם יתעוור.

מהאטמה גאנדי

.12

בהתנגדותנו לשנאה באמצעות שנאה אין אנו גורמים אלא להפיצה.

מהאטמה גאנדי

.13

איהאלימות היא עוצמתה הגדולה של האנושות. היא חזקה יותר מכל כלי הנשק של ההרס שהומצאו על ידי מחשבת האדם.

מהאטמה גאנדי

.14

דמוקרט אמיתי הוא מי שבאמצעים טהורים של התנהגות לא אלימה מגן על ארצו, וכתוצאה על העולם כולו.

מהאטמה גאנדי

.15

אלימות אינה יכולה לישב דבר.

גינגיס חאן

.16

האלימות היא מפלטם האחרון של חסרי היכולת.

אייזיק אסימוב

.17

הדפוס של אלימות קטלנית המונית, התופעה הזאת שאנו מכנים מלחמה, ממשיכה להתקיים בזכות תסמונת הפחד-אשמה-שנאה שמועברת באופן שמאוד דומה למחלה על-ידי התניה חברתית. אף שהיעדר חסינות למחלה הזאת הוא דבר אנושי מאוד, המחלה עצמה אינה הכרחית ואינה חלק מהמצב הטבעי של הקיום האנושי. בין אותם דפוסים מותנים שמעבירים את וירוס המלחמה ניתן למצוא את הבאים - הצדקה של טעויות העבר, רגשות של הצדקה עצמית והצורך לתחזק רגשות כאלה.

18.

תמיד האמנתי שמרבית העם רוצה בשלום, מוכן ליטול סיכון לשלום. ואתם כאן, בהתייצבותכם בעצרת הזו, מוכיחים, עם רבים אחרים שלא הגיעו לכאן, שהעם באמת רוצה בשלום ומתנגד לאלימות. אלימות היא כרסום יסודות הדמוקרטיה הישראלית. יש לגנות אותה, להוקיע אותה, לבודד אותה. זו לא דרכה של מדינת ישראל.

יצחק רבין

שאלות לדיון

1. טוב אך אפיים מגיבור? האומנם בכל מצב??
2. עת להרוג ועת לרפוא- מתי העת לכל דבר ועל פי מה קובעים? ?
3. מאבק לא אלים פנטזיה או ריאליה? מה התנאים לקיימו? ?
4. הקם להרגך השכם להרגו- מתי ובאלו מצבים יש מקום לאלימות? ?
5. מהטמה גנדי והמציאות כיום- כיצד ניתן לפעול בדרכו בחיינו?

רלוונטיות לתלמידים :

אלימות כדרך לפתרון בעיות היא תופעה חמורה ונפוצה בתקופתנו, היא דרך הרסנית שתמיד משאירה נפגעים בשטח, ואין בה מנצח אמיתי היות ואלים נפגע מעצם היותו ככזה. אלימות בישראל ובכלל מוצאת את ביטוייה בתחומים שונים שפה, משפחה, פוליטיקה, לאומיות ועוד. התלמידים חשופים אליה בדרכים שונות. האפשרות לדון ולבחון את משמעותה מנקודות מבט שונות תוך בירור דגם של אי אלימות חשובה לדיון התרבותי חברתי של מדינת ישראל. ראינו לנכון לדון בנושא חשוב זה דרך דמותו המדהימה של מהטמה גנדי שהוביל לעצמאות הודו דרך מאבק לא אלים.

שבוע 2: חיים נחמן ביאליק

סרטון:

חיים נחמן ביאליק

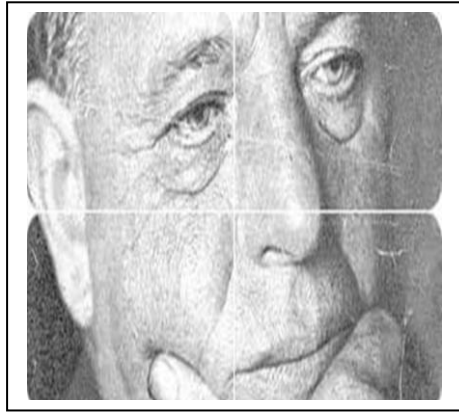
<https://www.youtube.com/watch?v=o-qBDupo9XQ>

חיים נחמן ביאליק נולד ב-9 בינואר 1873 בעיירה סמוכה לז'יטומיר באוקריינה. בגיל 6 אביו פתח בית מרזח בז'יטומיר והמשפחה עברה לגור בעיר. זמן קצר לאחר מכן ביאליק יתייתם מאביו ועבר לגור אצל סבו מצד אמו. בגיל 15 התחיל ללמוד בישיבת וולוז'ין ושם כתב את שירו הראשון "אל הציפור". לאחר מספר שנים ביאליק עזב את הישיבה, מתוך רצון להשכיל ולבנות חיים רחבים יותר ממה שהישיבה הציעה לו, בשירים כמו: "המתמיד" "לבדי" הוא תיעד את עולמו של בן ישיבה העוזב את תלמודו. 1892 הגיע ביאליק לאודסה והשתלב שם בחיי הרוח, הוא פגש שם את "אחד העם" שהשפיע על סגנון הספרותי כמו כן, פירסם שירו הראשון "אל הציפור". ב-1893 התחתן ביאליק עם מינה והחל לעסוק בסחר עצים, במקביל כתב שירים וסיפורים. ב-1901 הוא יסד עם רבניצקי וחברים הוצאת ספרים "מוריה" במטרה להוציא ספרים בעברית, שנה לאחר מכן הוציא לאור את קובץ שירים ראשון. בעקבות פרעות קישינב ב-1903 כתב ביאליק שתיים מיצירותיו הידועות ביותר: "על השחיטה" ו"עיר ההרגה".

ביאליק היה ציוני נלהב הוא השתתף בשני קונגרסים ציונים בשנים 1907 ו-1913. בשנת 1909 הוא ביקר בארץ ישראל בפעם הראשונה הוא התקבל בהערצה על ידי הישוב היהודי בארץ. בין השנים 1910-1920, בנוסף לפרסום שירים חשובים פרסם ביאליק מסות חשובות כגון "הלכה ואגדה" ו"גילוי וכיסוי בלשון". כמו כן הוא תרגם מרוסית נוסח מקוצר של יצירת מופת כגון: "דון קישוט". באותה תקופה הקים יחד עם רבניצקי ושמריהו לויין את הוצאת "דביר", וערך עם רבניצקי את ספר האגדה. למרות פעילותו התרבותית הענפה באותם שנים לא כתב שירה. ביאליק חי ופעל במשך 27 שנים באודסה, אך בעקבות המהפכה הקומוניסטית ניתנה לו רשות לעזוב את ברית המועצות בשנת 1921, ביאליק עזב ועבר להתגורר בגרמניה. יחד עם תום זיידמן פרויד הקימו הוצאת ספרים "אופיר" להוצאת ספרי ילדים בעברית, לאחר מספר שנים הוצאה התפרקה.

בשנת 1924 בהיותו בן 51 עלה ביאליק לארץ ישראל והתיישב בתל אביב בבית שנבנה עבורו. ביאליק תרם רבות בהפיכת תל אביב למרכז התרבותי והספרותי של היישוב, הוא הנהיג "עונג שבת" מפגשי תרבות בבית "אהל שם" שנבנה לכבודו. הוא זכה לכבוד גדול בישוב היהודי וזכה לתואר "המשורר הלאומי" בזכות איכותה שירתו, ותגובתו לאירועים בעלי חשיבות לאומית בשיר. ביאליק נחשב לחדשן בשירה העברית, והשפיע רבות על משוררים כגון: יעקב פיכמן.

ביאליק נפטר בווינה בגיל 61 בשנת 1934 בעקבות ניתוח בבולטת הערמונית שנכשל. בהלווייתו השתתפו כמעט כל אנשי הישוב היהודי שיצא מביתו עד בית הקברות בטרומפלדור בתל אביב. אלמנתו תרמה את הבית לרשות העירייה במטרה להפוך לבית שישמר את מורשת ביאליק.

נושאי השיחה: ביאליק וחידוש התרבות היהודית בארץ ישראל מקורות לדוגמא:

1.

תרבות יהודית בגלות [...] למה הדבר דומה? למקהלות נגנים בסימפוניה על פני הקרח, שכל כלי-זמר יש לו נעימה מיוחדת שלו, פתאום נשבר הקרח וכל אחד מכלי-הזמר נסחף עם גוש קרח. החלקים שנתפרדו אינם מוציאים עוד סימפוניה, כל חלק וחלק מוכרח כדי לברוא את האילוניה של המשך הסימפוניה, לנגן סולו. בתקופות הקדומות לקיומנו בתור עם היה המושג של תרבות יהודית רחב הרבה יותר ולא נשמע מעולם על יסוד אחר שלה לבד. [...]

הקנאות צרת הלב היא פרי הגלות, כל אחד מחזיק רק בקטע שלו מגוש הקרח, היהדות הפסידה את תכנה החיוני הממשי ובקשה מפלט לה ברעיונות מופשטים. החלקים שנקרעו הסתגלו לצורות חיים נכריות, לסימפוניות נכריות והפסידו את עצמיותם שלהם, את הנעימה המיוחדת שלהם. בא"י עתיד כל דבר שיברא שם לשאת את החותם של תרבות עצמית מיוחדת. [...]

התרבות היהודית החדשה בא"י - חיים נחמן ביאליק

2.

...לפי שגם המושג "תורה", במלא תכנו ומשמעותו הלאומי לא ניתן להיתרגם כל צרכו. התורה במשמעה זה אינה לא דת ולא אמונה בלבד, לא מוסר ולא מצוות ולא חכמה בלבד, ואפילו לא צרוף כולם יחד בלבד, אלא מושג נעלה ומרומם עד אין שיעור על כל אלה, מושג מסתורי, ששואב את כוחו כמעט מתהומה וממרומיה של ההשגה הקוסמית.

לפתיחת האוניברסיטה בירושלים - חיים נחמן ביאליק

3.

אנו באים לארץ ישראל לחדש את חיינו; אנו רוצים ליצור לנו כאן חיים עצמיים, שיש להם קלסתר פנים משלהם ואופי מיוחד, ומיסדי "ענג שבת" חשבו, כי לשם יצירת צורות חיים מקוריות ואמתיות בעלות פרצוף ופנים לאומיים, הכרח להם לקחת את החומר ליצירותיהם מאבני היסוד של צורות החיים הקדמוניות, [...] ולא מצאו צורה יותר עליונה ויותר עמוקה להתחיל לטוות ממנה את צורות החיים המקוריות מיצירת השבת [...] בשבת מקופלים כמה רעיונות לאומיים וסוציאליים, ואם ב"עשרת הדברות" מקופלת כל התורה הרי בשבת אולי גלומות ומקופלות כל עשרת הדברות.

חיים נחמן ביאליק - על "אהל שם" ו"ענג שבת"

4.

תל אביב 9 אפריל 1933

ולא אכחד מכם, חברי, כי המאמר על השבת ושבתון לי' ברץ במחברת האחרונה גרם לי צער מרובה. האומנם עד כך הגיע הדברים אצלכם? הטרם יבינו אלה המחללים את השבת בזדון וביד רמה, בצורה גסה ופרועה כזאת, כמו שהמספר עליה ברץ, עד כמה יש במעשיהם מן הפראות והנבלה? הטרם ידעו אלה כי השבת היא מתנה גדולה ביותר שהביאה היהדות לעולם, והיא בלבד דיה לתת לנו זכות של קיום תרבותי בין העמים? הטרם יבינו, כי שבת היא הסמל המזוקק והצרוף ביותר של הרעיון סוציאלי ושוויון ראשון להילחם מלחמת המוסד הנפלא והקדוש הזה, שעיקרו לא נוצר אלא בשבילו? אין לי אלא להתפלא על סכלות האנשים ההם ועל בערותם. האומנם אין תקנה להם?

בכבוד רב, ביאליק.

5.

כ"ח אדר תר"ץ תל אביב 28 למרץ 1930

לכבוד מר דוד אומנסקי, גניגר

א.ג.

את החגים אין בודים מן הלב. כבר ניסה ירבעם* לעשות כזאת ולא הצליח. אפשר ל"נסח" ול"סגנן" קצת את החגים, אבל לא לברוא יש מאין. החג הוא עניין של יצירה קיבוצית, שמשותפים בה כוחות ויסודות מרובים ושונים: **הדת, המסורת, ההסטוריה, האומנות, הטבע** וכו' וכו'. וכשם שאין כותבים שירים לפי הזמנה והדרכה או ע"י שליח, כך אי אפשר להזמין חג או טקס של חג. החגיגות הנאמנה **יוצאת מן הלב** ובאה לעולם ברוח הקודש. ואם זו אין לה – מה תועלנה לך עצות מרחוק?

עצתי האחת היא: **חוגו את חגי אבותיכם והוסיפו עליהם קצת משלכם לפי כוחכם ולפי טעמכם ולפי מסיבתכם.** העיקר שתעשו את הכל באמונה ומתוך הרגשה חיה וצורך נפשי, ואל תתחכמו הרבה.

אבותינו, לא נמאסו עליהם שבתותיהם ומועדיהם, אף על פי שחזרו עליהם כל ימי חייהם כמה וכמה פעמים בנוסח אחד. הם מצאו בהם כל פעם טעם חדש ואַתְּעֲרוֹתָא חדשה. ויודע אתה מפני מה? מפני שהיתה בהם לחלוחית, וברכת החג שְׁכָנָה בנפשם. אלה שאינם מוצאים טעם בחגים ובמועדים, סימן שנפשם ריקה ותוֹכֵם חול, ולא לה – אין תְּקֵנָה.

בכבוד רב ובברכת החג הקרוב

ביאליק

*מלכים א' י"ב ל"א – ל"ג

6.

...

מי שרוצה, אפוא, להכיר את האומה הישראלית מן הצדדים האמורים, על כורחו "ילך אצל האגדה". מקצוע ספרותי זה גדול הוא בכמות ובאיכות, רב הפנים ורב הגוונים, והוא חטיבה מיוחדת לעם ישראל, שבמשך כמה מאות שנים אחרי "חתום חזון" נתלבש בה רוח עמנו וכוח יצירתו בדרך מיוחדת כל כך ובאופן מקורי, שאין דוגמה בדורות הבאים.

על ידי האגדה נכנס לבית חייה הגמורים של האומה הישראלית ומסתכל ב"לפני ולפנים" שלה. מכיר הוא את ריבונה של האומה ומציץ בעולמו כמו שהוא, במנהגו ובצביונו שלו, באור ובאוויר המיוחד, כפי שהוא בנוי ומשוכלל בלב כל האומה, מקטניה ועד גדוליה. מפני שהאגדה בכללותה אינה נחלת יחידים, אלא היא יצירה משותפת של כל האומה וכל שותפים בבריאת עולמה.

לכינוסה של האגדה – חיים נחמן ביאליק

.7

אל האגדה

בְּכֶם דְּפִי תִלְמוּד, בְּכֶם עָלִים בָּלִים,
אֲגָדוֹת נְחֻמָּדוֹת וּקְדוּמוֹת,
בִּימֵי חַיֵּי הַבְּלִי כִּי אֶהְיֶה נְכָאִים –
בְּכֶם נַפְשֵׁי תַמְצָא תַנְחוּמוֹת.

בְּנִקִּיק סָלַע אֶפֶל וּבְמַחֲשֶׁךְ חוֹר עֶפֶר,
שָׁם תַּחֲיֶה, תִּשְׁגַּב תּוֹלְעָה –
וּבְסִתֵּר חֲבִיוֹנְכֶם מִתַּגְרֵת עֲרִיצִים
תַּרְגִּיעַ שָׁם נַפְשֵׁי הַנִּכְאָה.

וּבְאַרְץ מֵאֲפִלְיָה כִּי חֲשֶׁךְ אֵלֶכָה,
לִי תִפְתָּחוּ שַׁעֲרֵי רְקִיעַ,
וּלְלִבִּי הַחֲלָל מִבַּעַד לְעֶרְפֶּל
אוֹר חֲדָשׁ, אוֹר עוֹלָם יִבְקִיעַ.

אֲזוּ אָשׁוּב מִרְדֹּף אַחֲרֵי צִלְלֵי תְהוֹ,
וְצִלְכֶם, הָעֵלִים, אַחֲמָדָה ;
שָׁם אֲבַכֶּה וְאַשְׁקִט וְשָׁם גַּם-תַּנְחוּמוֹת
אֵינְקָה מִשֵּׁד הָאֲגָדָה.

.....

שאלות לדיון - :

1. מה הדברים שצריכים לאפיין את התרבות היהודית?
2. איזה מקום צריכים לתפוס מנהגים וחגים עתיקים בדור שלנו? מדוע?
3. מדוע נזקקים אנו לספרות ולמסורות ישנות? אלו ערך יש בהם לאדם המודרני?
4. מה צריך להיות היחס בין הישן לחדש בתרבות היהודית?

5. מה הייתה תרומתו של ביאליק בתרבות היהודית המתחדשת בארץ ישראל ?

רלוונטיות לתלמידים :

חיים נחמן ביאליק נחשב למשורר הלאומי, אשר ריכז סבבו את חיי התרבות והרוח של תל אביב הקטנה והישוב היהודי בארץ ישראל בשנות העשרים של מאה ה-20. ביאליק היה משכיל יהודי, שאומנם עזב את הישיבה ואת העולם הדתי בו גדל, אך בשיריו ובהגותו ובמפעלי הכינוס שלו, ניסה להגדיר מחדש את התרבות היהודית מתוך זיקה לספרות ולמסורת יהודית העתיקה. הגדרה והתמודדות עמה הנה מרכזית גם בימינו. משמעותה של תרבות יהודית ישראלית, שורשיה, מערכת היחסים בין עבר והווה מבנים את חיי המעשה בימינו. בחינת גישתו של ביאליק לקשר שבין מסורת לתרבות ועיצוב המדינה היהודית היא קול משמעותי לחשיפה וללמידה עבור התלמידים בתהליך הבניית זהותם.

שבוע 3: גאולה כהן

סרטון:

גאולה כהן:

<https://www.youtube.com/watch?v=tp1SUW0WVfy>

גאולה כהן מדליקה משואה ביום העצמאות:

<https://www.youtube.com/watch?v=ADtP8BKKkb8>

ציוני דרך בחייה:

1925: נולדה בתל אביב, ליוסף ומרים כהן.

1943: הצטרפה לארגון "לוחמי חירות ישראל" (לח"י) שם הייתה אחראית להשמיע את קולו של הלח"י בציבור, באמצעות הרדיו. היא הייתה קולו של הארגון ששידר בתחנת הרדיו המחתרתית: "קול ציון המשתחררת".

1945: עזבה את בית הוריה וירדה למחתרת בשל היותה נרדפת על ידי הבריטים.

1946: נעצרה על ידי הבריטים, נדונה למאסר תשע שנים ונכלאה בבית הסוהר לנשים בבית לחם.

1947: ברחה, בלבוש ערבייה, מבית הסוהר שבמגרש הרוסים בירושלים.

1960: ראה אור ספרה הראשון, "סיפורה של לוחמת".

1969: ערכה מסע בארה"ב מחוץ אל חוף במאבק גלוי למען עליית יהודי ברית המועצות.

1970: הצטרפה לתנועת החירות.

1972: ייסדה את "המדרשה הלאומית ע"ש אריה בן אליעזר".

1973: נבחרה לכנסת ברשימת הליכוד.

1978: פרשה מן הליכוד בשל מאבקה נגד מדיניות קמפ-דיוויד של מנחם בגין,

והייתה בין מייסדי תנועת התחיה.

1980: נחקק ביזמתה "חוק יסוד ירושלים", הקובע כי "ירושלים השלמה והמאוחדת היא בירת ישראל".

1981: ירדה להתגורר בימית והצטרפה לנאבקים נגד הנסיגה מסיני.

1987: ייסדה עם חברת הכנסת עדנה סולודר את "שדולת הח"כים למען יונתן פולארד".

1990: מונתה לסגנית שר במשרד המדע ופעלה למען קליטת מדענים.

1990: יצאה לאתיופיה לבדוק את מצבם של היהודים שם ותרמה תרומה חשובה להעלאתם לארץ ב"מבצע שלמה".

1994: עברה להתגורר חלקית בקרית ארבע.

1998: יזמה והקימה בירושלים את "בית מורשת המשורר אורי צבי גרינברג" שהיא מנהלת בהתנדבות עד היום.

בשנת תשס"ג (2003) הוענק לגאולה כהן פרס ישראל למפעל חיים. וכך כתבו השופטים בוועדה שבחרה להעניק לה את פרס ישראל:

תולדות חייה של הגב' גאולה כהן חופפים את תולדות המאבק לשחרור ארץ ישראל מעול הכיבוש הבריטי ולהקמת מדינת ישראל ואת תולדות המאבק על עצמאותה ועל זהותה של המדינה. [...]

מפעל חייה של גאולה כהן - כלוחמת בלח"י, כסופרת, כעיתונאית, כחברת כנסת, כיוזמת וכמובילה של מפעלים תרבותיים וחינוכיים וכפעילה במאבקים למען קליטת עלייה מברית המועצות ומאתיופיה - הוא התגייסות מוחלטת ונדירה לשירות העם והמדינה. דמותה הייחודית, דבקותה בעקרונותיה ונכונותה לשלם על כך מחיר הם מקור השראה לציבור רחב ומקור להערכה גם של מי שחולקים על עמדותיה ועל דרכה.

על כל אלה מצאה ועדת השופטים את הגב' גאולה כהן ראויה לקבל את פרס ישראל לשנת התשס"ג בתחום של מפעל חיים - תרומה מיוחדת לחברה ולמדינה.

נושא השיחה: נשים מנהיגות

מקורות לדוגמא:

1. "אני מאוד מאמינה במנהיגות של אישה, ולא כי אני פמיניסטית, מעולם לא הייתי. אבל אני חושבת שבמשך ההיסטוריה, נשים ברגעי מבחן לקחו כיוון נכון ובצמתים מסובכים ידעו להחליט ולחתוך. גבר בוחה, נלחץ, מהסס, ואילו אישה מנהיגה מתרשמת ומחליטה. היא רחמנית כשצריך ואכזרית כשצריך. לא תמיד היא צודקת, אבל יש בה כוח הכרעה. גבר מנהיג מלחמות, אישה מנהיגה פוליטית. לא במקרה אלוהים אמר לאברהם באופן דרסטי כזה, "כל אשר תאמר לך שרה- שמע בקולה". כי גם אלוהים בחר בשרה למנהיגה האמתית מאחורי בעלה".

(מתוך ראיון שנערך עם גאולה כהן, בשנת 2013, באתר:

<http://www.nrg.co.il/online/1/ART2/429/396.html?hp=1&cat=404>

2. "האישה היא ייצור פוליטי מטבע ברייתה: בכל צומת היסטורית בחיי העם שלנו, בו נדרשה הכרעה שדרשה אומץ, דיפלומטיה, כישרון המעשה, חפש ותמצא את האישה"
(מתוך ראיון שהתפרסם באתר news1)

3. "ודבורה אשה נביאה אשת לפידות" (שופטים ד, ד) -

מה טיבה של דבורה שנתנבאת על ישראל ושפטה אותם, והלא פינחס בן אלעזר עומד?
תנא דבי אליהו: מעיד אני עלי את השמים ואת הארץ:
בין גוי ובין ישראל, בין איש ובין אשה, בין עבד ובין שפחה-
הכל לפי מעשיו רוח הקדש שורה עליו.
אמר: בעלה של דבורה עם הארץ היה.
אמרה לו: בא ואעשה לך פתילות ולך לבית המקדש שבשילה,
ויהיה חלקך בין הכשרים שבהם ותבוא לחיי העולם הבא-
והיא מתפוננת ועושה פתילות עבות כדי שיהיה אורו מרבה, והוא מוליך לבית המקדש.
והקדוש ברוך הוא בוחן לבות וכליות, אמר לה:
דבורה, את נתפוננת להרבות אורי, אף אני ארבה אורך כנגד שנים עשר שבטים.
(מדרש ילקוט שמעוני, שופטים, רמז מב)

4. האם ייתכן שמנהיגות של נשים נושאת בחובה בשורה של שינוי לטובה? האם היא שונה ממנהיגותם של גברים? מי מאיתנו לא שמע על כך ש"כאשה הופכת למנהיגה היא יותר גרועה מהגבר, היא 'כלבתא', שתלטנית וגברית"? מושגי המנהיגות הוגדרו בעבר במונחים גבריים, וכשנשים הפציעו אל העולם כמנהיגות בזכות עצמן הן

נשפטו תמיד על-פי אמות-מידה גבריות. בן-גוריון אמר על גולדה מאיר שהיא "הגבר היחיד בממשלה", על מרגרט תאצ'ר אמרו כי בנוכחותה שוכחים שהיא אשה. ראש ממשלת אנגליה לשעבר, שזכתה לתואר "אשת הברזל", לא נראתה בעיני רבים כשייכת לזן הנשי, וגם נשים אחרות הכולטות בנוף הציבורי נמדדות על-פי מידת גבריותן... האם ישנה מידה של "גבריות" החופפת את תכונת המנהיגות, ורק אשה שניחנה בה מגיעה להישגים? או שמא קיימת מנהיגות נשית שונה? מה קורה כשאשה מגיעה לשם? האם דפוסי הנהגתה שונים? איך מתייחסים אליה? האם נכונה טענת הפמיניזם שזו ההנהגה של המילניום הנוכחי, המילניום של הנשים? ... ככל שהחברה היא יותר דמוקרטית, יותר פלורליסטית ויותר ביקורתית, יותר מתאים לה המודל המנהיגותי הדמוקרטי, המזדהה, המשתף, האינטראקטיבי. ונהפוך הוא, ככל שהחברה יותר שמרנית, יותר הולם אותה המודל של מנהיגות סמכותית, רציונלית, משימתית והיררכית. לפיכך, ככל שהקבוצה היא יותר שמרנית, היא תיטה יותר לדחות את מנהיגות האשה, אשר מציבה בפניה אתגר הנוגד את תרבותה.

בעבר המנהיג היה סמכותי ונוקשה....רוח הזמן מציבה כיום את האינדיבידואל, את ההגשמה העצמית ואת ההזדהות האישית כערכים מועדפים, כמו גם את השוויון הדמוקרטי ואת הביקורת התרבותית, שמטבעה מערערת את המבנה המסורתי-ההיררכי ואת מבנה התרבות של שיח, שותפות ודיאלוג. הדבר חוזר ומאשש את הטענה, שהעידן שלנו דורש יותר מנהיגות "נשית" ממנהיגות "גברית".
(חנה קהת, סדר נשים, ארץ אחרת, 11: 65-60, תשס"ב 2002)

5. נשים חייבות להיות חלק מהעולם ההלכתי; יש להן כבר את הכלים ואת האפשרות. הקב"ה זימן שאלפיים שנה גברים יהיו אלו שיפסקו, ועכשיו, לא במקרה, הוא נתן את האפשרות שנשים יהפכו לשותפות בשיח ההלכתי; בטח שבנושאים שבהן הן מבינות יותר מגברים, כמו לידה, גידול ילדים וחינוך, אבל גם בכל שאר השדה ההלכתי, כמו בדיני ממונות ובהלכות שבת. לנשים יש הסתכלות אחרת על דברים, "חשיבה נשית", וחשוב שהעולם ההלכתי יתעשר ממנה. אני שמחה לב לכך בדיונים עם רבנים, כשאני רואה את הדברים אחרת מהם - כולנו תחת המטרייה של פסיקת ההלכה האורתודוקסית, אבל בכל זאת לי יש זווית ראייה שונה. לעתים כששואלים אותי שאלות הלכתיות אני מגיעה למסקנה הלכתית שונה ממה שפסקו בעבר, ואני שואלת רבנים למה לא פסקו כך, והתשובה היא פשוט "ככה לא פסקו". אבל מבחינת כללי הפסיקה עניתי נכון, ומדובר רק בשינוי חשיבה או נקודת מבט - את זה נשים יכולות לעשות. הבעיה היא שאנחנו עוד לא שם, לחלוטין לא שם... אין עדיין מספיק נשים שמוכנות למסור את נפשן על למידה.
(אם לא נמצא את נקודות השיתוף, לא נהיה פה" / ראיון עם מלכה פיוטרקובסקי / חגית ברטוב ורבקה רוזנר, מתוך אתר: "נאמני תורה ועבודה")

שאלות לדיון

1. גאולה כהן מתארת את שרה כמי שעמדה מאחורי אברהם, ובעצם הנהיגה "מאחורי הקלעים". האם אתם מכירים מקרים נוספים (מן התנ"ך, מן ההיסטוריה, או סיפורים אישיים) על נשים שהנהיגו "מאחורי הקלעים"?
2. על פי מה שלמדתם היום, האם גאולה כהן הייתה "מנהיגה נשית" בדומה לשרה- "מאחורי הקלעים", או שהייתה "מנהיגה נשית" השווה ופועלת באופן דומה לזה של מנהיגים גברים. נמקו את עמדתכם.
3. אילו אירועים התרחשו בעולם בכדי להוביל לכך שנשים יהפכו יותר ויותר שותפות בהנהגה?
4. מה דעתכם על המצב שקיים כיום בעולם בכלל ובישראל בפרט בנוגע למקומותיהן של נשים בהנהגת החברה? אם הדברים צריכים עוד להשתנות – כיצד לדעתכם ניתן לשנות אותם?
5. האם אתם חושבים שיש הבדל בין הנהגה של גברים להנהגה של נשים? הסבירו.
6. כיום מרבית המנהיגים בעולם הינם גברים. נסו לדמיין כיצד היה נראה העולם אם מרבית המנהיגים לא היו אלא מנהיגות (נשים). האם העולם היה נראה אחרת? כיצד?

רלוונטיות לתלמידים :

מקומן של הנשים בחברה משתנה כל העת, בתהליך שנמשך כבר למעלה ממאה שנה. אם בעבר נשים היו אחראיות בעיקר על צרכי הבית וגידול הילדים, הרי שבעקבות המהפכה הפימניסטית, שאנו עדיין נמצאים בתוכה, נשים יוצאות מד' האמות של הבית, אל עבר קריירה, הגשמה עצמית והנהגה. תהליך זה מניע גם תהליכים נוספים: שותפות גדולה יותר של גברים בגידול הילדים, השעות שבהם הילדים עם הוריהם וכדומה. ישנם עדיין מרחבים שבהם מתנהל הדיון בדבר שאלת מקומן של הנשים עצמן, ומרחבים אחרים שבהם היחס לתופעה הוא אינו בגדר שאלה בכלל, והוא כמובן חיובי, אך האתגר בהבניה נכונה של המרחב הביתי אל מול המרחב הציבורי – היא זו שמטרידה את מנוחתם של רבים.

שבוע 4: להקת הביטלס

סרטון:

להקת הביטלס

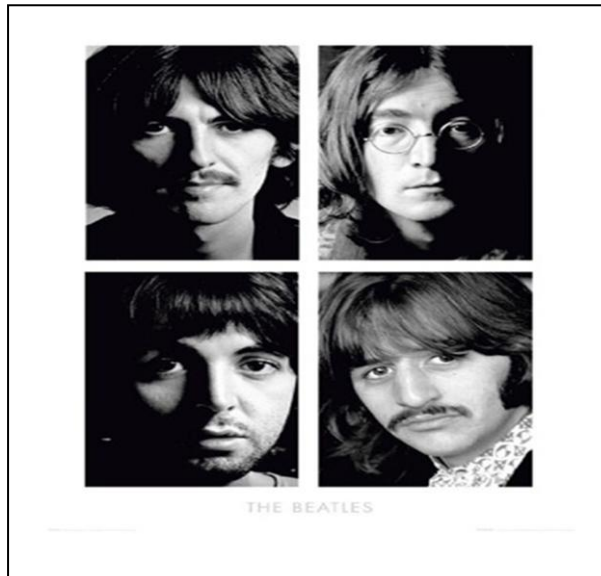
<https://www.youtube.com/watch?v=Vikz88Wj8W8>

להקת הביטלס נקראה בתרגום עברי להקת החיפושיות או חיפושיות הקצב. ראשיתה של הלהקה בלהקת "הקוורטט" שהקים ג'ון לנון בליברפול, אליו הצטרפו פול מקרטני וג'ורג' האריסון, ב-1960. בתחילת הדרך היו שותפים גם סטיוארט סאטקליף ופיט בסט. הלהקה בגלגולה הראשון הופיעה בליברפול ובסביבתה, ותפסה מקום חשוב בזירה המקומית. מעריצים רבים פנו וביקשו לקנות תקליטים, כך הם עוררו את תשומת לב של מנהל החנות: בריאן אפשטיין שהציע ללהקה את ניהולה, הלהקה קבלה את הצעתו והוא החל לעבוד איתם בנובמבר 1961. אפשטיין היה בעל חוש בימה מפותח הוא שינה לחברי הלהקה את התלבושת: מבגדי עור לחליפות ועניבות שיער מסורק לפנים. אפשטיין החל לדאוג להם לחברת הקלטות. בהמלצת מפיק מוזיקלי של חברת התקליטים EMI הם החליפו את המתופף וללהקה הצטרף רינגו סטאר כמתופף. לקהת ביטלס הקליטה שני שירים ראשונים על תקליטון בספטמבר, ב-1962 בצד הראשון הוקלט [Do Love Me](#) שנכתב על ידי מקרטני ובצד השני [Love You P.S. I](#). התקליטון יצא לשוק ב-5 לאוקטובר. התקליטון זכה להצלחה רבה בליברפול אך להצלחה פושרת בשאר מקומות באנגליה. לעומת זאת התקליטון השני שיצא בנובמבר 1963 זכה להצלחה רבה ברחבי בריטניה.

לאחר ההצלחה, הביטלס הקליטו את אלבום ראשון, [Please Please Me](#). התקליט הוקלט במהירות תוך פחות מעשר שעות ב-11 בפברואר 1963. התקליט כלל, נוסף לארבעת שירי התקליטונים שפורסמו, סדרה של שירים שהביטלס ביצעו בקביעות בהופעותיהם. האלבום זכה להצלחה ענקית בכל רחבי בריטניה, והוביל למסע הופעות, אך פריצת הדרך המשמעותית הגיעה בסוף קיץ 1963 כאשר הוציאה הלהקה את התקליטון: [You She Loves](#), התקליטון שבר את שיא המכירות בבריטניה, ועורר היסטריה בקרב צעירות בני עשרה. הביטלס הופיעו בטלוויזיה וזכו לחשיפה בפני 15 מיליון איש, כמו כן הם השתתפו במופע לפני בית המלכה, סיקור התקשורת חשף את ההיסטריה ההמונית סביב הלהקה, שזכה לכינוי ביטלמניה. הביטלס הוציאו אלבום שני: [With The Beatles](#), מיד אחריו הוציאו תקליטון חשוב נוסף, [I Want to Hold Your Hand](#). בסוף שנת 1963 יצא הלהקה לסיבוב הופעות בעולם: הופיעה בשבדיה, בצרפת. בפברואר 1964 הגיעו לארצות הברית והתקבלו בהיסטריה שהפתיעה את חברי הלהקה. אותה שנה הלהקה הופיעה ב-186 הופעות, השתתפה בימי הקלטה ובימי צילום לסרט, כתבו את המלים והלחן לשני תקליטים ומספר תקליטונים, ו100 ברחבי העולם, מניו-זילנד ועד ארצות הברית, ונטלו חלק במאות ראיונות וקבלות פנים.

בראשית דרכם השראת העיקרית של להקת הביטלס הייתה הרוק אנד רול האמריקאי. מאוחר יותר, התעשרו מקורות ההשפעה וכללו מוזיקה קלאסית, פולק, וודוויל ועוד. שילוב השפעות אלו בשירי פופ, מבנים המלודיים וההרמוניה המורכבת, בנוסף לפריצות דרך בתחום הקלטת המוזיקה הפכו את הביטלס ליוצרים בולטים בתחום המוזיקה הפופולארית, הם תרמו תרומה מכרעת להפיכת מוזיקת הרוק והפופ לאמנות ממשית ולתופעה חברתית.

לחץ העבודה דומה נמשך גם בשנת 1965, בשנת 1966 הם יצאו לחופשה ארוכה מהופעות והקלטות, לאחר סדרת הופעות קצרה הם החליטו להפסיק להופיע ולהסתפק בהקלטות ומופעי אולפן. להקת הביטלס המשיכו להקליט ולהוציא תקליטים. באוגוסט 1967 התאבד מנהל הלהקה: בריאן אפשטיין, אירוע שיצר חור שחור ניהולי ללהקת הביטלס. השנים הבאות 1968 – 1969 היו שנות דמדומים של הלהקה, שהתאפיינו בפעילות עצמאית של כל אחד מחברי הלהקה, במקביל להוצאת תקליטים משותפת. בסוף שנת 1968 הביטלס תרמו כמה שירים לסרט מצויר של בני דמותם: "צוללת צהובה", הסרט זכה להצלחה רבה והם הוציאו אלבום באותו שם שכלל בציודו השני את הפסקול התזמורתי של הסרט. בקיץ 1969 בלחץ פול מקרתני הם הקליטו אלבום נוסף: [Abbey Road](#), שהיה אקורד סיום ללהקה. ב-10 באפריל 1970 הודיע מקרתני לתקשורת על פירוק הלהקה.

נושא השיחה: הערצה

מקורות לדוגמא:

1.

ביטלמניה – שיגעון **הביטלס** – הוא מונח המתייחס לתופעה **סוציולוגית** המכונה "פסיכוזת המונים", שפקדה את **בריטניה** ואת **ארצות הברית** לקראת אמצע **שנות השישים**, בעיקר בקרב נערות **בגיל העשרה**. הביטלמניה התאפיינה בהיסטריה לגבי כל הקשור לחברי הלהקה, אם בחיקוי תסרוקותיהם ובגדיהם, צרחות רמות בהופעות והתגודדויות של מעריצים באתרים אליהם הגיעו חברי הלהקה (למשל, נמלי תעופה ובתי מלון).

וקיפדיה – ערך ביטלמניה

<http://he.wikipedia.org/wiki/%D7%91%D7%99%D7%98%D7%9C%D7%9E%D7%A0%D7%99%D7%94>

2.

(ו) וַיְהִי כִּבְּוֹאָם בְּשׁוּב דָּוִד מֵהַכּוֹת אֶת הַפְּלִשְׁתִּי וְתַצְאָנָה הַנָּשִׁים מִכָּל עָרֵי יִשְׂרָאֵל לִשְׂוֹר לְשִׁיר וְהַמְּחִלּוֹת לְקִרְאֵת שְׁאוּל הַמֶּלֶךְ בְּתַפִּים בְּשִׁמְחָה וּבְשִׁלְשִׁים

(י) וְתַעֲנִינָה הַנָּשִׁים הַמְּשַׁחֲקוֹת וְתֹאמְרֵן הֲכֵּה שְׁאוּל בְּאֶלְפּוֹ בְּאֶלְפָיו וְדָוִד בְּרִכְבּוֹתָיו

שמואל א פרק יח

3.

וְהָיוּ עֵינֵיךָ רְאוּת אֶת מוֹרֵיךָ

ישעיהו פרק ל

.4

יוסי בן יעזר איש צרדה ויוסי בן יוחנן איש ירושלים קבלו מהם.

יוסי בן יעזר אומר יהי ביתך בית ועד לחכמים

והוי מתאבק בעפר רגליהם והוי שותה בצמא את דבריהם.

משנה מסכת אבות פרק א, משנה ד

.5

לעת זקנותו של רבי יהושע נכנסו תלמידיו לבקרו

אמר להם בני מה חידוש [היה] לכם בבית המדרש.

אמרו תלמידיך אנו ומימיך אנו שותים.

אמר להם חס ושלום שאין דור יתום של חכמים.

מסכתות קטנות, מסכת אבות דרבי נתן, נוסחא א, פרק יח.

.6

יום טוב היה (הכהן גדול) עושה לאוהביו.

תנו רבנן: מעשה בכהן גדול אחד שיצא מבית המקדש,

והוו אזלי כולי עלמא בתריה. [הלכו כולם אחריו].

כיון דחזיונהו (שראו) לשמעיה ואבטליון - שבקוהו לדידיה ואזלי בתר שמעיה
ואבטליון. (עזבו את הכהן הגדול והלכו אחריהם.)

לסוף אתו שמעיה ואבטליון לאיפטורי מיניה (לומר שלום) דכהן גדול

אמר להן: ייתון בני עממין (נוכרים) לשלם! –

אמרו ליה (אמרו לו): ייתון בני עממין לשלם (יבואו בני עממים לשלום) - דעבדין עובדא
דאהרן, (שעושים כמעשה אהרון הכהן)

ולא ייתי בר אהרן לשלם (ולא יבוא בן אהרון לשלום) - דלא עביד עובדא דאהרן. (שאינו
עושה כמעשה אהרון.)

תלמוד בבלי מסכת יומא דף עא עמוד ב

.7

שהרי רבי עקיבא חכם גדול מחכמי משנה היה, והוא היה נושא כליו של בן כוזיבא המלך

רמב"ם הלכות מלכים פרק יא, הלכה ג

.8

הדבקות בצדיקים כדי שיתערב כוח המציאות שבנשמתם עם הנשמה הבלתי נשלמת, היא
דבר נכבד, מאוד במהלך התפתחות הנפשות.

אבל צריך שמירה גדולה שאם יטעה בצדיק אחד וידבק בו דבקות פנימית הווייתית, וידבק
גם כן בחסרונותיו הם יפעלו לפעמים על הדבק במידה גרועה הרבה ממה שהם פועים על
האיש המקורי. אשריכם ישראל שהם דבקים בנשמת האומה שהוא טוב מוחלט, לשאוב על
ידה אור ה' הטוב.

התופעה הנורמטיבית של ההערצה חלה באופן טבעי אצל בני הנעורים הנמצאים בתהליך של גיבוש זהותם. צעירים אלה עסוקים בניסיון לבדוק, במהלך גיל ההתבגרות שלהם, את תרומתם הייחודית לעולם – תוך שהם לומדים להכיר את אישיותם, את תחומי העניין שלהם ואת כשרונותיהם. הם עורכים מעין "קדימון" לחייהם בעתיד – בוחנים אנשים העוסקים בתחומים שונים ומנסים באמצעות הזדהות עמם למצוא אילו תחומים עשויים להתאים בעתיד לכישוריהם. תופעה זו היא שכיחה ומסייעת לבני הנוער בעיצוב זהותם. היא אינה נובעת במהותה מביטול עצמי אלא מרצונם האמיתי, המודע או הלא מודע, לבחור את דרכם בחיים. תופעה זו חולפת לרוב עם סיום שלבי ההתבגרות.

הסוג השני של המעריצים הם אנשים בוגרים, השרויים בקונפליקט נפשי פנימי קשה. אנשים אלה כמהים לחשיפה אישית, לתהילה ולכבוד, אך אינם חשים ראויים לפרסום ולהכרה, והדבר יוצר בהם תסכול עמוק. הם פותרים את הקונפליקט הפנימי שלהם על ידי כך שהם מפצים עצמם באמצעות הערצת אנשים אחרים דוגמת כוכבים, אנשי ציבור ולעתים אף אנשים קרובים להם, תוך ראייתם כ"יצורי על" – ומזדהים עמם, משל היו הם. [...]

אנא הבינו כי תופעת ההערצה בקרב אנשים בוגרים נובעת אצלם מתחושות ערך עצמי נמוך ביותר ומרגשי נחיתות עזים, הגורמים להם לעתים להרגיש ניכור כה קשה מעצמם עד שהם חפצים בביטול העצמי שלהם וכמהים להיות אדם אחר.

.10

הערצה: הכרתנו הצנועה בדמיונו של אחר לנו.

אמברוס ביירס

.11

גם שנאה וגם הערצה נובעים מאותו המקור - מפחד ומשקר. אהבה לעומת זאת אינה נובעת מפחד אלא מביטחון ומאמת. ההבדל בין שנאה והערצה לבין אהבה הוא פשוט: כשאנו מעריצים או שונאים אנו חיים בשקר כי אנו נמצאים במצב לא מאוזן של נחיתות (המובילה להערצה) או התנשאות (המובילה לשנאה). לעומת זאת, כשאנו אוהבים, רק אז אנו נמצאים במצב האמיתי והמאוזן של גובה עיניים.

[יואב ברנזון](#)

.12

הערצה גורמת לעיוורון

[תומאס ברנהרד](#)

.13

קל יותר להעריץ מאשר לכבד ולהבין.

[תומאס ברנהרד](#)

.14

אנו מעריצים את הדברים שאותם אין אנו מבינים

פתגם הודי

1.5

הבה נעריץ את אנשי הרוח הגדולים, ולא נחקה אותם

ויקטור הוגו

.16

מושאי הערצה הראשונים הם דמיות מיטיבות הקרובות לילד. מאוחר יותר נכנסות לתמונה דמיות הטלוויזיה, גיבורי ילדות. ערכי החברה כפי שהם מונחלים לילד משתקפים פעמים רבות בבחירותיו אחר דמויות נערצות. חברה בה כוח נחשב לערך תגרום להערצה דמויות כוחניות. הפרסומות כמו גם המדיה מכוונות תוך השפעה מודעת יותר ופחות, את בחירת מושא ההערצה, דמיות מתוכנית טלוויזיה, שמקבלות מקום נרחב גם באופנה ובמוצרים לילדים, ההופכת מבחינה תרבותית כדמות פוטנציאלית להערצה.

הערצה מספקת חסך של איזשהו צורך לכן ביכולתה להוות ערוץ לעולמו הפנימי של הילד

רביד פלד, "מאמא ועד יובל המבולבל"

<http://mom.nana10.co.il/Article/?ArticleID=550898>

.17

הערצה היא רגש אנושי שבו אדם מגלה הערכה רבה, לרוב לא ביקורתית, כלפי אדם אחר, תופעה או עצם. המעריך נוטה לייחס לנערץ כמעט כל תכונה חיובית ונוטה להתעלם או להדחיק או הכחיש קיום תכונות שליליות לנערץ.

ד"ר עדנה כצנלסון

.18

הילד זקוק להערצה כדי למלא צרכי התפתחות חלקים שהוא לאו דווקא מוצא אצל הוריו. בגלאי שלוש ארבע ההורים והאחים ממלאים בחיי הילד את הפונקציה של הערצה, בגלאים מתקדמים יותר כשהוא בא במגע עם העולם הוא לומד להכיר נורמות שונות שמעלות למודעות דמיות שונות המועמדות להערצתו

ד"ר הילה הרמלין קוטנר

.19

זה מתחיל בהורים וממשיך הלאה למשפחה, למורים ולדמיות בולטות בחברה, כמו מנהיגים, ספורטאים ושחקנים. הצורך בהערצה ובהזדהות חשוב לנו. זו אחת הסיבות לכך שאנו אוהבים כל כך סרטים, סיפורים ספרות ואמנות. דרך ההזדהות עם הדמיות אנו גם בונים את 'האני' שלנו, מבינים אותו, מבינים את האחר ומזדהים או לא מזדהים עמו.

ד"ר מוטי רימור

.20

סטאן

ביצוע: גורי אלפי, אסי כהן ומירב שביט

מילים: פלוריאן ארמסטרונג, מרשל מאת'רס ופול הרמן
לחן: מרשל מאת'רס, פול הרמן ופלוריאן ארמסטרונג
תרגום: יואב גלזנר, יריב בן יהודה ומירן פרומן

אם תזכור אותי, סיוון
ותקדיש לי אז קצת זמן

יש לי ציפור קטנה בלב
ואתה עליו חושב

יש לי ציפור קטנה...

[...]

תשיר איתנו, בן אדם
את ההופה-הופה-היי
ותזכור: אני שלך, אתה שלי

היי, יגאל
ראיתי אותך בפסטיגל
ופעם בנמל
לא אמרת שלום
טוב, אני יודע שאת עסוק כל היום
תמיד רציתי להיות כמו יגאל בשן
סטאר עולמי עם מעריצים
והופעות עם עשן
אני חושב עלייך
תדע שאתה גאון
לפעמים לא מצליח לישון

אח שלי לא מבין כלום
אוהב את אמינם
וכותב לו מכתבים עם ריח
ניסיתי להסביר לו דבר או שניים על
הערצה
אבל זה לא הלך
הוא לא יבין כנראה
שאתה לא אמן ממוצע
אתה ענק
היחידי שידע לתת בראש
פצצות לגבות
אני אכתוב לך שוב
תחזור אלי
לא חשוב מתי
צירפתי תמונה
דומה לך, לא?
שלך, חן אליאס
או בקיצור, חן

שאלות לדיון

1. הגדירו מה בין אהבה להערצה ?
2. האם הערצה היא חיובית או שלילית? האם זה תלוי זמן, גיל, מושא הערצה וכו' ?
3. האם ואת מי אני מעריץ?
4. איזה צרכים הערצה ממלאת בחיי האדם ?
5. כיצד התרבות היהודית מתייחסת להערצת אנשים בהגדרות ובפרקטיקה?
6. מה בין גיבור תרבות למושא הערצה?

רלוונטיות לתלמידים :

הערצה היא תופעה אנושית בה מגלה אדם הערכה רבה, לרוב בלתי ביקורתית כלפי אדם או תופעה. לרוב המעריץ מבטל את עצמו ומעמיד את מושא הערצתו במרכז. מושא הערצתה משמש כמודל לבניית זהות עצמית. תופעת הערצה מאפיינת את גיל הנעורים בחברה שלנו זוכים לה בעיקר סלבריטאים: מוזיקאים, אמנים, ודוגמניות או סתם מפורסמים. זוהי סוגיה מרכזית בבניית זהות אישית ותרבותית הן בהיבט הכללי והן בפרספקטיבה יהודית. השיחה סביב הערצה של דמויות מעולם הבידור, דרך עולם התרבות בכלל ועד העולם היהודי הנה חשובה ביצירת שיח ביקורתי המבנה זהות יהודית ישראלית רלוונטית לבני הנוער.

שבוע 5: דונה גרציה:

סרטון:

דונה גרציה – סרטון אנימציה:

<https://www.youtube.com/watch?v=xUu2MZkRcg>

דונה גרציה – מתוך הסדרה: "אחת שיודעת":

<https://www.youtube.com/watch?v=VkjBnBJgxBO>

הצגה שכתבה נאווה מקמל עתיר:

<https://www.youtube.com/watch?v=dbf1j96UQeg>

ביאטריצ'י די לונה, או בכינוייה הידוע: דונה גרציה, נולדה בליסבון שבפורטוגל בשנת 1510.

הולדתה של דונה גרציה התרחשה שנים ספורות אחרי אירועים קשים מאוד שפקדו את היהודים באזור. אחרי שנים ארוכות של אינקוויזיציה בספרד, בשנת 1492 גורשו כל היהודים מספרד. רבים מהם עברו אל השכנה – פורטוגל, ובכך גרמו לעלייה ניכרת במספר היהודים בפורטוגל: מ-30,000 לפני גירוש ספרד לכ-100,000 לאחר הגירוש. כך שהיהודים היו כ-10% מכלל האוכלוסייה הפורטוגלית באותם הימים. אך גם בפורטוגל לא נחו היהודים מאויביהם, וכעבור כארבע שנים, יצא צו הפקודה לגירוש היהודים גם מפורטוגל. בסופו של דבר צו זה לא התממש, אך הוא הומר בהמרה לנצרות – ומרבית היהודים בפורטוגל התנצרו. רבים מהם המשיכו לשמור בסתר על יהדותם, תוך שהם אנוסים להפגין כלפי חוץ את היותם נוצרים לכל דבר ועניין. על כן הם נקראו: האנוסים.

גם משפחתה של דונה גרציה הייתה משפחת אנוסים: בעוד שבכל יום ראשון פקדו בני המשפחה של דונה גרציה את הכנסייה הגדולה בעיר, הרי שבכל שבוע ביום שישי לפנו ערב, הדליקה אמה במרתף ביתם – נרות של שבת.

וכשהגיעה לגיל מצוות, גילתה לה אמה ששמה האמיתי הוא חנה נשיאה, וכי היא בת למשפחה אנוסים שהיגרה מספרד.

כעבור שנים אחדות (1528) נישאה לפרנציסקו מנדס, שאף הוא היה בן למשפחת אנוסים, ושמו היהודי היה: צמח בנבנישתי.

משפחתו של בנבנישתי הייתה משפחה עשירה מאוד, שאת הונה עשתה ממסחר בין-לאומי שבעיקרו התבסס על ייבוא של פלפל שחור מהמזרח אל איזור אירופה וארצות הים התיכון.

לא עבר עשור, ובן זוגה של דונה גרציה נפטר, והיא ירשה את רכושו והמשיכה לנהל את עסקיו, ובכך הפכה לגבירה העשירה בעולם באותו הזמן.

בשנת 1536, בעקבות הלחץ הכבד של האינקוויזיציה ובשל פטירת בן זוגה, עזבה דונה גרציה, עם ביתה היחידה אנה – ריינה ועם בני משפחה נוספים, את פורטוגל, נדדה אל לונדון ולבסוף לבלגיה. שם היא התאחדה עם בני משפחתו של בן-זוגה שנפטר, וכעבור שנים בודדות, נפטר גם אחיו של בעלה, שניהל את עסקי המשפחה שכללו גם עסקי בנקאות, והוא מינה את דונה גרציה כמנהלת כל עסקי המשפחה ביחד עם אחיינה יוסף נשיא.

לאחר כעשור נוסף שבו ישבה דונה גרציה באיטליה, היא נדדה אל קושטא (איסטנבול) שבטורקיה. בכל אותם שנים המשיכה דונה גרציה להוסיף ולנהל בצורה מושכלת את העסק המשפחתי, ולצבור

הון, כוח ציבורי וכבוד – שסייעו לה להשפיע בעניינים שונים על מצבם של היהודים: בשנת 1556 גזר האפיפיור פאולוס הרביעי להוציא להורג, בשריפה על המוקד, חבורה של יהודים אנוסים שחיו באחת מהערים באיטליה. הטענה כנגד אותם יהודים הייתה – שהם שבו אל חייהם הקודמים, כלומר – חזרו לנהוג כיהודים, ולא כנוצרים. דונה גרציה הפעילה לחץ כבד מאוד, כשקראה לסוחרים בכל האיזור להחרים את הנמל המחוז של אותה העיר. על אף שהחרם לא הועיל, הרי שהניסיון עצמו להפעיל את הקשרים והכוח הכלכלי שלה – מהווים דוגמה ומופת לפועלה של דונה גרציה.

בטורקיה, בה ישבה עד אחרית ימיה, היא בנתה בתי כנסת, ישיבות ובתי חולים.

ובשנת 1561, יחד עם אחיינה דון יוסף נשיא אל מנהיג האימפריה העותמאנית סולימאן הראשון בבקשה לחכור אדמות בארץ ישראל וליישב בהם יהודים. לאחר שסולימאן הראשון סירב לבקשתם זו בנוגע לירושלים, הם הצליחו תמורת כסף רב, אלף דוקטים זהב לשנה, לחכור אדמות בטבריה וליישב בה יהודים.

דונה גרציה ביקשה אף היא לעלות ולהתיישב בטבריה, על האדמות שרכשה, אך הדבר לא הסתייע בידיה קודם שנפטרה בשנת 1569.

לקריאה נוספת:

<http://cms.education.gov.il/NR/ronlyres/94E4EF6A-DF0A-4D2E-A096-92F5EAED47AF/119015/donagrazia.pdf>

נושא השיחה: נדבנות ונתינה

מקורות לדוגמא:

1. "כִּי פָתַח תִּפְתַּח אֶת-יְדֶךָ לֹא וְהֶעֱבַט תִּעֲבִיטְנוּ דֵי מַחְסְרוֹ אֲשֶׁר יִחְסַר לוֹ".
(דברים פרק ט"ו, פסוק ח)

2. די מחסורו - אתה מצווה עליו להחיותו ואין אתה מצווה עליו לעשרו.
אשר יחסר לו - הכל לפי כבודו, אפילו סוס לרכב עליו ועבד לרוץ לפניו.
אמרו עליו על הלל הזקן שלקח לעני בן טובים אחד סוס לרכוב עליו ועבד
לרוץ לפניו שלא היה יכול לאכול עד שיהא מתעמל והעבד משמשו. פעם
אחת לא מצא עבד לרוץ לפניו ורץ לפניו שלשה מילין.
(תלמוד בבלי, מסכת כתובות, דף ס"ז ע"ב)

3. אמר רבי אבא אמר שמעון בן לקיש: גדול המלווה יותר מן העושה צדקה,
ומטיל בכיס יותר מכולן
(תלמוד בבלי, מסכת שבת, ס"ג עמוד א)

4. מר עוקבא, היה עני בשכנותו. והיה רגיל בכל יום לזרוק לו ארבעה זוזים
בפתח הדלת. יום אחד אמר [העני]: אלך ואראה מיהו שעושה עמי צדקה
זו. באותו היום השתהה מר עוקבא בבית המדרש. באה אשתו עמו. כיוון
שראה [העני] שהטו עצמם לדלת - יצא אחריהם. ברחו ונכנסו בתנור
שהייתה האש גרופה בו. נכוו רגליו [של מר עוקבא]. אמרה לו אשתו: תן
רגלך על רגלי. חלשה דעתו של מר עוקבא. אמרה לו: אני מצויה בתוך
הבית ומקרבת הנאתו .
(תלמוד בבלי, מסכת כתובות, דף סז, ע"ב)

5. ויקחו לי: התרומה לא תנתן להם באורח בלתי אמצעי כי אם כל יחיד
ויחיד יתן את תרומתו לציבור לצורך מסירתה לגבוה. מכאן שלא על
היחיד אלא על הציבור לבצע את המשימה שציווה השם ולא בשביל
התורמים היחידים, אלא בשביל הציבור כולו נקבעה המשימה האלוהית.
תרומה - משורש "רום", להתרומם ולהתנשא מעל. ומכאן: להיות מורם
ומובדל למען מטרה נעלה. ידבנו משורש "נדב" קרוב ל "נטף" לצאת
מבפנים טיפין ומכאן נטף שרף הנוטף מהעץ ובדרך ההשאלה להביע
מחשבות, הוי אומר לעורר אחרים להרים תרומה. הרי זה ביטוי לנתינה

מתוך התנדבות גמורה. תקחו כולל אף את משה – ורק כפרט בתוך כלל הציבור.

(הרש"ר הירש, ספר שמות, כה, ב' פרשת תרומה "ויקחו לי תרומה")

6. "לזהב לזהב – רוצה לומר אמנם הגם שהכינותי כל הצורך בחיצוניות הבנין, הן בענין החומריים הצריכים, מה שצריך לזהב הוא לזהב, ומה שצריך בענין הפועלים לכל מלאכה הוא ביד חרשים, וזה מוכן הכל, אבל הלא לתנאי המקדש שתחול בו קדושה צריך עוד דבר אחד והוא נדבת לב העם והכנתם שעל זה תחול הקדושה, כמו שנאמר **מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי**, שעקר תרומת ה' היא נדבת הלב, ועל זה תחול הקדושה והרצון מאת ה' ואם כן מי מתנדב למלאות ידו היום לה' - שבנדבת לבו ימלא ידו לה' כי זה הוא הנרצה בעיניו". (מלבי"ם (מאיר ליב בן יחיאל מיכאל 1809-1879) דברי הימים א פרק כט פסוק ה)

7. מעלה גדולה שאין למעלה ממנה - זה המחזיק בידי ישראל שִׁמְךָ [=שהפך לענין], ונותן לו מתנה או הלוואה, או עושה עמו שותפות, או ממציא לו מלאכה, כדי לחזק את ידו עד שלא יצטרך לבריות ולא ישאל [=יבקש]; ועל זה נאמר "והחזקת בו, גר ותושב וחי עמך" (ויקרא כה, לה), החזק בו שלא ייפול ויצטרך. פחות מזה - הנותן צדקה לעניים, ולא ידע למי נתן, ולא ידע העני ממי לקח, שהרי זו מצווה לשמה. וקרוב לזה-- הנותן לתוך קופה של צדקה; ולא ייתן אדם לתוך קופה של צדקה, אלא אם כן יודע שהממונה נאמן וחכם ויודע לנהוג בה כשורה. פחות מזה - שידע הנותן למי ייתן, ולא ידע העני ממי לקח. פחות מזה - שידע העני ממי נטל, ולא ידע הנותן. פחות מזה - שייתן לעני בידו, קודם שישאל. פחות מזה - שייתן לו כראוי ליתן לו, אחר שישאל. פחות מזה - שייתן לו פחות מן הראוי, בסבר פנים יפות. פחות מזה - שייתן לו בעצב (הרמב"ם, משנה תורה, הלכות מתנות עניים, פרק י)

8. "הנתינה היא הביטוי העליון לפוטנציה. בעצם מעשה הנתינה הריני חש את עצמתי, עשירתי, כוחי. חוויה זו של חיוניות ופוטנציה מוגברת ממלאת אותי שמחה. אני חש את עצמי כשופע, מוציא, חי, ועל כן כמלא שמחה. הנתינה משמחת יותר מן הקבלה, לא משום שחיסור היא, אלא משום שביסוד מעשה הנתינה מונח ביטוי חיותי. (אמונות האהבה, אריך פרום, עמ' 29)

9. אתה נותן אך מעט, עת תיתן מרכושך,
רק עת תיתן מעצמך זוהי נתינת אמת.
כי מה הם קניינייך אם לא דברים אשר תשמור
מפחד שמא תזקק להם מחר?
והמחר, מה יצפון בחובו לכלב מתחכם
הקובר עצמות בחולות נודדים
בדרכו אחר עולי הרגל אל עיר קדשם?
ומהו הפחד מפני הזקקות, אם לא ההזדקקות עצמה?
והפחד מפני הצמא, שעה שבארץ מלאה ושופעת,
מהו אם לא צמא שלא ישבר לעולם?
יש הנותנים מעט מן הרב אשר להם ובכבוד חפצם
ורצונם המוסתר מכתים את נתינתם;
ויש הנותנים את כל המעט אשר להם –
הם המאמינים בחיים, הם מלח הארץ וטנאם מלאה תמיד;
יש הנותנים בשמחה, והשמחה שכרם;
ויש הנותנים בכאב ובצער ואלה מנת חלקם;
יש הנותנים בלא צער ובלא שמחה-
כשם שההדס בחיק העמק שופע ובשמו בכל-
מהם דובר אלוה
ובעיניהם שופע חיוכו על פני עולם.
טוב לתת למבקש
אך מוטב לתת ללא בקשה, מתוך הבנה.
רחבי הלב המחפשים את המקבל –
שמחתם בחפשמ רבה משמחת הנתינה.
כל אשר לך ינתן באחד הימים
על כן תן עכשיו ולך תהיה הנתינה, לא ליורשיך.
תדיר תאמר –אתן רק לראויים,
ראה תחילה שתהיה אתה ראוי לתת ולהיות כלי לנותן,
כי החיים הם הנותנים לחיים,
ואילו אתה הרואה עצמך כנותן, אינך אלא עד.
ואתם המקבלים, וכולכם מקבלים הנכם,
אל תכבירו תודתכם פן תכבידו עליכם ועל הנותן.
התעלו יחד עם הנותן ונתינתו מעל כנפי נשים,
כי רוב הרעפת תודה –כפירה בחסדו
של זה אשר אדמת החירות היא לו אם והאלוהים אביו.

(חליל ג'ובראן)

10.

איש על ספסל ישב
הושיט פרח לכל עובר ושב
אמרו אנשים:
"הוא שיכור", "הוא שיכור".
מחלק בחינם במקום למכור.
"הוא גנב" "הוא גנב"
פרחים מן הגן סחב .

אמרו אנשים:
"הוא עשיר", "הוא עשיר."
נבחר אותו להיות ראש העיר.
יחלק לכל עובר ושב
גם לחם גם חלב.
איש מחלק חיוכים
מושיט פרחים
שיהיה יום יפה
שיהיה בבית ריח של שדה
שיהיה....
שלומית כהן אסיף, איש על ספסל

שאלות לדיון

1. מה מניע לדעתכם אנשים לתרום מזמנם או כספם עבור אחרים?
2. בהנחה שישנם לעיתים מניעים אגואיסטיים(כבוד, תחושה טובה וכדומה) – האם זה פוגם לדעתכם במעשה הנדיבות עצמו?
3. האם לדעתכם נכון שתרומה תעשה מתוך נדבת הלב, או שיש מקום גם לחייב את האדם בתרומה? מדוע?
4. איזו תרומה לדעתכם היא האיכותית יותר – זו שנעשית מתוך חובה או זו הנעשית מתוך נדבת הלב? מדוע?
5. מהי דרך הנתינה הטובה ביותר לדעתכם?
6. חשבו על אנשים שונים שזקוקים לתרומה – שאינה קשורה בכסף. האם אותם דברים להם הם זקוקים – הם דברים שאנו יכולים להעניק? האם אנו כחברה מתנדבים מספיק בתחומים מעין אלו?

שבוע 6: אריק איינשטיין

אריק איינשטיין נולד בתל אביב ונקרא בשם אריה, אביו היה שחקן בתיאטרון "האוהל". אריק איינשטיין היה בנעריו חבר בתנועת הנוער של "השומר הצעיר" ועסק בספורט, הוא זכה באליפות הנוער בקפיצה לגובה ובהדיפת כדור ברזל כמו כן, היה שחקן כדורסל בהפועל תל אביב. בצבא שירת בלהקת הנח"ל והיה שותף במספר תוכניות, בשנת 1959 השתחרר מצה"ל והצטרף לתיאטרון סאטירי "סמבטיון" וללהקת **בצל ירוק** יחד עם אורי זוהר, יהורם גאון וחיים טופול ואחרים. בשנת 1960 הוציא איינשטיין תקליטון סולו ראשון. בשנת 1964 יחד עם יורם גאון ובני אמדורסקי הקיים את שלישיית **גשר הירקון**, השלישייה זכתה להצלחה גדולה הם פעלו עד 1966 והוציאו שני תקליטים. במקביל לקריירה בשירה עסק איינשטיין במשחק בתיאטרון הבימה ובקולנוע ובמועדון הסאטירי בחמאם ביפו, הוא זכה לביקורות טובות ולהצלחה גדולה. הוא שיחק באירמה לה דוס בשנת 1962 ובסלאח שבאתי ב-1964, הופיע בתוכניות סאטירה במועדון חמאם עם שיקה אופיר.

אלבום הבכורה של איינשטיין "שר בשבילך" יצא בשנת 1966. באותה שנה הוא הקים יחד עם שמוליק קראוס וג'וזי כץ את שלישיית "**החלונות הגבוהים**". בשנת 1967 איינשטיין פגש את שלום חנוך שעדין שירת בלהקה צבאית, מיד באותה שנה הוא הקליט תקליטון שכל לחניו הם של חנוך. בשנת 1968 הוציא איינשטיין אלבום שני כסולן בשם "מזל גדי" כל הלחנים היו של שלום חנוך, האלבום זכה להצלחה רבה. בהמשך איינשטיין שיתף פעולה עם הצ'רצ'לים ומיקי גבריאלוב ובשנת 1969 הקים את "**חבורת לול**" יחד עם צבי שיסל ויונתן גפן ויעקב רוטביליט הם הפיקו תוכנית טלוויזיה שהפך לסרט "לול". בהמשך איינשטיין הוציא עם שלום חנוך והצרצלים עוד שני אלבומי רוק: "שבול" ו"פלסטינה" עם מיקי גבריאלוב הוא הוציא את האלבום "בדשא אצל אביגדור" בהמשך הוציא את "יסמין"

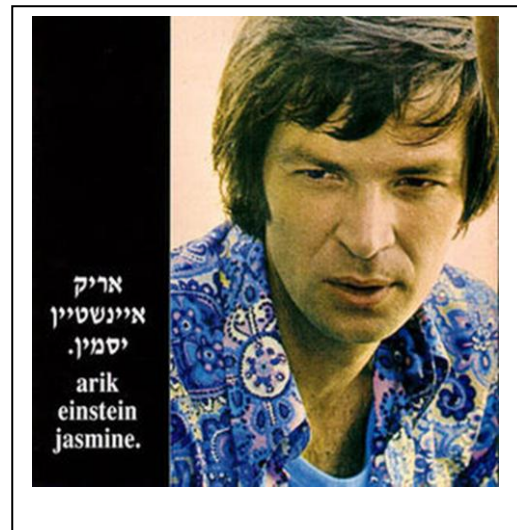
בשנות השבעים והשמונים הוציא איינשטיין מספר אלבומי סולו הוא שר שירי ארץ ישראל הישנה והטובה בהם שר שירים נוסטלגיים. במקביל במהלך השנים הוציא אלבומי רוק "סע לאט" ו"אהבה פנים רבות לה", "אנשים אוהבים לשיר", "חמוש במשקפים", "יושב על הגדר", "שביר" ו"פסק זמן" "אוהב להיות בבית" "ועל גבול האור". באלבומים אלו שיתף פעולה עם יוני רכטר, מיקי גבריאלוב, יצחק קליפטר ושם טוב לוי. איינשטיין הוציא אלבום מחווה לשחקן משורר חבר של אביו אברהם חלפי בשם "משירי אברהם חלפי". בסוף שנות השמונים הוא הוציא אלבום ילדים בשם "הייתי פעם ילד".

בשנות התשעים הוציא איינשטיין מספר קלטות וידאו לילדים: "כמו גדולים" "האריה היונה והתרנגולת הכחולה". בהמשך הוציא מספר אלבומי סולו "יש לי אהבה" "קצת לקחת חזרה", "לאן פרחו הפרפרים" "מוסקט"

בשנות האלפים הוציא את האלבומים "שמש רטובה" "שתי גיטרות בס ותופים" ו"רגעים" כל הטוב שבעולם". בשנת 2005 זכה בפרס אקו"ם על מפעל חיים בפזמונאות העברית וב-2006 קיבל פרס מיוחד על תרומה רבת שנים למוזיקה הישראלית בטקס פרסי עמ"י של ערוץ מוזיקה 25. בסוף

אוגוסט 2006 יצא הספר "זו אותה האהבה/ביוגרפיה בראשי פרקים" בעריכת עלי מוהר. הספר, המבוסס על עשרות שעות שיחה בין עלי מוהר לאריק איינשטיין, מביא אנקדוטות מחייו של אריק איינשטיין, המיטב של שיריו, מילים של מערכונים מיתולוגיים ודיאלוגים מסרטים, תמונות, פוסטרים. בשנת 60 למדינה נבחר אריק איינשטיין לזמר השישים.

איינשטיין נשאר כל חיו חובב ספורט מושבע, אוהד הפועל תל אביב. הוא היה נשואי לאלונה שוחט פעמים ונולדו להם שתי בנות: שירי ויסמין ממנה התגרש. אלונה והילדים חזרו בתשובה בנותיו התחתנו עם בנים של אורי זוהר חברו שגם חגר בתשובה. אריק איינשטיין נישא בשלישית לסימה אליהו ונולדו לו בן ובת איתם הוא חי עד היום בתל אביב.

נושאי השיחה: שיר זמרה בתרבות היהודית

מקורות לדוגמא:

המקורות הבאים מאפשרים להבין את השינויים בתפקיד החברתי של זמרים בעבר ובהווה. במשך רוב שנות ההיסטוריה היהודית פייטנים זמרים ומשוררים היו חלק מהריטואל הדתי בבית המקדש ובבתי כנסת ואלו בימנו תפקידם של זמרים הוא בעיקר חברתי תרבותי.

1. אמר רב יהודה אמר שמואל: מנין לעיקר שירה מן התורה?

שנאמר (דברים יח) "ושרת בשם ה' אלהיו".

איזהו שירות שבשם? הוי אומר זה שירה.

ואימא נשיאות כפים? מדכתיב (דברים י) לשרתו!

ולברך בשמו מכלל דברכת כהנים לאו שירות היא!

רב מתנה אמר: מהכא (דברים כח) "תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב",

איזו היא עבודה שבשמחה ובטוב לבב? הוי אומר זה שירה!

תלמוד בבלי, סדר קודשים, מסכת ערכין דף יא, עמוד א

.2

אִז יְשִׁיר-מִשָּׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת-הַשִּׁירָה הַזֹּאת, לַה', וַיֹּאמְרוּ, {ר}
לֵאמֹר: {ס} אֲשִׁירָה לַה' כִּי-גָאָה גָאָה, {ס} סוּס {ר}
וּרְכָבוֹ רָמָה בָּיָם. {ס} בַּ עֲזֵי וְזִמְרַת יְהוָה, וַיְהִי-לִי {ר}
לִישׁוּעָה; {ס} זֶה אֱלֹהֵי וְאֲנֹהוּ, {ס} אֱלֹהֵי {ר}
אָבִי וְאֶרְמָמְנָהוּ. {ס}.....

שמות פרק טו פסוקים א-ב

.3

דבר אחר "אז ישיר משה"

הדא הוא דכתיב (משלי לא, כו) "פיה פתחה בחכמה ותורת חסד על לשונה",

מיום שברא הקדוש ברוך הוא את העולם ועד שעמדו ישראל על הים לא מצינו אדם שאמר שירה לקדוש ברוך הוא אלא ישראל.

ברא אדם הראשון ולא אמר שירה,

הציל אברהם מכבשן האש ומן המלכים ולא אמר שירה,

וכן יצחק מן המאכלת ולא אמר שירה,

וכן יעקב מן המלאך ומן עשו ומן אנשי שכם ולא אמר שירה,

כיון שבאו ישראל לים ונקרע להם מיד אמרו שירה לפני הקדוש ברוך הוא שנאמר "אז ישיר משה ובני ישראל"

מדרש שמות רבא, כג, ד.

.3

א זרע לוי כולו--מובדל לעבודת המקדש, שנאמר "בעת ההיא, הבדיל ה' את שבט הלוי" (דברים יח); ומצות עשה להיות הלויים פנויין ומוכנין לעבודת המקדש, בין רצו בין שלא רצו--שנאמר "ועבד הלוי הוא, את עבודת אוהל מועד" (במדבר יח, כג). ...

ב עבודה שלהן היא שיהיו שומרין את המקדש, ויהיו מהן שוערין לפתוח שערי המקדש ולהגיף דלתותיו; ויהיו מהן משוררין לשורר על הקרבן בכל יום, שנאמר "ושירת, בשם ה' אלוהיו--ככל אחיו, הלויים" (דברים יח, ז)--איזה הוא שירות שהוא בשם ה', הוי אומר זו שירה.

רמב"ם, משנה תורה, ספר העבודה, הלכות כלי המקדש והעובדים בו, פרק א, הלכות א-ב

.4

.... וחמש עשרה מעלות עולות מתוכה לעזרת ישראל מעזרת הנשים, כנגד חמש עשרה שיר המעלות שבתילים {תהילים}, שעליהם הלויים עומדין בשיר...

משנה, מסכת מידות, פרק ב, סוף משנה ה

.5

כה אמר {הגאון מוילנא}: כל החוכמות נצרכים לתורתנו הקדושה וכלולים בה, וידעם כולם לתכליתם. והזכירם: חכמת האלגברה, המשולשים וההנדסה, וחוכמת מוסיקה, ושיבחה הרבה.

הוא היה אומר אז, כי רוב טעמי תורה וסודות שירי הלויים, וסודות תיקוני הזהר, אי אפשר לידע בלעדה - בלי חכמת המוזיקה אי אפשר ללמוד סודות התורה - ועל ידה יכולים בני אדם למות, בכלות נפשם בנעימותיה, ויכולים להחיות מתים בסודותיה הגנוזים בתורה. הוא אמר כמה ניגונים וכמה מידות הביא משה רבינו מהר סיני - המקור של הניגונים הוא גם כן מהר סיני - והשאר מורכבים.

רבי ישראל משקלוב בהקמה לספר "פאת שולחן"

.7

אריק איינשטיין הוא יותר מאשר הזמר הישראלי הגדול ביותר. איינשטיין הוא ארץ ישראל האמיתית. אמנם כשקמה המדינה הוא היה רק ילד בן תשע, אך נדמה שקולו ושיריו מלווים אותנו מאז ומתמיד, מהימים של ארץ ישראל הקטנה, דרך המלחמות והשמחות, העליות והמורדות, בטוב וברע. ביצירתיות בלתי נגמרת הוא מוציא אלבומים מופלאים כבר יותר משלושים שנה, ואינו חדל להתחדש ולהיות אקטואלי ומעניין. הוא מגלה כישרונות צעירים ויודע לשמור על הסגנון המיוחד שלו. באלבומיו הוא יוצר מציאות או מגיב לה במבט מקורי, שהוא לעולם מצחיק ועצוב בו זמנית, ובעיקר מלא אהבה: לקרובים, לחברים, למקומות, לזיכרונות, לשירים ולסיפורים הישנים...

ביותר מארבעים שנות הקריירה שלו הקליט איינשטיין כ-500 שירים: עם להקת ה"נח"ל, בצל ירוק שלישיית גשר, הירקון והחלונות הגבוהים, בכל מיני הפקות, סרטים והצגות, ובלא פחות מ-34 אלבומים, בהם שיתף פעולה עם מיטב היוצרים.

יואב קוטנר – באתר מומה

<http://mooma.mako.co.il/Biography.asp?ArtistId=1124>

שאלות לדיון - :

1. מהי מקומה ותפקידה של שירה בעיצוב התרבות, זהות של חברה ?
2. בחר/י שיר אחד משירי אריק איינשטיין " שמדבר" אליך במיוחד- מדוע בחרת בו ?
3. איזה תפקיד יש לשירים וזמרים בתרבות הישראלית ?- עבורך
4. כיצד מוגדר, נבחר זמר מרכזי? מה הקריטריונים?
5. מה בין שירת הלויים לשירה בימינו?

רלוונטיות לתלמידים :

אריק איינשטיין הוא אחד מהזמרים והיוצרים הגדולים המלווים את רוב שנות קיום המדינה. שיריו והסרטים בהם נטל חלק הם נכסי צאן וברזל של התרבות הישראלית. שירים כמו : עוף גוזל, אני ואתה נשנה את העולם, עטור מצחך זהב שחור הם רק חלק מרפרטואר העצום שכולנו גדלנו עליו. יום הולדתו של אריק איינשטיין היא הזדמנות עברונו לבחון את תפקיד של מוזיקה ושירה בתרבות היהודית ולהשוותה עם התרבות הישראלית העכשווית.

שבוע 7: מרטין לותר קינג

סרטון:

מרטין לותר קינג- חדשות מהעבר:

https://www.youtube.com/watch?v=dBMWWFgoW_U

הנאום – "יש לי חלום":

<https://www.youtube.com/watch?v=19fupAHdIcw>

מרטין לותר קינג ג'וניור נולד באטלנטה שבג'ורג'יה לאביו, מרטין לותר קינג האב ואמו, אלברטה ויליאם קינג. למד סוציולוגיה ותאולוגיה לתואר ראשון וקיבל דוקטורט בתאולוגיה סיסטמטית מאוניברסיטת בוסטון בשנת 1955 והיה חבר באחוות אלפא פי אלפא. נושא עבודת הדוקטורט שלו היה שאלת הפניית הלחי השנייה שבתורת ישו והמאבק הלא אלים שהנהיג מהטמה גנדי בהודו. קינג נישא לקורטה סקוט ב-1953 בטקס בביתם של הורי אשתו, כשאביו מנהל את הטקס. לבני הזוג נולדו ארבעה ילדים.

בשנת 1954 התמנה לכומר של הכנסייה הבפטיסטית במונטגומרי, אלבמה.

בשנים אלו למרות החוקה האמריקאית הקוראת בין היתר להעניק זכויות שוות לכל אזרחי ארצות הברית ללא קשר לדת, גזע ומין עדיין היו נהוגים בארצות הברית חוקים אשר קיפחו את זכויותיהם של השחורים. מדיניות זו נקראה מדיניות הפרדה שבה מתקנים ציבוריים כמו ברזי מים, ספסלים ציבוריים ועוד היו שמורים ל"לבנים" בלבד. בנוסף נותני שירות פרטיים כמו מסעדות, אוטובוסים וכולי לא היו חייבים לשרת "שחורים". אך האפליה הבוטה ביותר הייתה במדיניות הפרדה בבתי הספר הציבוריים.

בנוסף להפליה זו, הייתה הפליה כנגד שחורים (ומיעוטים נוספים, כמו יהודים, או ציבורים אחרים כמו נשים), גם במקומות העבודה, בכל הקשור לקבלה לעבודה, שכר, או קידום מקצועי. צבע עורו של אדם, המדינה ממנה היגר ודתו היו עילה למניעת כניסתו לאוניברסיטאות, חוגים, מקצועות, פירמות או משרות ציבוריות. הפליה זו נוצרה גם בגלל תנאים חברתיים-כלכליים (כמו השכלה ירודה יותר, ועוני גדול יותר בקרב מיעוטים). תופעה זו מכונה גם נומרוס קלאוזוס. הפליה זו הייתה לעתים רשמית (כמו אוניברסיטאות ללבנים פרוטסטנטים בלבד) ולעתים בלתי רשמית (מוסכמה לפיה מי שמועסק בדרגי הניהול הוא פרוטסטנטי ולכן). בנוסף, הייתה הפליה במקומות המגורים - שכונות מגורים רבות היו שכונות ללבנים בלבד, כאשר אם שחורים היו עוברים לגור בשכונה זו, הם היו עלולים להיתקל בגילויי אלימות, שריפת הבית או רצח.

במדינות הדרום, שחורים אף נתלו או נשרפו על ידי הקו קלוקס קלאן. במקרים רבים אלימות כנגד שחורים קיבלה עידוד, חצי קריצה או התעלמות מצד שופטים, מחוקקים ובעיקר המשטרה המקומית.

ואילו במקרים אחרים, היו משפטים מוטים כנגד שחורים שהאשמו בעברות כמו אונס או רצח על סמך ראיות מפוברקות, כאשר ההרשעות ניתנות על ידי חבר מושבעים לבן. חלק מהמשפטים הללו קיבלו תהודה רבה והיו לבימות של מאבק ציבורי לזיכוי הנאשמים, כאשר במשך השנים המקומות בהן התנהל המשפט הפכו לשם גנאי.

הפרדה גזעית באוטובוסים ציבוריים הייתה לסמל לגזענות כלפי השחורים בארצות הברית, בעיקר במדינות הדרום. בשנת 1955 התעוררה סערה ציבורית לאחר שאישה שחורה בשם רזה פארקס סירבה לוותר על כיסאה באוטובוס ציבורי לטובת אדם לבן, כפי שנדרש לפי חוק. ד"ר מרטין לותר קינג החליט לעשות מעשה, והנהיג את חרם האוטובוסים של מונטגומרי שבו החרמו השחורים את האוטובוסים בשל ההפרדה הגזעית בהם. הוא אף סייע בארגון אוטובוס שחצה את העיר מונטגומרי והוביל רק נוסעים שחורים, כשללבנים נאסרה אליו הכניסה. פעולה זו זכתה לתשומת לב ברמה לאומית והייתה אחד מהזרזים שהובילו להקמת התנועה לזכויות האזרח של ארצות הברית. החרם נמשך 362 יום, ובמהלכם פוצץ ביתו של לותר. השביתה הסתיימה כאשר בית המשפט העליון פסק שההפרדה הגזעית באוטובוסים תיפסק.

ב-1957 היה קינג ממקימי ארגון ה"Southern Christian Leadership Conference - SCLC" הוועידה למנהיגות נוצרית דרומית, ארגון לשוויון זכויות האזרח, ועמד בראשו עד מותו. על זאת זכה לביקורת מגורמים רדיקליים יותר מבין לוחמי זכויות האזרח.

לותר היה מחסידי שיטת האי ציות אזרחי והפעולה הישירה ששימשה בהצלחה את מהאטמה גנדי בהודו וברוח שיטה זו אירגן צעדות עבור זכויות הצבעה לשחורים, ביטול ההפרדה הגזעית ועוד.

ב-2 ביולי 1964 נחקק החוק לזכויות האזרח בארצות הברית, חוק זה אסר על כל קיום של אפלייה במקומות ציבוריים, מתקנים ציבוריים ובתי ספר ציבוריים.

ב-1965, במהלך הפגנת זכויות אדם, פעלה המשטרה באלימות רבה נגד המפגינים, דבר שגרם ללחץ ציבורי גדול על הממשל ותרם תרומה גדולה למאבקו.

לותר היה ממתנגדיה של מלחמת וייטנאם.

נאמו "יש לי חלום", אותו נשא ב-28 באוגוסט 1963 מעל מדרגות אנדרטת לינקולן בווישינגטון הבירה, הוא אחד הנאומים המפורסמים מאז ומעולם.

ב-4 באפריל 1968 בעת ששהה במוטל בממפיס טנסי, לשם הגיע כדי לתמוך בשביתת עובדי התברואה בעיר שהתחוללה באותו הזמן, נרצח ד"ר מרטין לותר קינג ביריה. ג'יימס ארל ריי הודה ברצח והורשע אבל לאחר מכן חזר בו מהודאתו. בשנת 1983 נקבע תאריך הולדתו של קינג כיום חג לאומי בארצות הברית.

בשנת 1999 משפחתו של לותר זכתה בתביעה אזרחית נגד לוי ג'ורס שהצהיר כי קיבל מאה אלף דולר כדי לארגן את ההתנקשות. חבר המושבעים קבע כי סוכנויות ממשלתיות היו מעורבות במזימת הרצח.

נושא הדין: האחריות ל"אחר"

מקורות לדין:

תלמוד בבלי מסכת תענית דף כ עמוד א

תנו רבנן: לעולם יהא אדם רך כקנה ואל יהא קשה כארז.

מעשה שבא רבי אלעזר בן רבי שמעון ממגדל גדור מבית רבו, והיה רכוב על חמור ומטייל על שפת נהר, ושמח שמחה גדולה, והיתה דעתו גסה עליו מפני שלמד תורה הרבה.

נזדמן לו אדם אחד שהיה מכוער ביותר.

אמר לו: שלום עליך רבי!

ולא החזיר לו.

אמר לו: ריקה, כמה מכוער אותו האיש! שמא כל בני עירך מכוערין כמותך?

אמר לו: איני יודע, אלא לך ואמור לאומן שעשאני כמה מכוער כלי זה שעשית.

כיון שידע בעצמו שחטא ירד מן החמור ונשתטח לפניו, ואמר לו: נענית לך, מחול לי! –

אמר לו: איני מוחל לך עד שתלך לאומן שעשאני ואמור לו כמה מכוער כלי זה שעשית.

היה מטייל אחריו עד שהגיע לעירו.

יצאו בני עירו לקראתו, והיו אומרים לו: שלום עליך רבי רבי, מורי מורי!

אמר להם: למי אתם קורין רבי רבי?

- אמרו לו: לזה שמטייל אחרך.

- אמר להם: אם זה רבי - אל ירבו כמותו בישראל. –

- אמרו לו: מפני מה? –

- אמר להם: כך וכך עשה לי. –
- אמרו לו: אף על פי כן, מחול לו, שאדם גדול בתורה הוא.
- אמר להם: בשבילכם הריני מחול לו. ובלבד שלא יהא רגיל לעשות כן.
- מיד נכנס רבי אלעזר בן רבי שמעון ודרש: לעולם יהא אדם רך כקנה ואל יהא קשה כארז, ולפיכך זכה קנה ליטול הימנה קולמוס לכתוב בו ספר תורה תפילין ומזוזות.

משנה מסכת אבות פרק ד משנה ג

[ג] הוא היה אומר **אל תהי בד לכל אדם** ואל תהי מפליג לכל דבר שאין לך אדם שאין לו שעה ואין לך דבר שאין לו מקום:

משנה מסכת אבות פרק ג משנה יד

[יד] הוא היה אומר **חביב אדם שנברא בצלם** חבה יתירה נודעת לו שנברא בצלם שנאמר (בראשית ט) בצלם אלהים עשה את האדם חביבין ישראל שנקראו בנים למקום חבה יתירה נודעת להם שנקראו בנים למקום שנאמר (דברים י"ד) בנים אתם לה' אלהיכם חביבין ישראל שניתן להם כלי חמדה חבה יתירה נודעת להם שניתן להם כלי חמדה שבו נברא העולם שנאמר (משלי ד) כי לקח טוב נתתי לכם תורתִי אל תעזבו:

האחר / ברי סחרוף

תן לפה לדבר
שהלשון תשחרר
עם הפנים לאחר
שלא ידעת
הרכבת תשרוק
זה הזמן לעלות
על קרון הרוחות
ששכחת

אז אל תפחד
ואל תביט מהצד
כי אתה לא לבד בעולם
עם הפנים אל האחר

תגלה את עצמך
עם הפנים אל האחר

המחסום יישבר
המילה תגשר
האויב הוא חבר
שזנחת

שאלות לדין:

1. מיהו ה"אחר" עבורך?
2. האם ה"אחר" הוא אישי או קולקטיבי? מה יחס החברה הישראלית ל"אחר" הקולקטיבי?
3. האם יש צורך לחדד את השונות של האחר או להפך, מטרת החברה להפוך את האחר לשווה?

רלוונטיות לחיי הלומד:

לכל אדם יש התייחסות ל"אחר" העומד מולו והחברה כולה מגדירה אחרים על בסיס המכנה המשותף הרחב שלה. האחרות היא הגדרת זהות, וישנה חשיבות רבה בעצם היכולת לראות את האחר, לא להתעלם מקיומו וכמובן שלא לבטל את זהותו.

שבוע 8: משה מנדלסון (יהודי)

סרטון:

קטע הצגה קצר – המציג חלק מעמדותיו של משה מנדלסון:

<https://www.youtube.com/watch?v=22ynOUQwK8I>

מנדלסון מול החת"ם סופר – המחלוקת שמעצבת עד היום את העולם היהודי:

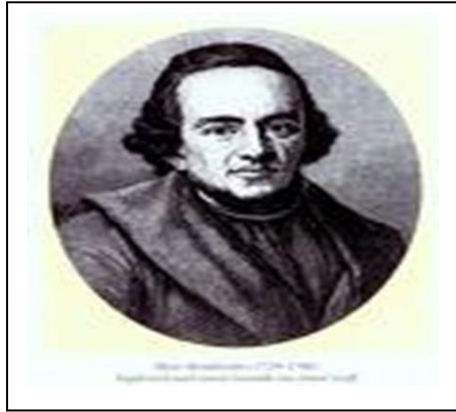
<https://www.youtube.com/watch?v=c-40VL5wfek>

משה מנדלסון הנקרא גם רבי משה בן מנחם נולד ב-1729 בדסאו בגרמניה. כבר בהיותו נער צעיר הוכר מנדלסון כגאון, עילוי בעל כישרונות רבים. מנדלסון שקד רבות על ספרים בעקבות כך הוא הפך לגיבן. בברלין הוא המשיך בלימודיו התורניים אך התחיל להתעניין בפילוסופיה יהודית וכללית ובמדעים כללים, הוא למד מתמטיקה, לטינית, צרפתית ואנגלית. לימוד השפות אפשר לו לקרוא ספרות פילוסופיה במקור. מנדלסון חי בדוחק כלכלי כתלמיד ישיבה הנסמך על רבו. בגיל 21 ב-1750 הוא החל לעבוד תחילה כמורה ובהמשך כפקיד בבית חרושת למשי, במשך השנים הוא הצטרף כשותף לבית המסחר וידע רווחה כלכלית.

בשנת 1755 הוציא מנדלסון ספר ראשון: "שיחות פילוסופיות", אחריו הוא הוציא ספר סאטירי יחד עם לסינג חברו "פופ מטאפיזיקא". מנדלסון הוציא את ספרו השלישי "מכתבים על אודות התחושות" בעילום שם, בחיבור הוא עוסק בפילוסופיה אסתטית. כל החיבורים של מנדלסון עשו רושם רב על קהילת הפילוסופים בגרמניה, והגיעו גם לידי מלך פרוסיה – פרידריך הגדול. מנדלסון החל להשתתף באירועים חברתיים ואינטלקטואליים של המשכילים בגרמניה, ותפס מקום חשוב כפילוסוף חשוב ומשפיע. מנדלסון תרגם לגרמנית יצירות של חכמי ישראל מימי הביניים כגון: רבי יהודה הלוי. כמו כן מנדלסון הוציא כתב עת בעברית בשם "קהילת מוסר". כתב העת עסק באסתטיקה וקרא להתבונן ביופיו של הטבע לצורך השגת האלוהות. בנוסף עסקו העורכים בשבח השפה העברית ובביקורת חברתית מוסרית של הקהילה היהודית. כתב העת יצא במשך זמן קצר אך הוא השפיע רבות על הדור הבא של המשכילים. מנדלסון כתב ביאור לספר של הרמב"ם "מילות ההיגיון" וכן כתב ביאור לספר קהלת.

בגיל 33 התחתן מנדלסון והקים משפחה נולדו לו 10 ילדים אך 4 מהם נפטרו בצעירותם. לאחר נישואיו השתדלו ידידיו האינטלקטואלים אצל המלך, ומנדלסון זכה לזכויות אזרחיות, זכויות שבני משפחתו זכו רק לאחר מותו. ב-1763 זכה מנדלסון בפרס ראשון בתחרות של האקדמיה המלכותית הפרוסית למדעים על ספר "על הראיות למדעי המטאפיזיקה", הספר תורגם לשפות רבות, ונדפס במספר גדול של מהדורות. מנדלסון כונה "סוקרטס הגרמני". נסיכים גרמנים ביקשו להיפגש איתו, ומדליה מיוחדת הוטבעה לכבוד צאת הספר. האקדמיה של ברלין בחרה בו ב-1771 להיות חבר מן המניין, אבל המלך פרידריך הגדול ביטל את הבחירה בגלל יהדותו של מנדלסון. מעשה זה לימד את מנדלסון את גבולות הקבלה של יהודים בחברה הגרמנית הנאורה של המאה

השמונה עשרה. היו שקראו למנדלסון להתנצר אך הוא סירב, הדבר עורר פולמוס שלם שגרם לו לחלות בלבן ומנדלסון נאלץ להפסיק את עיסוקיו האינטלקטואליים. כתוצאה מהפולמוס הוא הקדיש את תשומות לבו לעניינים יהודיים. הוא החל לפעול לשיפור מעמדם של היהודים ודחף להפצת השכלה וליציאה של היהודים מן הגטו התרבותי. פרסומו הרב ומעמדו הנכבד גם הפכו אותו לכתובת לקהילות יהודיות שביקשו שיתערב לטובתן אצל השלטונות הפרוסיים בעניינים שונים. מנדלסון ביאר את התורה ותרגם אותה לגרמנית תחילה לשימוש בני משפחתו ולאחר מכן פרסם לציבור הרחב. ביתו בברלין היה מרכז של עיון אינטלקטואלי והגות פילוסופית. התארחו בו פילוסופים והוגי דעות יהודים ונוצרים ועסקו בענייני העולם והשעה. עוד בחייו הפך מנדלסון דמות מפורסמת בקרב היהודים וכן בקרב הנוצרים. תמונתו נדפסה בפרסומים רבים, הוא ייצג את רוח הנאורות, את יכולתו של האדם, גם אם הוא יהודי עני ופריפריאלי, להפוך בכוח עצמו לדמות מרכזית בעולם האינטלקטואלי והתרבותי. מנדלסון כינס סביבו חוג תלמידים שהחלו את תנועת ההשכלה. הוא נפטר ב-4 בינואר 1786 בגיל 57, רוב בניו ונכדיו לא המשיכו את דרכו והתנצרו.

נושאי השיחה: ערך חכמה והשכלה במקורות היהודים

מקורות לדוגמא :

1.

יג אֲשֶׁרִי אָדָם, מְצֵא חֲכָמָה; וְאָדָם, יִפְּיֵק תְּבוּנָה.
 יד כִּי טוֹב סִחָרָה, מִסִּחַר-כֶּסֶף; וּמִחֲרוֹץ, תְּבוּאָתָה.
 טו יִקְרָה הֵיא, מִפְּנִיִּים (מִפְּנִינִים); וְכָל-חֲפָצֶיךָ, לֹא יִשׁוּ-בָּהּ

משלי ג פסוקים יג – טו

2.

ראשית חכמה, קנה חכמה; ובכל-קניינך, קנה בינה.

משלי ד פסוק ז

.3

טז דברתי אני עם-לבי, לאמר--אני הנה הגדלתי והוספתי חכמה, על כל-אשר-היה לפני על-ירושלים; ולבי ראה הרבה, חכמה ודעת. **ז** ואתנה לבי לדעת חכמה, ודעת הוללת ושכלות: **ידעתי**, שגם-זה הוא רעיון רוח. **יח** כי ברב חכמה, רב-כעס; ויוסיף דעת, יוסיף מכאוב.

קהלת א, פסוקים טז- יח

.4

טז ואמרתי אני, טובה חכמה מגבורה; וחכמת המספן בזויה, ודבריו אינם נשמעים. **ז** דברי חכמים, בנחת נשמעים--מזעקת מושל, בפסילים. **יח** טובה חכמה, מכלי קרב; וחוטא אחד, יאבד טובה הרבה.

קהלת ט, פסוקים טז- יח

.5

בן זומא אומר: איזה הוא חכם--הלמד מכל אדם,

שנאמר "מכל מלמדיי, השכלתי" [\(תהילים קיט.צט\)...](#)

משנה מסכת אבות פרק ד משנה א

.6

סיג לחכמה שתיקה

.7

הוא היה אומר, כל שמעשיו מרובין מחכמתו, חכמתו מתקיימת; וכל שחכמתו מרובה ממעשיו, אין חכמתו מתקיימת.

משנה מסכת אבות פרק ג משנה יב

.8

"ונבון דבר" {שמואל א, טז, יח} - שמבין דבר מתוך דבר

תלמוד בבלי, סנהדרין, דף צג עמוד ב

.9

"קנה חכמה קנה בינה" {משלי ד, ה} מי שיש לו חכמה ואין לו בינה – דומה למי שיש בידו פת ואין לו מה לאכול בה. מי שיש בו בינה – דומה למי שיש בידו תבשיל ואין לו פת שיאכל בה. מי שיש לו חכמה ובינה- דומה למי שיש בידו פת ותבשיל והוא אוכל שניהם ושבע.

שוחר טוב קיט

.10

תנו רבנן : הרואה חכמי ישראל אומר ברוך שחלק מחכמתו ליראיו

חכמי אומות העולם אומר ברוך שנתן מחכמתו לבשר ודם

תלמוד בבלי, ברכות, דף נח עמוד א

11.

החוכמה היא בתו של הניסיון.

לאונרדו דה וינצי

12

החוכמה היא הכרת הדברים האנושיים והאלוהיים.

קיקרו

13

החוכמה היא להקשיב, לא לי אלא לעולם ולהודות בכך שכל הדברים הם אחד.

הרקליטוס

שאלות לדין

1. מנדלסון מהווה דוגמא להצלחה למרות מגבלותיו
א. מה היו מגבלותיו עליו הצליח מנדלסון לגבור?
ב. בזכות מה נבע הצלחתו הגדולה?

2. מהם יתרונות ההשכלה ? וכיצד יכולה היא לפתוח שערים לאדם, לחברה, למדינה?
3. אלו סוגים של חכמה אתם מכירים? מי מגדיר מהי והאם יש חוכמה ראויה?
4. מוסיף דעת מוסיף מכאוב? האומנם? כיצד אתם מתייחסים לכך?
5. מדוע קבעו חכמים ברכה לרואה אדם חכם? מה אנו יכולים ללמוד מכך?

רלוונטיות לתלמידים :

מנדלסון נפטר לפני כ- 222 שנה, הוא היהודי הראשון שזכה להצלחה פנומנאלית בעולם נוצרי . סיפור חייו מלמד על ערך החכמה וההשכלה, דמותו שילבה ידע בחכמה יהודית ובחכמה כללית, ידע שאפשר שיח עם הסובבים אותו בתרבויות, דתות אחרות. מנדלסון בחכמתו ובהשכלתו פרץ גבולות החברה היהודית, בכך הוא הווה דוגמא למצליחנות ולאפשרות של שיח בין חברות, תרבויות ודתות המבוססת על למידה וידע. יום פטירתו מהווה עברנו הזדמנות טובה לעסוק בערך החכמה ובהשכלה ובקשר שלו להתפתחות אישית, חברתית ומדינית.

שבוע 9: זאב ז'בוטינסקי

סרטון:

חדשות מהעבר - זאב ז'בוטינסקי:

https://www.youtube.com/watch?v=3gxIBP5_7LI

סרטון קצר – על חייו ופועלו של ז'בוטינסקי:

<https://www.youtube.com/watch?v=e36o884dFk8>

קטע מתוך נאום מצולם של זאב ז'בוטינסקי- בו הוא מדבר על "עבר הירדן המזרחי":

<https://www.youtube.com/watch?v=2WL8CySxMFo>

זאב ז'בוטינסקי נולד ב-17 באוקטובר 1880 באודסה למשפחה אמידה. אביו היה סוחר תבואה, כאשר היה זאב בן 5, חלה אביו ונפטר שנה לאחר. בילדותו זאב ז'בוטינסקי למד בגימנסיה ובמקביל למד עברית, מגיל צעיר נמשך לשירה וספרות. כבר כתלמיד בבית ספר שלט בשפות רבות אותם למד לבד: אנגלית, צרפתית, גרמנית, איטלקית, לטינית יוונית. בגיל 17 תרגם לרוסית שירה מן העולם. ז'בוטינסקי לא השלים את לימודיו בגימנסיה ולא עמד בבחינות. בהמלצת משורר רוסי נשלח ז'בוטינסקי לשווייץ ככתב חוץ של העיתון. ז'בוטינסקי הגדיר עצמו כציוני כבר מגיל 18, למרות שהעיד על עצמו שלא ספג ערכי יהדות ומסורת. ז'בוטינסקי לא מצא את מקומו בברן ועבר לרומא. שם החל ללמוד משפטים, הלימודים לא ספקו אותו והוא החל ללמוד גם אומנות וספרות. חיי הרוח באוניברסיטה השפיעו עליו רבות ושם התעצבה תפיסתו ההיסטורית והכלכלית. במקביל ללימודיו, הוא היה כתב בעיתון ליברלי, כתבותיו התאפיינו בסגנון שנון קליל וקולע. ב-1901 בהיותו בן 21 חזר לאודסה לסיים לימודיו ולהתמחות כעורך דין, במקביל המשיך לכתוב לעיתון, וזכה להערכה רבה. הוא כתב מחזות ופואמה שזכתה לביקורת חיוביות בעקבותיה זכה ז'בוטינסקי להיכנס אל היכל המשוררים של תקופתו.

ב-1902 נעצר ז'בוטינסקי בגלל דעותיו וכתבתו, בכלא גילה שמרבית העצורים הם יהודים מהפכנים שמאוד הרשימו אותו. באביב 1903 החלו פרעות באזור אודסה, ז'בוטינסקי התאכזב מתגובת המנהיגות היהודית, והציע לארגן יחידת הגנה יהודית, כשלא נענע הוא הצטרף לארגון סטודנטים יהודים "ירושלים" שדגלה בהגנה עצמית ופעלה לגיוס כסף לרכישת נשק. כשהחלו פרעות קישינב בפסח אותה שנה, החלו יהודים להקים יחידות הגנה בערי תחום המושב, ז'בוטינסקי הושפע מאוד מאירועים, ובעקבותם נכנס לפעילות ציונית. הוא החל לפרסם פרסומים ומאמרים ציונים רבים, הוא עבר בין סניפים ציונים והקים סניפים חדשים. ז'בוטינסקי נשלח כציר מטעם אודסה לקונגרס הציוני ב-1903, הוא הושפע מאוד מהרצל, ומאז ראה עצמו כממשיך דרכו. ז'בוטינסקי המשיך לכתוב מאמרים בעיתונות הרוסית בנוסף לתרגומי שירה ותיאטרון. ב-1907 הוא הפליג לארץ ישראל וביקר בה לראשונה בחייו. לאחר מהפכה הטורקים הצעירים ב-1908 נסע ז'בוטינסקי לקושטא ועסק בהסברה ציונית. בזמן מלחמת העולם הראשונה שימש ז'בוטינסקי ככתב חוץ במערב אירופה, הוא ניבא את נפילת האימפריה התורכית, וקיווה לעצמאות יהודית. הוא נסע לאלכסנדריה, ארגן את פליטים

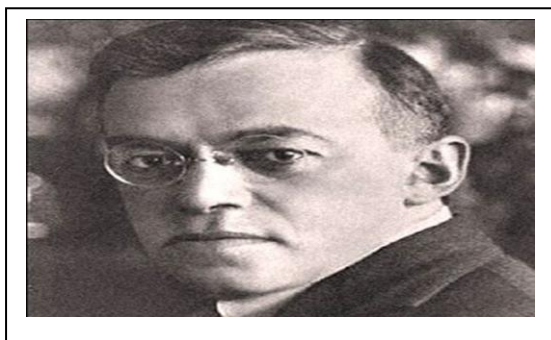
היהודים מארץ ישראל שהיו במחנה גאבארי והקיים בסיוע הצבא הבריטי את גדוד הפרדות שעליהם פיקד טרומפלדור, ומטרתם הייתה לספק אספקה לקווי הלחימה הקדמית. ז'בוטינסקי רצה להקים יחידה צבאית לוחמת אך וועד הפועל הציוני הטיל חרם על היוזמה מחשש ליהודים שתחת שלטון הטורקי, למרות החרם הוא המשיך לקדם את רעיונותיו לצבא יהודי, בפעילותו זו קידם ממד חדש בציונות, הזכות היהודים להלחם בכוח על מולדתם.

ב-1919 ז'בוטינסקי ומשפחתו עברו לגור בירושלים, הוא פרסם מאמרים בעיתון ה"ארץ". במקביל הוא הקיים יחידת הגנה עברית לארץ ישראל, הוא גייס 600 צעירים שעברו אימונים. באפריל 1920 פרצו מאורעות בירושלים ז'בוטינסקי נאסר פרך באישום על הקמת כוח ההגנה, הוא נכלא ונשפט ונגזר עליו 15 שנות עבודת. פסק דינו החרף עורר סערה בדעת קהל בארץ ובעולם, משפטו נפתח מחדש וענשו של ז'בוטינסקי הומר לשנת מאסר. הוא זכה לחנינה מהנציב העליון למרות זאת ז'בוטינסקי יצא ללונדון ב-1921 וערר על אשמתו המועצה ביטלה את פסק דינו וזכתה לחלוטין את מגני ירושלים

ז'בוטינסקי המשיך במאמץ להקים כוח צבאי יהודי בארץ ישראל גם בזמן שהותו בלונדון וגם אחרי חזרתו ארצה. ההסתדרות הציונית לא קבלה את עמדתו והעדיפה להקים כוח מחתרתי או כוח הגנתי בלבד על הישובים. ההתנגדות נבעה מהשקפת עולם שוחרת שלום עם ערבים ומתוך רצון להפנות כוחות ליישוב ובנייה יצרני של הארץ. העוינות בהנהלה ההסתדרות הציונית כלפי ז'בוטינסקי גברה בגלל עמדותיו, ז'בוטינסקי התפטר לאחר שהנהלה קבלה את תנאי הספר הלבן. בסתיו 1923 הוא יצא למסע הרצאות במדינות הבלטיות, הוא אסף סבבו תומכים ופעלים רבים. באפריל 1925 בפריז נאספו תומכי ז'בוטינסקי והקימו את "ברית הציונים הרוויזיוניסטים" במטרה לפעול במסגרת ההסתדרות הציונית.

ז'בוטינסקי והרוויזיוניסטים הקימו את תנועת הנוער בית"ר (ברית יוסף תרומפלדור) והם התחנכו על אידיאולוגיה של ז'בוטינסקי "התמסרות לרעיון הממלכתי במקום הרעיון המעמדי" שמשמעו שלילת העירוב בין סוציאליזם לציונות, חינוך לחלוציות ולצבאיות שערך המרכזי הוא ההדר. בשנת 1929 יצא ז'בוטינסקי למסע הרצאות שאחריו לא הורשה לחזור לארץ, המשיך להנהיג מאירופה. בשנים 1932-2 הוביל ז'בוטינסקי בברית הציונים הרוויזיוניסטים קו שדרש הכרזה על הקמת מדינה עברית כמטרתה הסופית של הציונות. באותם שנים הוקם ארגון המחותרת האצ"ל (הארגון הצבאי הלאומי) שהיה כפוף לז'בוטינסקי. הוא התנגד לחלוקת הארץ אותה הציע ועדת פיל. כל אותם שנים במקביל לפעילותו הציונית והלאומית ז'בוטינסקי היה איש תרבות אירופאית הוא כתב שני רומנים, שירים, מאמרים, כתבים אוטוביוגרפיים ותרגומים. הוא הפליא לכתוב בקלילות מבריקה. רוב יצירותיו נכתבו ברוסית, אך הוא שלט גם בעברית וכתב בה.

בזמן מלחמת העולם השנייה יצא ז'בוטינסקי לארצות הברית במשלחת הסברה למען הקמת צבא עברי. הוא לקה בשבץ ונפטר ב-4 באוגוסט 1940 והוא בן 60. ז'בוטינסקי נקבר בלונדון בארצות הברית, על פי בקשתו משנת 1935, שעצמותיו יעלו לארץ רק בפקודה של ממשלה עברית. עם קום המדינה ממשלת בן גוריון לא נתנו יד להעלאת עצמותיו ורק במרץ 1964 התיר ראש הממשלה לוי אשכול להעלות את עצמות ז'בוטינסקי ורעתו יהונה, הם נקברו בהר הרצל בסמוך לקבר הרצל.

נושא השיחה: מהגותו של ז'בוטנסקי

מקורות לדוגמא :

תודעה עצמית של ז'בוטנסקי

1

שני חלקים בליבי, שני שערים בו.

האחד הוא לעמי;

השני לתרבות, לספרות, לעט.

2.

אוהב אני את עמי ואת ארץ ישראל:

זה ה'אני מאמין שלי', זו מלאכת חיי, ואין לי צורך עוד בשום דבר בעולם.

ציונות

3.

אם לא תחסלו את הגולה, הגולה תחסל אתכם.

4.

בשביל לרחוץ מעל גופנו ונשמתנו את אבק הגלות, את עקבות הסבילות בת
שנות אלפיים, נזדקק לזמן ולמים רבים.

.5

בנשמת העם לא היתה המילה ציונות צעצוע של נחמה, אלא תמיד השאיפה להציל
מיליונים ממצבם הטראגי.

.6

העולם מתחלק לשני סוגי עמים:
אלה הרוצים לגרש את היהודים ואלה שאינם רוצים לקבלם.
נחדל לחשוב את יהדותנו למשא כבד ונלמד להוקיר אותה.

.7

אמונתנו בארץ ישראל אינה עניין שברגש עיוור, מיסטי למחצה, אלא מסקנה הנובעת
מתוך חקירה בלתי משוחדת של מהות תולדותינו.

"ציונות וארץ ישראל", בספר כתבים ציוניים ראשונים, עמוד 129

.8

היצירה הלאומית-הרוחנית היא תכלית קיומו של כל עם,
ואם לא לשם יצירה - אין לו לשם מה להתקיים.

.9

אם טובה ואם רעה,

אם קלה ואם קשה,

אם זולה ואם יקרה,

זוהי ארצי.

10.

זכותנו [על ארץ ישראל]

היא נצח, והיא שלמות, ואין עליה ויתור, ואין קיצור דרך לציון, וציון היא כולה שלנו!

"ציונות וארץ ישראל"

11.

שתי גדות לירדן, זו שלנו זו גם כן.

12.

בראשית ברא אלהים את האומה. כל מה שעוזר לתחייתה - קודש הוא, כל מה שמפריע - טומאה, כל מי שמפריע - שחור הוא, שחורה אמונתו, שחורים דגליו.

13.

תפקידה של בית"ר הוא פשוט בתכלית, ואף-על-פי-כן קשה מאד - ליצור את אותו הטיפוס היהודי שהעם זקוק לו כדי להקים את מדינת היהודים במהירות גדולה יותר ובאופן מושלם יותר. במילים אחרות- לברוא את האזרח ה"נורמלי" או ה"בריא" של האומה היהודית. ואכן בזה צפון הקושי הרב: יען העם היהודי של היום הוא בלתי "נורמלי" ובלתי "בריא", וחיי הגלות בכל היקפם מפריעים לנו לחנך אזרחים בריאים ונורמליים. באלפיים שנות הגלות חדל העם היהודי לרכז את רצונו הקיבוצי בתפקיד אחד ראשי ועיקרי; פסק לפעול

כאומה אחת שלמה ויחידה, נמנע מלעמוד על נפשו עם נשק ביד ברחוף סכנה על ראשו; הוא התרגל לצעקות שפתיים ושכח את המעשים, בחייו השתלטו האי-סדר והדיסאורגניזציה, הרשלנות נעשתה לחם חוקו בחייו הפרטיים ובחייו הציבוריים. לפיכך צועד החינוך הבית"רי במעלה ההר, ועוד זמן רב יעבור עד יגיע כל בית"רי ובית"רי, בהליכותיו ובהתנהגותו, למחוז חפצו. אפס כי "מחוז חפצו" הוא נעלה ואצילי, סימן ייפה הוא לבית"רי, שזוכר הוא תמיד ושואף להגיע אליו, ולו לפחות בצעדים אטיים.

רעיון בית"ר, 1934.

שיר בית"ר

14.

ביתר-

מגב רקבון ועפר
 בדם ובגזע יוקם לנו גזע
 גאון ונדיב ואכזר
 ביתר הנלקדה, יודפת, מצדה
 מרומנה בעוז והדר.

הדר-

עברי גם בעוני בן שר
 אם עבד אם הלה נולדת בן מלה
 בקטר דוד נעטר
 באור ובקטר זכור את הקטר
 עטרת גאון ומגד.

תגר-

על כל מעצור ומיצר
 אם תעל או תרד בלהב המרד
 שא אש להצית אין דבר
 פי שקט הוא רפוש, הפקר דם ונפש
 למען ההוד הנקטר

למות או לכבוש את הקר-
יודפת, מסדה, ביתר.

מילים: זאב ז'בוטינסקי, לחן: דב פרנקל, פאריס, 1932.

היחס לערבים, הגנה ומלחמה

.15

בחלומי, אלה הם הדברים שהוא משמיע: "הארץ הזאת – מידה קטנה מחלק המאה של מרחב העצום שאלוהים נתן להם ואילו עמי הם חסרי מולדת. ובלבי פנימה תמיד קראתי לארץ זו – ארצי. מן ההכרח שתהא שלי או אני מת: אני מוכן להילחם עליה אבל אין צורך במלחמה, אולי, אתה בני ישמעאל, בנו של אברהם אבינו, תתמכו בתביעתו של עם ישראל, ולו רק משום שהצדק מחייב שדמת כדור הארץ של אלוהים תחלוק מחדש, כך שאומה חסרת מולדת תהא רשאית לשוב ולהתיישב במולדתו העתיקה" ותשובתה של העצרת הגדולה כפי שראייתה בחלומי, היתה "הן".

מסופקני מאוד- מאוד אם יש לו לחלומי זה סיכוי כלשהו להתגשם אי פעם. חוששני שנשיג את ארץ ישראל רק במלחמה ואולם לפחות זהו חלום טהור והוגן ממש כטוהר ויושר האפשרות אחרת-מלחמה.

ארץ ישראל "הדו לאומית", 1930.

.16

הפיכתה של ארץ- ישראל (למדינה יהודית) יכולה להתגשם במלוואה בלי לנשל את ערביי ארץ ישראל [...] היא מכילה היום, אם נימנה בכלל תושביה את הערבים, היהודים והעבר ירדני, קצת למעלה ממיליון וחצי נפש. נשאר עוד מקום פנוי בארץ ישראל כדי לקלוט את רוב תושבי הגטו של אירופה המזרחית- המרכזית-את רובן של חמדת מיליוני הנפשות בלי להתקרב אפילו לצפיפות המתונה של צרפת אלא אם כן יעדיפו הערבים לצאת את הארץ- אין להם צורך להגר.

[...] שאלה אחרת הוא, אם ימצאו הערבים שכל זה הוא יסוד מספיק לשדל להישאר בארץ עברית. אבל אם לא ירצו להישאר, יסרב המחבר לראות טרגדיה או אסון בנכונותם להגר.

[...]ארץ ישראל מזה ומזה לירדן – שטחה מספיק בהחלט בשביל מיליון ערבים, בשביל מיליון נוסף של צאצאיהם... בשביל הרבה מיליונים יהודים – ובשביל השלום.

השאלה הערבית בלי דרמטיות, 1940.

17.

את מחברם של שורות אלה חושבים לאויבם של הערבים למצדד גירושם מן הארץ וכו'. אין זה אמת, מבחינה רגשית יחסי לערבים הוא כיחסי אל כל שאר העמים: שיווין נפש אדיב. מבחינה פוליטית נקבע יחסי על סמך שתי עקרונות. **האחד:** גירושם של הערבים מארץ ישראל באיזו צורה שהיא נחשב בעיני לבלתי אפשרי בהחלט. בארץ ישראל יהיו תמיד שני עמים. והשני: אני גאה על השתייכותי לאותה קבוצה שניסחה את תוכנית הלסינגפורס* ניסוחה לא בשביל היהודים בלבד אלא בשביל כל העמים: ויסודה הוא שוויון זכויות לעמים.

***ועידת הלסינגפורס-** ועידה ציונית שנערכה בעיר הלסינקי בשנת 1906.

על קיר ברזל (אנו וערבים), ז'אב ז'בוטנסקי

18.

הדרך היחידה להגיע להסכם היא קיר הברזל, כלומר כוח בארץ ישראל,
אשר שום השפעה ערבית לא תוכל לקעקע את יסודותיו.

19.

ראשית : לאלה, הטוענים שנקודת – המבט של "קיר הברזל" היא לבלתי מוסרית, הנני משיב : שקר הדבר. [...] ואמנם – אנו פתרנו אותה- ודווקא בחיוב , זאת אומרת הגענו לידי הכרה, שהציונות הנה תופעה חיובית מבחינת –המוסר, שזוהי תנועה מוסרית, אשר הצדק עמה. ואם העניין צודק הוא – הרי על הצדק לנצח, מבלי שיושם לב להסכמתו או אי-הסכמתו של מישאו. ואם יוסף, או שמעון, או איוואן, או אחמד רוצים למנוע את נצחוננו של העניין הצודק, מכיוון שאין הדבר נוח בשבילם, הרי חובה היא למנוע בעדם שהפרעותיהם תוכתרנה בהצלחה; ואם ברצונם להשיג את מבוקשם על ידי שימוש באלימות. יש להשתמש בכוח הביצוע הממלכתי ובהגנה עצמית, כדי לסכל את מזימתם. זהו מוסר בכל חברה הגונה – ומוסר אחר איננו בנמצא.

המוסר של קיר הברזל, ציונות, עם הספר, עמ' 167.

20.

רעה היא מלחמה, רעה ומאוסה,

אבל האנשים במלחמה יפים לעתים יותר מאשר בחיי יום-יום.

21.

כל מלחמה אינה אלא מעשה רצח של אחים על ידי אחים.

כל עוד יש לערבים אפילו זיק של תקווה להיפטר מאיתנו,

הם לא ימכרו תקווה זו בעד שום דברי נועם ושום הבטחות מפליגות.

שאלות לדיון

1. ז'בוטינסקי היה ממקימי, גודד העברי (נהגי הפרדות), יחידת הגנה עברית לארץ ישראל, נוער בית"ר, אצ"ל. מה המכנה המשותף של תנועות אלו? האם זה רלוונטי גם בימינו?
2. ז'בוטינסקי חשב שיש צורך במדיניות של "קיר הברזל" – כוח צבאי חזק נגד אויבים
א. מה משמעותה של תפיסה זו מבחינה רעיונית ופרקטית?
ב. כיצד תפיסה זו מתייחסת לתפיסות אחרות (דוד בן גוריון) – מה נקודות המחלוקת וההסכמה
ג. איזה מדיניות נכון בעינך לנהוג? אז והיום? נמק
3. ז'בוטינסקי העיד על עצמו: "שני חלקים בליבי, שני שערים בו. האחד הוא לעמי; השני לתרבות, לספרות, לעט". כיצד שתי מגמות אלו מתיישבות באדם אחד?
4. האם ובאיזה אופן משפיע זאב ז'בוטינסקי עד היום על ההתנהלות הפוליטית?

רלוונטיות לתלמידים :

זאב ז'בוטינסקי היה מנהיג ציוני, סופר, משורר ומתרגם. בהגותו ובפעילותו הוביל את חידוש הצבאיות היהודית בארץ ישראל ולמען זה פעל רבות עוד מזמן מלחמת העולם הראשונה. ארגונים שונים ביימנו רואים את ז'בוטינסקי כאביהם הרוחני כגון: תנועת הליכוד, וארגוני בית"ר, בספורט ובתנועת נוער. הכרות עם תפיסת עולמו הנה חשובה בהבנה של תהליכי יסוד מדינת ישראל והשפעתם עד ימינו. ז'בוטינסקי מייצג אידיאולוגיה ותפיסת עולם שמוצאת את ביטויה גם בימינו ובתהליכי בניית הזהות של מתבגרים ישנה חשיבות לחשיפה והכרות של תפיסות זהות שונות.

שבוע 10: אמא תרזה

סרטון

רואים עולם – אמא תרזה:

https://www.youtube.com/watch?v=pFKGa-xGE_o

אמא תרזה נולדה כאגנס ג'ונקסה בויאג'ו בשנת 1910 באזור מקדוניה שהייתה בשטח האימפריה העות'מאנית. בני משפחתה היו נוצרים קתולים מאלבניה. כבר בגיל 12 החלה אמא תרזה בפעילות התנדבות, ולפי דבריה מני אז היא ידעה שתקדיש את חיה לפעילות למען עני הודו. בהיותה בת 18 עזבה את עירה והצטרפה ל"אחיות של לורטו" קהילה נזירות מאירלנד שנשלחו בשליחות מיסיונרית להודו. היא שהתה במנזר באירלנד במשך כמה חודשים ובשנת 1929 יצא להודו, ב-6 לינואר הגיעה אמא תרזה לכלכותה בהודו. תחילה עבדה כאחות מתמחה ושם נדרה את נדרה הראשון ובחרה בשם חדש מרי תרזה. בין השנים 1930 – 1948 לימדה אמא תרזה גיאוגרפיה ועיקרי הנצרות בבית ספר לא רשמי בכלכותה. בית ספר קיבל הכרה בשנת 1944 לאחר 14 שנות פעילות.

בשנת 1948 קיבלה אמא תרזה היתר מהאפיפיור לעזוב את קהילתה ולחיות כנזירה עצמאית. היא עזבה את בית ספר, ולאחר קורס רפואה קצר חזרה לכלכותה וייסדה בית ספר מאולתר שהתקיים תחת כיפת השמים, ובו למדו ילדים מחוסרי בית ועניים מאוד. הכנסייה והרשויות המקומיות סייעו לה כלכלית. בשנת 1949, יחד עם חברותיה הנזירות וחלק מתלמידיה הם חיפשו גברים נשים וילדים שהיו עניים מרודים, שנדחו מבתי חולים ומאכסניות ודרו ברחוב. אמא תרזה יחד עם חבריה שכרו חדרים וצוותים רפואיים והעניקו לעניים מרודים אלו טיפול רפואי וקורת גג. באוקטובר 1950, קיבלה אמא תרזה אישור מהוותיקן להקים מסדר משלה שיטפל בעוני ויתמוך בחלשים כך הוקם "מסדר המיסיונרים של הצדקה". תפקידו של המסדר היה: לדאוג לרעבים, הערומים, מחוסרי הבית, בעלי המום, העיוורים, המצורעים, לדאוג לכל האנשים המרגישים לא רצויים, המורחקים על ידי החברה ומבודדים ממנה. במסדר היו חברים בהקמתו כ-12 נזירות ונזירים והוא פעל רק בכלכותה. אמא תרזה בסיוע של פקידי הממשל ההודים הפכה מקדש הינדו נטוש ל"בית העזובים" ששימש כבית חולים וכאכסניית חינוך. לאחר זמן מה, פתחה אמא תרזה אכסניה נוספת בשם "טוהר לב" שפעל כבית מצורעים ובית יתומים. פעילויותיה של אמא תרזה התפרסמו בעולם היא זכתה לסיוע גדול ולתרומות גדולות שהגיעו מרחבי העולם.

בשנת 1965, אישר האפיפיור לאמא תרזה להרחיב את פעילות המסדר לארצות אחרות. פעילות המסדר החלה לגדול במהירות רבה, ובזכותה נפתחו בתי סיוע לחלשים ולנדכאים ברחבי העולם. בשנת 1996 פעלו מעל 517 בתי סיוע ביותר מ-100 מדינות שסייעו למעלה מיליון בני אדם. המסדר נותן סיוע בעיקר לפליטים, לעיוורים, למוגבלים, לזקנים ולאלכוהוליסטים ולאנשים שנפגעו מאסונות טבע חברים

בו כ- 40.000 נזרים ונזירות. אמא תרזה הפכה לאישיות מפורסמת בהודו ובכל העולם. בשנת 1979 הוענק לאמא תרזה פרס נובל לשלום על מפעל חייה. היא נפטרה במרץ 1997 בגיל 87.

בשנים האחרונות עלו ספקות, מכוונים שונים, בנוגע לטוהר ליבה. לקריאה נוספת ולדיון סביב השאלה המוסרית שנובעת מכך, ראו:

[/https://tomerpersico.com/2007/09/02/mother-teresa-in-the-vein-of-doubt](https://tomerpersico.com/2007/09/02/mother-teresa-in-the-vein-of-doubt)

נושא השיחה: גמילות חסדים

מקורות לדוגמא:

1.

אלו דברים שאין להם שיעור: הפאה והבכורים והראיון וגמילות חסדים ותלמוד תורה.
אלו דברים שאדם אוכל פירותיהן בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא: כיבוד אב ואם
וגמילות חסדים והבאת שלום בין אדם לחבירו ותלמוד תורה כנגד כולם

משנה מסכת, פאה, פרק א, משנה א

2.

שמעון הצדיק היה משירי כנסת הגדולה הוא היה אומר: על שלשה דברים העולם עומד על
התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים

משנה מסכת, אבות, פרק א, משנה ב

3.

צדקה וגמילות חסדים שקולין כנגד כל מצות שבתורה, אלא שהצדקה בחיים, גמילות
חסדים בחיים ובמתים. צדקה בעניים, גמילות חסדים בעניים ובעשירים, צדקה בממונו,
גמילות חסדים בממונו ובגופו.

תוספתא, מסכת פאה, פרק ד, הלכה יט

4.

על גמילות חסדים כיצד? הרי הוא אומר "כי חסד חפצתי ולא זבח" (הושע ו' ו) העולם
מתחלה לא נברא אלא בחסד שנאמר: "כי אמרתי עולם חסד יבנה שמים תכין אמונתך
בהם" (תהלים פ"ט ג). פעם אחת היה רבן יוחנן בן זכאי יוצא מירושלים והיה רבי יהושע הולך

אחריו וראה בית המקדש חרב, אמר ר' יהושע: אוי לנו על זה שהוא חרב מקום שמכפרים בו עונותיהם של ישראל. אמר לו בני אל ירע לך יש לנו כפרה אחת שהיא כמותה ואיזה זה גמילות חסדים שנאמר "כי חסד חפצתי ולא זבח" (הושע ו' 1)

מסכתות קטנות מסכת אבות דרבי נתן נוסחא א פרק ד

.5

הוא היה אומר תנחומי אבליים וביקור חולים וגמילות חסדים מביאין טובה לעולם.

מסכתות קטנות מסכת אבות דרבי נתן נוסחא א פרק ל

.6

אמר להם משה לישראל לא אמרתי לכם כך, אלא דרכיו חסד ואמת וגמילות חסדים דכתיב: " כל ארחות ה' חסד ואמת, וגמילות חסדים", שתחלת התורה גמילות חסדים ואמצעיתה גמילות חסדים וסופה גמילות חסדים, תחלתה הלביש ערומים שנאמר: "ויעש ה' אלהים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבישם" (בראשית ג), אמצעיתה בקור חולים שנאמר: "וירא אליו ה' באלוני ממרא" (שם/בראשית/יח), וסופו קבר מת שנאמר ויקבור אותו בגי (דברים לד), אף אתם תלכו אחר מדותיו של הקב"ה.

מדרש תנחומא (ורשא) פרשת וישלח סימן י

.7

ומנין אתה אומר שבזכות הצדקה הגאולה באה ובית המקדש נבנה? שנאמר: "ציון במשפט תפדה" (ישעיה א' כ"ז), זו היא הגאולה, "ושביה בצדקה" (שם) אלו הגליות, שבזכות הצדקה הגליות מתכנסות. ומנין אתה אומר שמתן הצדקה נותן שלום בעולם? שנאמר: "והיה

מעשה הצדקה שלום" (ישעיהו ל"ב י"ז), כל מי שיש בו צדקה וגמילות חסדים אפילו כל מעשיו רעים אין גזר דינו מתחתם ליאבד, שכן בסדום לא נחתם גזר דינם אלא על שלא היו נותנים צדקה שנאמר "ויד עני ואביון לא החזיקה" (יחזקאל ט"ז מ"ט).

בראשית רבתי פרשת תולדות עמוד 108

8.

מעשה בחסיד אחד שירד מנכסיו והייתה אשתו כשרה. לסוף נעשה שכיר.
פעם אחד היה חורש בשדה, פגע בו אליהו הנביא זכור לטוב, בדמות ערבי אחד.
אמר לו: יש לך שש שנים טובות, אימתי אתה מבקש אותם- עכשיו או בסוף ימך?
אמר לו: קוסם אתה? אין מה ליתן לך, אלא הפטר מעלי בשלום.
וחזר אצלו עד שלש פעמים, בפעם שלישית אמר לו (החסיד העני): אלך ואמלך באשתי.
הלך אצל אשתו ואמר לה: בא אלי אחד והטריח אותי עד שלש פעמים, ואמר לי: יש לך שש שנים טובות, אימתי אתה מבקש אותם, עכשיו או בסוף ימך?
אמר לה: ומה את אומרת?
אמרה לו: לך אמור לו- הבא אותם עכשיו!
אמר לו: לך הבא אותם עכשיו.
אמר לו: לך לביתך, ואין אתה מגיע לשער חצרך, עד שתראה ברכה פרוסה בבית.
והיו יושבים בניו לחפש בידם בעפר, ומצאו ממון שיזונו בו שש שנים, וקראו לאמן, ולא הגיע לשער עד שיצאת אשתו לקראתו ובשרה אותו.
מיד הודה להקב"ה ונחה דעתו עליו.
מה עשתה אשתו הכשרה? אמרה לו: מכל מקום כבר משך עלינו הקב"ה חוט של חסד, ונתן לנו ממון מזון שש שנים, נעסוק בגמילות חסדים שנים הללו, שמא הקב"ה מוסיף לנו משלו.
וכן עשתה, כל מה שעשתה בכל יום ויום, אמרה לבנה קטן: כתוב כל מה שאנו נותנין, וכן עשה.
לסוף שש שנים בא אליהו זכור לטוב, אמר לו: כבר הגיע עונה ליטול מה שנתתי לך.
אמר לו (החסיד): כשנטלתי לא נטלתי אלא מדעת אשתי, אף כשאני מחזיר לא אחזיר אלא מדעת אשתי.
הלך אצלה אמר לה: כבר בא הזקן ליטול את שלו.
אמרה לו: לך אמור לו: אם מצאת בני אדם נאמנים ממנו תן להם פקדונך.

וראה הקב"ה דבריהם וגמילות חסדים שעשו, והוסיף להם טובה על טובה, לקיים מה שנאמר: והיה מעשה הצדקה שלום".

ילקוט שמעוני רות, רמז תרז

.9

מי שנותנת מתוך שמחה, נותנת הכי הרבה.

- אמא תרזה

.10

על דברים שצריך לעשות במקרה

אמא תרזה

אם הינך מוצא שלוה ושמחה,
אחרים עשויים לקנא,
היה שמח בכל מקרה.

את הטוב שהינך עושה היום,
אנשים נוטים לשכוח מחר,
עשה זאת בכל מקרה.

תן לעולם את המיטב שלך,
וזה לעולם לא יהיה מספיק,
תן לעולם את המיטב שלך בכל מקרה.

מדי ובימים בהם זה נראה יותר,
פשוט עשה את שתוכל בכדי לעבור את היום,
משום שנשמות פועלות דרכך בכל מקרה.

אנשים נוטים לחוסר אחריות,
חוסר הגיון והם מרוכזים בעצמם,
בכל מקרה סלח להם.

אם הינך אדיב,
אחרים יכולים להאשים אותך באנוכיות ובמניעים נסתרים
היה אדיב בכל מקרה.

אם הינך מצליח
ובכמה אויבים מושבעים תזכה בכמה חברים מדומים
היה מצליח בכל מקרה

אם הינך כנה וגלוי-לב
אנשים עשויים לרמות ולבגוד בך
היה כנה וגלוי-לב בכל מקרה

את שהינך בונה לאורך שנים

מישהו עשוי להרוס בן לילה
בנה בכל מקרה

אתה רואה בסופו של דבר
זה בינך ובין האל
בכל מקרה זה לעולם לא היה בינך ולבן מישהו אחר

.11

כולנו זקוקים לחסד

מילים: נתן זך

לחן: אילן וירצברג ביצוע: נורית גלרון

כולנו זקוקים לחסד,
כולנו זקוקים למגע.
לרכוש חום לא בכסף,
לרכוש מתוך מגע.
לתת בלי לרצות לקחת
ולא מתוך הרגל.

כמו שמש שזורחת,
כמו צל אשר נופל.
בואי ואראה לך מקום
שבו עוד אפשר לנשום.

כולנו רוצים לתת
רק מעטים יודעים איך.
צריך ללמוד כעת
שהאומר לא מחייך,
שמה שניתן אי פעם
לא ילקח לעולם.

שיש לכל זה טעם,
גם כשהטעם תם...
בואי ואראה לך מקום
שבו עוד מאיר אור יום.

כולנו רוצים לאהוב,
כולנו רוצים לשמוח.
כדי שיהיה לנו טוב,
שיהיה לנו כח.

על הנתנה / ג'ובראן חליל ג'ובראן

אתה נותן אך מעט, עת תיתן מרכושך,
רק עת תיתן מעצמך זוהי נתינת אמת.
כי מה הם קנייניך אם לא דברים אשר תשמור
מפחד שמא תזקק להם מחר?
והמחר, מה יצפון בחובו לכלב מתחכם
הקובר עצמות בחולות נודדים
בדרכו אחר עולי הרגל אל עיר קדשם?
ומה הפחד מפני הזקקות, אם לא ההזדקקות עצמה?
והפחד מפני הצמא, שעה שבארץ מלאה ושופעת,
מהו אם לא צמא שלא ישבר לעולם?
יש הנותנים מעט מן הרב אשר להם ובכבוד חפצם
ורצונם המוסתר מכתים את נתינתם;
ויש הנותנים את כל המעט אשר להם –
הם המאמינים בחיים, הם מלח הארץ וטנאם מלאה תמיד;
יש הנותנים בשמחה, והשמחה שכרם;
ויש הנותנים בכאב ובצער ואלה מנת חלקם;
יש הנותנים בלא צער ובלא שמחה-
כשם שההדס בחיק העמק שופע ובשמו בכל-
מהם דובר אלוה
ובעיניהם שופע חיוכו על פני עולם.
טוב לתת למבקש
אך מוטב לתת ללא בקשה, מתוך הבנה.

רחבי הלב המחפשים את המקבל –

שמחתם בחפשם רבה משמחת הנתינה.

כל אשר לך ינתן באחד הימים

על כן תן עכשיו ולך תהיה הנתינה, לא ליורשיך.

תדיר תאמר –אתן רק לראויים,

ראה תחילה שתהיה אתה ראוי לתת ולהיות כלי לנותן,

כי החיים הם הנותנים לחיים,

ואילו אתה הרואה עצמך כנותן, אינך אלא עד.

ואתם המקבלים, וכולכם מקבלים הנכם,

אל תכבירו תודתכם פן תכבידו עליכם ועל הנותן.

התעלו יחד עם הנותן ונתינתו מעל כנפי נשים,

כי רוב הרעפת תודה –כפירה בחסדו

של זה אשר אדמת החירות היא לו אם והאלוהים אביו.

שאלות לדין- :

1. מה הם הדברים השווים והשונים בין צדקה, לגמילות חסדים ולנתינה?
2. איזה מעמד יש לגמילות חסדים בספרות חז"ל ?
3. מדוע גמילות חסדים ונתינה הם מיסודות ההכרחיים לעולם?
4. מהם המנעים של אנשים לגמול חסד לזולת ?
5. כיצד אתם מתייחסים לאנשים לעסוקים בגמילות חסד ? מדוע ?

רלוונטיות לתלמידים :

אמא תרזה היתה דוגמא ומופת בחייה לגמילת חסד, במעשייה אפשרה לאנשים דחויים עניים חסרי כול למצוא מרפא, קורת גג, ומזון. אמא תרזה הקימה אימפריה של חסד ברחבי העולם ועל כך זכתה בפרס נובל לשלום. למרות שהיו שטענו כנגדה שהייתה מיסיונריות, קתולית הדוקה שמעשייה חסד שלה נועדו לעשות נפשות לנוצרות, היא אישה דגולה שהצילה רבים ממות ודלות. לימוד אודותיה היא הזדמנות טובה עבורנו לבחון את ערך גמילות חסדים ביהדות ובחברה האנושית בכלל.

שבוע 11: אלי ויזל

סרטון:

מבט- אלי ויזל שהלך לעולמו על המורשת שהשאיר:
https://www.youtube.com/watch?v=okOijbAw_H4

אלי ויזל נולד ב-30 בספטמבר 1928, בסיגט שברומניה, למשפחת יהודים חסידיים. בנעוריו למד לימודי קודש וחסידות ובמקביל רכש השכלה כללית ועברית. בשנת 1940 סופחה עיר הולדתו של אלי ויזל להונגריה שהייתה בעלת ברית של גרמניה הנאצית. במשך שנים אחרות נותרו יהודי סיגט בביטחון יחסי, אך באפריל 1944 בעקבות פלישת צבא גרמניה להונגריה הוקם גטו בסיגט אליו הוכזו יהודי העיר. חודש לאחר מכן החל גירוש יהודי העיר לאושוויץ, משפחתו של אלי ויזל הייתה ביניהם, והוא בן 16 בלבד. אמו ואחותו הקטנה נרצחו מיד עם הגיעם לאושוויץ, אלי ויזל ואביו הוצבו לעבודה במחנה. התנאים במחנה העבודה באושוויץ היו קשים, הם הועבדו בפרך מדי פעם הועברו בין המחנות. כאשר הצבא האדום התקרב לעבר אושוויץ צורפו אלי ויזל ואביו לצעדות המוות שבמהלכה פונו אסירי אושוויץ לכוון גרמניה למחנה בוכנוואלד. אלי ויזל שרד ואילו אביו נפטר מספר ימים אחרי הגיעם למחנה בוכנוואלד, לאחר שלושה חודשים במחנה שוחרר על ידי בעלות הברית ב-11 באפריל 1945.

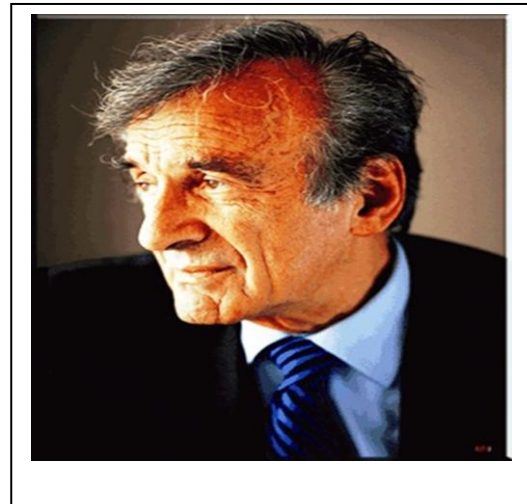
לאחר שחרור מהמחנה שהה אלי ויזל בבית יתומים בצרפת, הוא צולם לעיתון, אחת מאחיותיו הגדולה זיהתה אותו ויצרה עמו קשר, מאוחר יוצר נוצר קשר עם אחות נוספת שניצלה. אלי ויזל למד פילוסופיה בסורבון ובמקביל לימד עברית, לאחר לימודיו היה לעיתונאי וכתב עבור עיתונים צרפתיים וישראליים. באותה תקופה סירב לדבר על השואה בטענה שאין מילים שיכולות לתאר את גודל הזוועה אך בהשפעת פרנסואה מוריאק חתן פרס נובל לספרות, שינה את דעתו והחל לכתוב. אלי ויזל כתב ביידיש את זיכרונותיו ממחנה הריכוז "העולם שתק" מאוחר יותר ערך את הספר והוציא אותו בצרפתית תחת השם "הלילה".

בשנת 1956 עבר אלי ויזל לניו-יורק, שם הוא נפגע קשות בתאונת דרכים ורותק לכסא גלגלים למשך שנה. לאחר שבע שנות שהות בארה"ב הוא קיבל אזרחות, באותם שנים הוא כתב למספר עיתונים ובמקביל כתב ספרים בצרפתית. ויזל החל לעסוק בפעילות ציבורית להנצחת השואה, הוא עודד ניצולים אחרים לספר את סיפורם. פעילותיו בנושא הנצחה הפכו אותו לניצול שואה הפעיל והמוכר ביותר בארצות הברית. בשנת 1969 התחתן אלי ויזל עם אסתר מריון רוז, שתרגמה את ספריו לאנגלית, ונולד להם בן אחד. וב-1972 התמנה לפרופסור למדעי היהדות ב"סיטי קולג" של ניו-יורק.

אלי ויזל כתב 47 ספרים הוא נחש לכותב רהוט ומבוקש, קול צלול מובהק של קורבנות השואה ועמים מדוכאים. אלי ויזל היה פעיל מלבד הנצחת שואה בנושאים כגון: ישראל והצינונות, מצוקת יהודי ברית

המועצות ואתיופיה, אפרטהייד בדרום אפריקה, האינדיאנים בניקרגואה, טיהור אתני ביוגוסלביה מאבק הכורדים. אלי ויזל הקים "קרן אלי ויזל לאנושיות" אליו העביר את רוב רווחיו מספריו.

אלי ויזל זכה בפרסים ספרותיים רבים, בשנת 1985 זכה ב- "מדלית הקונגרס לחירות". שנה לאחר מכן ב-1986 הוענק לו פרס נובל לשלום על פעילותו ב"ועדה הנשיאותית לזכר השואה" שבראשה עמד בין השנים 1978-1986. שבמסגרתה תכנן את מוזיאון השואה בווינגטון, שנחנך ב-1993 בטקס פתיחה הוא הדליק את אש התמיד באולם הזיכרון יחד עם נשיא ארה"ב ביל קלינטון. אלי ויזל משמש כיום כפרופסור בקתדרה למדעי-הרוח באוניברסיטת בוסטון.

נושא השיחה: מבחר מהגות של אלי ויזל

מקורות לדוגמא :

1.

היו בנו שהשואה נראתה להם כהר סיני חדש - הר סיני של חושך אשר מי יודע איזו בשורה סתומה הוא מגלה... אסכולה זו של מחשבה ואני שייך אליה, מייחסת לשואה מימד מיסטי שלמעלה מכוח הלשון והדימיון.

2.

כשהאדם כותב על השואה, הוא לא כותב את המילים. הוא נלחם במילים. כי אין מילים לתאר את מה שהקרבת הרגישו כאשר המוות היה הנורמה והחיים היו .נס.

אלי ויזל

3.

לעולם לא אשכח את הלילה הזה, הלילה הראשון במחנה שהפך את חיי ללילה ארוך ונעול על שבעה מנעולים.

לעולם לא אשכח את העשן הזה.

לעולם לא אשכח את פניהם הקטנות של הילדים שגופם היה ללפיד בוער תחת שמים מחרישים.

לעולם לא אשכח את הלהבות אשר שרפו לתמיד את אמונתי.

לעולם לא אשכח את דומיית הלילה שגזלה ממני לנצח את התשוקה לחיות.

לעולם לא אשכח את הרגעים הללו שרצחו את אלוהי ואת נשמתי ואת חלומותי שהיו למדבר שממה.

לעולם לא אשכח כל זאת, גם אם אהיה נידון לחיים ארוכים כחיי אלוהים עצמו. לעולם.

אלי ויזל, לילה, עמוד 28

4.

יום כיפור.

האם עלינו לצום? שאלה זו עוררה מחלוקת חריפה. צום פירושו מוות בטוח ומהיר. כאן צמים כל השנה. כל השנה היא יום כיפורים ממושך מאד. אך

האחרים טענו כי יש לצום אך ורק משום שכרוכה בכך סכנה, חובה עלינו להוכיח לאלוהים כי אפילו כאן, בלב הגיהנום, נכונים אנו לעבוד אותו באמונה.

לא צמתי. ראשית מפני שרציתי לגרום נחת לאבי שאסר עלי לצום. שנית, לא היה כל טעם בצום שלי לאחר שסירבתי להשלים עם שתיקתו של אלוהים. כיליתי את פינכת המרק שלי וראיתי בכך אות של מרי והתרסה כלפי שמים. כירסמתי את פרוסת לחמי.

חשתי איך נפער בעמקי לבי חלל ריק.

אלי ויזל, לילה עמוד 50

.5

העד היהודי מדבר על סבל עמו כאזהרה. הוא משמיע פעמון אזעקה במטרה למנוע הישנות הזוועות. הוא יודע שלמתים שנזנחו על ידי אלוהים ונבגדו על ידי האנושות הניצחון הגיע מאוחר מדי. אבל אין זה מאוחר עבור ילדינו, שלנו ושלכם. למען הילדים מחובתנו לגנות אנטישמיות, גזענות ואיבה.

אלי ויזל

.6

עלינו להגן על הקורבנות כדי שדבר כזה לעולם לא ישנה... אם העולם היה מקשיב לאלה מאיתנו שניסו לדבר, אפשר היה למנוע את קמבודיה, בוסניה ורואנדה. אנחנו יודעים שעבורם זה מאוחר מדי. הם נעזבו על ידי האלוהים ונבגדו על ידי האנושות. אך אין זה מאוחר מדי בעבור הילדים של היום, שלנו ושלכם. בשבילם צריך להוקיע את כל צורות השנאה, ובהן האנטישמיות, השנאה הדתית והשנאה האתנית...

אלי ויזל, מתוך נאום באו"ם לציון 60 שנה לשחרור מחנה ההשמדה אושוויץ (ינואר 2005)

.7

העבר הוא ההווה, אך על העתיד עדיין ניתן להשפיע. אלה ששרדו את אושוויץ מטיפים לתקווה ולא ייאוש. השאלה שתמיד נשארת איתנו - האם העולם למד את הלקח?

אלי

ויזל

.8

עלינו לזכור תמיד את האדישות המביישת הזאת, כפי שאנו זוכרים להודות ליחידים הגיבורים, כמו [ראול ולנברג](#), שסיכנו את חייהם כדי להציל יהודים. עלינו לזכור גם את הצבאות ששחררו את מחנות השמדה. אבל עבור רבים מהם, הם הגיעו מאוחר מדי, גם את זה אנו חייבים לזכור.

אלי ויזל

.9

ההיפך מאהבה אינו שנאה, הוא אדישות. ההיפך מאמנות אינו כיעור, הוא אדישות. ההיפך מאמונה אינו כפירה, הוא אדישות. וההיפך מחיים אינו מוות, הוא אדישות.

אלי ויזל

.10

היות אדיש- ותהי הסיבה אשר תהיה – הווה אומר לשלול לא בלבד את תוקף הקיום אלא גם את יופיו . בגוד, ואתה אדם ענה את זולתך ועדין אתה אדם הרשע אנושי הוא והחולשה אנושית. לא כן האדישות.

ודאי יאמרו לך כי כל האחרים משחקים , מתחפשים. ואפילו כן? קפוץ על הבמה , הצטרף אל השחקנים ושחק גם אתה. אל תישאר עומד ליד החלון. צא את קנך, אך אל תבקש להמריא לגבהים כשאתה מתרחק מהילדים הצמאים ומאמהות שאין טיפת חלב בשדיהן. הגבהים האמתיים כמוהם כמעניקים האמתיים: הם נמצאים ברמה שלנו , בשיחה הפשוטה והטהורה במבט הטעון חיות.

אלי ויזל , עיר המזל, עמוד 184.

.11

לאחר המלחמה בקשתי להבין בעיקר תופעה זו. ולא שום תופעה אחרת. כיצד יכלו לשמור על אדישותם. את התליינים אני מבין , גם את הקורבנות, אמנם במאמץ יתר. אך את השאר, את השאר, אלה שלא חייבו ולא שללו, אלא ששקעו ביון הציפיה הסבילה, אלא שאמרו: "הסערה תשוך והכל ישוב על מקומו בשלום " אלא שראו את עצמם נעלים מההון, אלה שנהגו כעדים- כולם כספר החתום לפני ולא אוכל להבין.

וכפי שיקרה לפעמים לאדם נראו לי כל האדישים, הסתמיים הללו, בקלסתר פניו של איש אחד: העד שבבית ממול לבית הכנסת . השאר לא היו בבואותיו. העתקים.

אלי ויזל , עיר המזל, עמוד 154-156

.12

המבין אתה לרוחי, פדרו ?

אני שומע ואני מבין. אני שומע גם שאיני מבין. אני מבין גם כשאיני שומע "

"הלא אתה רואה שחייב הייתי להבין. להבין את הזולת – את האיש הזה – את אלה שהסתכלו בנו בלכתנו אל הבלתי ידוע: את אלה שהסתכלו בנו באדישות, שעה שנהפכנו חפצים – עשויים עץ חי- וקורבנות נושאי מספר.

אלי ויזל , עיר המזל, עמוד 154

.13

מהו ידיד ? יותר מאח, יותר מאב , משהו שונה: חבר לדרך : עמו אתה שב ובונה דרך זו ומנסה לכבוש עולם ומלאו, אפילו עליך לוותר עליו לאחר זמן. חוויית הידידות מעמיקה לטבוע את חותמה בחיי אדם כחוויית אהבה, הרבה יותר ממנה. האהבה עלולה לרדת למדרגת דיבוק , הידידות לעולם אין פירושה אלא שותפות התשוקה מתעוררת , צץ חזון , צצה אימה מגלים את הדבר לידיד : החרדות הראשונות על הסתלקות השמש , על חוסר משטר וצדק – מספרים לידיד. האם בת אלמוות היא הנשמה, אם כן הוא מדוע פחד זה המכיש כוחנו ? האם יש אלוהים , כיצד נבקש לנו חירות, והרי הוא ראשיתה ותכליתה. המוות מהו לאמיתו של דבר? סתם סגירת סוגרים ? והחיים ? בפי הפילוסוף נשמע פעמים רבות משאלות אלו צליל כוזב , אבל כשהן נשאלות בעת הנעורים , בעת הידידות , הופכות הן את האדם לבריה חדשה: המבט יוקד , וכל תנועה של יום יום נוטה להתעלות על עצמה. ידיד מהו ? הוא מביאך בפעם הראשונה להכרת בדידותך ובדידותו, ומסייע לך להיחלץ ממנה, על מנת שתסייע לו אף אתה

להיחלץ מבדידותו. בזכותו רשאי אתה לשתוק בלי בושה, תגלה את לבך ולא יבוזו לך. כך ...

אלי ויזל, שערי היער, עמוד

. 28

.14

אספר לך סיפור, אמר גריגור ברעדה. קצר הוא ופשוט: במחנה ריכוז מכנס רב אחד, ערב אחד אחרי העבודה, שלושה מחבריו, גדולי תורה מפורסמים, ומושיבם כבית דין מיוחד. קומתו זקופה, מצחו מוגבה, אומר הוא לדיינים דברים אלו: "מבקש אני לתבוע לדין את הקדוש ברוך הוא על רצח, לפי שהוא רוצח את עמו והן את תורתו שנתן לו הבהר סיני:

יש בידי ראיות שאין לסתורן: דנו דינכם בלי מורא, בלי משוא פנים, בלי צער: מה שאתם יכולים לאבד כבר ניטל מכם לפני זמן". המשפט נערך כהלכה: עדים מעידים לחובה ומעדים לזכות, הקטגור והסנגור אומרים דבריהם, הדיינים נושאים ונותנים. פסק הדין על דעת כל הדיינים: חייב

מתמרדות היו ידי הרבי, שהיה פוכרן ומפתחן בעצבנות על השולחן. היסורים שבפניו ניטלת היתה מהם דקותם, שקיפותם, והם נעשים היו חשופים, גסים. שוב לא היה מחייך.

"המתן" אמר גריגור. "עדין לא גמרתי "

"אני יודע, אני יודע "

המתן לסופו של דבר. דע, שלבסוף ידו היא שהיתה על עליונה. דע שלמחרת הדין התנקם הנידון והשיב את הדין בראשם של הדיינים והתובעים: הם נקצרו בשעת האיסוף הראשון. אומר אני לך איפוא: אם אין טעם למותם, עלבון הוא: ואם יש לו טעם, גדול העלבון יותר.

אלי ויזל, שערי היער, עמוד 184-185 .

.15

אלוהים לא זקוק לתפילות האלו. אנחנו זקוקים להן, כל אחד בשבילו. אצלי זה דבר מאוד, מאוד חשוב. אבא שלי התפלל, סבא שלי התפלל, רש"י היה מאבי אבות אבותי. אם זה היה מספיק טוב לרש"י, זה טוב גם לי".

אלי ויזל

.16

אפשר לחיות בלי תקווה ואולי בלי אמת – אך לא בלי תפילה, שהיא החיפוש אחר שתיהן. התפילה פירושה דחף תנועה – כלפי פנים וכלפי חוץ. תנועה כלפי אלוהים, תנועה כלפי בוראיו- לאחד עמו, להתאחד עמהם. תפילה פירושה להיות חי, לנוע כלפי החיים.

אלי ויזל, התפילה ואדם המודרני, עמוד 18

.17

הברירות שבפניו מוגבלות. הוא יכול למרוד, ולחדול לקיים המצוות – לחדול מעבודת האלוהים. שום איש לא יהיה רשאי להטיל בו דופי. המסורת היהודית, יחידה בין מסורות, מתירה לאדם למחות כלפי שמים. מאברהם עד משה, מירמיהו עד לוי יצחק מברדיטשב, היו רבים שהירהרו אחר מידותיו של אלוהים ואחר נוכחותו המיוחדת בהיסטוריה. [...] גם היום יכול אדם לבחור במרד ולהישאר בתוך היהדות. אבל חייב המרד להיות מתמיד ופירושה הדבר שצריך לחדשו, לחזור ולבחון אותו, לחזור ולאשרו יום ויום ולילה לילה. חייב אדם לומר

שוב ושוב: "ריבנו של עולם, אני יודע ואתה יודע כי עת היא להתפלל... אך אני ממאן, אתה שומע אותי? אני ממאן! מי שבוחר שבעמדה כזאת, ובחור בה בכנות, הרי לאו שלו נעשה הן ומיאונו להתפלל נעשה...תפילה.

אלי ויזל, התפילה ואדם המודרני, עמוד 22.

.18

התפילה היתה הדרך הקצרה ביותר לתור אחר תשובות על פורענות. די היה לאדם שיתפלל – שיתפלל היטב – כדי שיגיע להשלמה עם גורל וישג מידה של אושר, מידה של שלוה, בין כמתנה ובין כגמול. ייתכן שאלוהים ברא את האדם למען יוכל לשיר – ואז ישיר גם הוא עצמו. לפי התלמוד אוהב אלוהים לא רק לקבל תפילות בלבד אלא גם לאמרן. מהן תפילותיו של אלוהים? " שאכבוש כעסי וארחם על בני...."

אלי ויזל, התפילה ואדם המודרני, עמוד 16.

.19

בעולם של ימינו, שניטל ממנו צלם אדם, התפילה היא הדבר הנחוץ ביותר, הן למאמינים והן לשאינם מאמינים. בני נוער רבים יותר ויותר, בפרט אלו הבאים ממשפחות חילוניות, רוצים שילמדו אותם כיצד להתפלל, במי להאמין ובמה להאמין.

אפשר לחיות בלי תקווה ואולי גם בלי אמת, אך לא בלי תפילה, שהיא החיפוש אחר שתיהן.

אלי ויזל

אבל אין לי תשובות. אין לי תשובות. אני מלמד את התלמידים שלי לשאול שאלות. אני נותן עדיפות לשאלה, לא לתשובה. כשהייתי ילד וחזרתי מהחדר, אמא שלי אף פעם לא שאלה אותי אם נתתי תשובה טובה, אלא אם שאלתי שאלה טובה".

אלי ויזל

שאלות לדיון

1. מה ניתן ללמוד מהכתבים על דמותו של אלי ויזל
2. אלו ערכים/ נושאים מעלה ומעורר אלי ויזל לדיון ?
3. ?
4. אלי ויזל זכה בפרס נובל לשלום על פעלו להנצחת זכר השואה. מדוע ניתן לו דווקא פרס נובל לשלום? מה ניתן ללמוד מכך מה אני לומד מדמותו של אלי ויזל עבור עצמי?

רלוונטיות לתלמידים :

השואה היא פרק אפל בתולדות היהודים ואנושות, שיא של שפלות ואכזריות שקשה לתארה. אנשים שניצלו מהתופת הקימו חיים בצל האסון והטראומה. אלי ויזל הוא אחד מאותם ניצולי שואה שבחר לכתוב ולפעול למען הנצחת השואה ולימוד לקחיה, הוא הפך לאחד הקולות הברורים המנסחים את משמעות החיים בצל השואה. על פעלו זו קיבל את פרס נובל לשלום ב-1986. עיסוק באיש בהגותו מאפשר לנו להכיר וללמוד על דמות מרכזית ופועלה. הכרות עם דמויות משמעותיות הנה למידה וחקירה חשובה בהבניית זהות אישית.

שבוע 12: יואל משה סולמון

סרטון:

הבלדה על יואל משה סולמון:

<https://www.youtube.com/watch?v=kSlK2YknHog>

סיפורו של שיר – הבלדה על יואל משה סולמון:

<https://www.youtube.com/watch?v=AgrgH6JDf0>

יואל משה סולמון נולד בירושלים בי"ח אדר 1838, למשפחה חשובה בישוב היהודי האשכנזי בירושלים. סבו היה ממייסדי הישוב הישן האשכנזי, במאה ה-18. סולמון קיבל חינוך תורני בירושלים ונסע לליטא ללמוד שם בישיבה. בזמן שהותו באירופה למד דפוס בעיר נמל לחוף הים הבלתי. סולמון חזר לארץ ויזם להקים הקמת בית דפוס עברי בירושלים, במקביל היה מבאי בית מדרש של ר' עקיבא שלזינגר. סולמון היה מעורכי כתב העת- "הלבנון" אותו הדפיס בבית הדפוס שהקים.

לסולמון היה קשה להשלים עם מצב החיים בישוב הישן, המחסור והדלות והצפיפות היה רב. הוא היה מהחלוצים הבולטים של "פורצי החומות", מהאנשים שעזבו את הישוב הישן והתיישבו מחוץ לחומות העיר העתיקה. ב-1869 הוא ייסד יחד עם שישה חברים את שכונת נחלת שבעה, והקים בה את ביתו. במשך השנים סולמון היה מעורב בעוד ניסיונות לרכוש אדמות שלא צלחו לעיתים. ב-1874 סולמון היה ממייסדי שכונת מאה שערים.

במקביל לעבודותיו ומעורבותו בהקמת השכונות ורכישת אדמות סולמון היה פעיל ציבור בתחומים שונים, הוא היה חבר הוועד הכללי של העדה האשכנזית בירושלים. הוא יצא נגד התלות של יהודי ירושלים בכספי החלוקה שהגיעו מתרומות מחו"ל, והטיף להתיישבות בארץ ישראל מסיבות כלכליות יצרניות. הוא פרסם את דעותיו בכתב העת "יהודה וירושלים" שאותו הקיים וערך ב-1877. רבנים וראשי כוללים לא אהבו את דעותיו וקראו להחרים את כתבי העת של סולמון. הוא ניהל מאבק נגד הרבנים דרך כתיבת מאמרים בעיתונו אך, לאחר שנה הוא הפסיק בטענה: "רב לך דבר שפתיים. צא אל עולם העשייה".

ב-1878 שהיא שנת תרל"ח, יואל משה סולמון נמנה עם מקימי המושבה פתח תקווה. הוא התיישב בפתח תקווה, אך עקר ממנה כשפרצה מגפת המלריה. הוא עזב את פתח תקווה והקיים את המושבה יהוד, ביהוד חי שבע שנים ובערוב ימיו שב לירושלים. ב-1895 הוא נשלח מטעם הוועד הכללי האשכנזי לרוסיה, במהלך ביקורו נפגש עם הרב קוק. בעקבות המפגש הוא פעל להביא את הראי"ה קוק לארץ ישראל, הדבר עלה בידו ב-1904.

יואל משה סולמון נפטר בגיל 74, ב-22 לאוקטובר ב-1912, בירושלים, הוא נקבר בהר הזיתים.

נושא השיחה: התיישבות בארץ

מקורות לדוגמא :

.1

והוֹרִשְׁתֶּם אֶת הָאָרֶץ וישְׁבַתֶּם בָּהּ כִּי לָכֵם נָתַתִּי אֶת הָאָרֶץ לְרִשְׁתָּהּ אֹתָהּ

במדבר פרק לג, נג

.2

וְישְׁבַתֶּם בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לְאֲבֹתֵיכֶם וְהִיִּיתֶם לִי לְעָם וְאֲנִי אֶהְיֶה לָכֶם לֵאלֹהִים:

יחזקאל פרק לו, כח

.3

מעשה ברבי אלעזר בן שמוע ורבי יוחנן הסנדלר, שהיו הולכים לנציבים אצל רבי יהודה בן בתירה ללמוד ממנו תורה, והגיעו לציידן וזכרו את ארץ ישראל זקפו עיניהם וזלגו דמעותיהם וקרעו בגדיהם וקראו את המקרא הזה: (דברים יא לא) "וירשתם אותה וישבתם בה ושמרת לעשות את כל החוקים האלה ואת המשפטים" **אמרו ישיבת ארץ ישראל שקולה כנגד כל המצוות שבתורה** חזרו ובאו להם לארץ ישראל.

פפרי דברים פיסקא פ

.4

"ושבו בעריכם אשר תפשתם" (ירמיהו מ)

במה תפשתם? בישיבה.

דבי ר' ישמעאל תנא: (דברים יא) "וירשתם אותה וישבתם בה"

במה ירשתם? בישיבה.

תלמוד בבלי מסכת קידושין דף כו עמוד א

.5

מפני מה זכה עמרי למלכות?

מפני שהוסיף כרך אחד בארץ ישראל.

שנאמר (מלכים א' ט"ז) "ויקן את ההר שמרון מאת שמר בככרים כסף... ויבן את ההר ויקרא את שם העיר אשר בנה על שם שמר אדני ההר שמרון.

תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף קב עמוד ב

6.

נצטוונו לרשת את הארץ אשר נתן הא-ל יתעלה לאבותינו לאברהם יצחק וליעקב, ולא נעזבנה ביד זולתנו מן האומות או לשממה, וזהו שנאמר (במדבר לג,ג): "והורשתם את הארץ וישבתם בה, כי לכם נתתי את הארץ לרשת אותה". התנחלתם את הארץ, אשר נשבעתי לאבותיכם.

רמב"ן – פ' המצוות, מצווה ד

7.

מצווה על כל אדם מישראל

לקבוע ביתו בארץ ישראל ולישבה לפי כוחו

רבי מנחם המאירי

8.

נראה לעניות דעתי רבי ישמעאל נמי לא אמר מקרא ו'אספת דגנך' אלא בארץ ישראל ורוב ישראל שרויין, שהעבודה בקרקע גופה מצוה, משום ישוב ארץ ישראל, 'ולהוציא פירותיה הקדושים' ועל זה ציוותה התורה "ואספת דגנך", ובועז זורה גורן השעורים הלילה משום מצווה, וכאילו תאמר לא אניח תפילין מפני שאני עוסק בתורה, הכי נמי לא יאמר לא אאסוף דגני מפני עסק התורה, אבל כשאנו מפוזרים בעונותינו הרבים אומות העולם וכל שמרבה בעולם יישוב מוסיף עבודת ה'.

חידושי החתם סופר, פרק לולב הגזול ד' ל"א עמוד א.

9.

ישוב הארץ ירפא את תחלואי ארצנו הקדושה להסיר מעליה חרפת הרעב. (...) ישוב הארץ רוצה לומר: להביא אנשים מאנשי אירופה, אשר ידם רב להם בעבודת האדמה. זוהי ההתחלה. ואחריהם יבואו אמנים וסוחרים לישוב את הארץ כדרך כל הארץ."

"עבודת האדמה היא נחמת הארץ, גאולת ישראל. המצווה הראשונה לעולי גולה. היא המצווה הראשונה מפני שהיא פרנסת העניים והעולים הראשונים יהיו עם עני ודל. תחילת גלותנו הייתה בחומר ובלבנים ובכל עבודה בשדה, ותחילת גאולתנו היא בחומר ובלבנים ובכל עבודה בשדה. פרנסה לעניים העולים ראשונה לבנות בתים ולטעת כרמים, וכשישמעו ישראל כי פקד ד' את עמו, לתת להם לחם, יתעורר לבם לשוב אל ד', לישוב את ארצנו הקדושה החרבה והשוממה.

רב אלקלעי

10.

על כן בואו ונתחזקה בעד עמינו ובעד ארצנו ונייסד חברת ארץ נושבת אשר בה יתחברו רעים אהובים.

[...] עוד יש מטרה גדולה ונכבדה לרעיון הנ"ל והוא לקשר את לב בני ישראל לרצון ומטרה אחת, מים ומצפון ממזרח וממערב יתאחדו אחינו לנקודה המרכזית ליישב את ארצנו הקדושה, ארץ אבותינו הברוכה, מבניה בני ציון היקרים, וכאשר נשיג את שתי המטרות האלה אולי ברבות הימים ישקיף ה' ממרום לחומלה עלינו ולהרים קרננו בכבוד כאשר הבטיח לנו

רב קלישר

11.

מצב הארץ כמו שהוא עתה, אחרי ימי השמה מכל עבודה קולטורית זה זמן כביר, אמנם פרוע הוא, אבל תקותה טרם נכרתה. יש לאל ידינו להפריחה ולהחיותה בעבודת בני עמנו אשר נביאם אליה – אחרי שנצליח לרכוש לנו את הזכות הזאת על-פי משפטי העמים וחוקותיהם. חכמי החרשים וחוקרי הטבע, אנשי המסחר והעבודה ויתר אנשי הרוח, העוברים עתה לחקור ולתור אותה בחכמתם ובתכונתם, יודיעו גם אותנו, מה היא לנו ובמה כחנו גדול לרשתה. ובה במדה אשר יתרחקו החכמים התרים האלה מן הדמיון, יגדל ערך עבודתם.

המסע לארץ ישראל- בנימין זאב הרצל

12.

נבחר לנו דרך אחרת, – לבנות ולא להרוס, לנטוע ולא לעקור נטוע.

נעמול נא להגדיל בארץ הזאת חרשת כל מעשה, נלמד את ידי כל הנעורים פה כל עבודה, ובמעשה ולא בדברים בלבד נראם כי חרפה לאיש לקחת מתנת חנם מאדם בעת אשר יש יכולת בידו לחיות על יגיע כפיו.

נעמול להרבות בארץ קדשנו מספר האנשים אשר יוכלו להתפרנס בעמל ידיהם ולא יצטרכו לעזרת אחרים, וראו אז בני דור החדש בעיניהם מה בין בן-חורים אשר בעבודתו יביא לחמו ובים המצפה לשלחן אחרים, ומאסו גם הם בלחם הזה מעט, ולא יחפצו בו.

ובכסף החלוקה נוכל אז לעשות דברים אחרים לשוב הארץ.

אליעזר בן יהודה - החלוקה ותולדותיה

.13

כי בעוד אשר לאמריקא ילך לו כל החפץ, על דעתו ועל אחריותו בלבד, יהיה **ישוב ארץ ישראל מסור בידי כלל העם**, וכל צעד וצעד יהיה מדוד ונעשה בדעה צלולה ומיושבת, בהשגחת ראשי העם ומנהיגיו, למען יהיו כל המעשים מכוונים למטרה אחת, ולא יבואו אנשים פרטיים במעשיהם הבודדים ויהפכו את הקערה על פיה.

אמת מארץ ישראל – אחד העם

.14

בפגישתו המפורסמת של החזון איש עם ראש הממשלה [דוד בן-גוריון](#), שאל ראש הממשלה כיצד יחיו יחדיו דתיים וחילוניים, והחזון איש השיב לו שבנקודות החיכוך שאינן ניתנות לגישור על "העגלה הריקה" (היהדות החילונית-ציונית) לפנות מקום ל"עגלה המלאה" (היהדות המסורתית). בן-גוריון הגיב בתרעומת לטענה בדבר העגלה הריקה: "ומצוות יישוב הארץ? ועבודת האדמה? והשמירה על החיים ועל הגבולות?"

.15

כל מה שהיה טוב, עכשיו נחשב רע. התיישבות הייתה מצווה, עכשיו היא עבירה. להתגייס לצבא היה זכות, עכשיו זה חובה, עבודת כפיים הייתה כבוד, עכשיו זו בושה. באופן כללי, זה מעורר בי תימהון.

נעמי שמר

.16

אשר לשאלת ההתיישבות, יהודים צריכים ויכולים להיות בכל מקום בארץ ישראל. כל התיישבות צריכה לעבור את אישור הרשויות, ומה שעולה בניגוד להחלטות לא ראוי. זה בניגוד לחוק. אדם לא יכול ללכת להתיישב באיזה מקום שהוא רוצה.

משה יעלון (רמטכ"ל בדימוס)

.17

תוכנית המצפים בגליל :

בשנים 1979-1980 התבצע בגליל מבצע התיישבותי רחב. בתקופה קצרה הוקמו עשרות נקודות ישוב שקבלו את הכינוי – **מצפים**. [...] החלטת הממשלה הייתה להקים בתקופה קצרה של 6-8 חודשים כ-30 מצפים על פני הגליל כולו כדי להשיג את המטרות הבאות:

1. **יהוד הגליל** : להביא אכלוסיה יהודית לגליל במטרה לשפר את מאזן האוכלוסייה. לצמצם את הפער הדמוגרפי (דמוגרפי-אוכלוסייתי) שנוצר בגליל לטובת האוכלוסייה הערבית.

2. פריסה (פיזור) של אכלוסיה יהודית נרחבת משמעו להביא לנוכחות יהודית נרחבת בין כפרי הערבים הרבים. מטרה שניתן להשיג רק בהתיישבות כפרית. (הרבה נקודות ישוב קטנות על כל הגליל ולא ריכוז גדול של יהודים בעיר אחת) ולהשיג רצף התיישבותי – יהודי.
3. לשמור על אדמות המדינה עליהן השתלטו ערביי הגליל בבניה בלתי חוקית וברעיית הצאן.

ריקי ברוך

18.

הפרויקט הינו יוזמה של שבעה צעירים מירושלים, בשנות העשרים לחייהם, שהקימו לפני כשמונה חודשים את עמותת "איילים" במטרה לקדם את הרעיון.

"הצבנו לעצמנו מטרה ליישב את הנגב בהתאם לחזונו של בן גוריון", סיפר מתן דהאן (23), העומד בראש העמותה. "בכפר הזה, שיהיה ראשון מסוגו בעולם, יתגוררו סטודנטים מאוניברסיטת בן גוריון, שעתידים ליהנות ממלגת לימודים ושיתחייבו למעורבות חברתית רחבה בקהילה. חוץ מהסטודנטים, יתגוררו בכפר גם עשרות יזמים צעירים, שיזכו למגורים מוזלים ולגיבוי לוגיסטי מטעם גופים גדולים שקשורים אלינו. השאיפה שלנו היא ליצור כפר שישמש כחווה הכשרה ליצירת גרעיני התיישבות, ושמכאן ייצאו הצעירים להתיישבות קבע ברחבי הנגב.

עודד בן מאיר- yent 9.4.03

<http://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-2553874,00.html>

גם בתחום ההתיישבות חלה התקדמות: גרעין אחד בן 36 משפחות כבר התיישב בקיבוץ כרמים שמצפון לבאר-שבע; גרעין שני קנה מגרשים במושב

אשלים וגרעין שלישי רוצה דווקא להתיישב בעוטף עזה.

הביקוש הגבוה לכפרים, לגרעיני ההתיישבות ולשנת השירות שלפני הצבא שמפעילה העמותה גורם לדהן לחשוב שדימוי "הדור המזוין" הנוכחי מסולף לחלוטין: "דור המייסדים זרע פה קוד הפעלה כל-כך חזק שאנחנו לא יכולים להתרחק ממנו הרבה. בגלל משבר מלחמת יום כיפור היה פה דור ביניים שרצה לברוח מהחזון לאיזה יעד של ?חיים נורמליים', אבל המציאות בארץ לא מאפשרת את ההתכנסות הזו. יום אחד אתה בא ואומר: פאקינג, זה לא דבר שיכול להתאים לנו, ואז צץ מן המוכן הדגם של הסבים והסבתות שלנו, ואתה מגלה שהדור שלנו הרבה יותר מוכן לגיוס - אם רק ייתנו לו פלטפורמה ומשאבים".

העתיד הלא רחוק, הוא מאמין, יביא אתו שינוי דרמטי בהתיישבות בפריפריה: "אני מאמין שזה יעד ריאלי להביא אלף איש להתיישבות מדי שנה - אם נעבור חמש שנים כאלה עם 5,000 צעירים חדשים בפריפריה, אז גם המאה אלף יגיעו אחריהם".

יאיר שלג / "הארץ"

<http://www.haaretz.co.il/hasite/pages/ShArtPE.jhtml?itemNo=981879&contrassID=2&subContrassID=21&sbSubContrassID=0>

.19

יחד ממשיכים להקים מדינה

תנועת אור הוקמה בשנת 2002 על ידי קבוצת צעירים חדורי אידיאולוגיה ממרכז הארץ, אשר חרטו על דגלם לסייע להתיישבות בנגב ובגליל. כיום, מהווה תנועת אור את הגורם המיישב המרכזי ואת מרכז ההכוונה והמידע העיקרי בכל הקשור לקידום, יישום ופיתוח פרויקטים בתחומי הדיור, התעסוקה, הקהילה, התרבות, התיירות והחינוך בנגב ובגליל[...]

כל הפרויקטים משלבים את החזון בו מאמין הארגון ליישוב ופיתוח אזורי הנגב והגליל המהווים יותר מ-70% משטח מדינת ישראל, אולם מיושבים כיום על ידי פחות מ-20% מאוכלוסייתה.

תנועת אור מאמינה כי פיתוח אזורים אלו יוביל לתפוצה דמוגרפית נכונה יותר, בטחון לאומי משופר ואיכות חיים גבוהה יותר, תוך שהוא מקדם מטרות לאומיות ומשפיע באופן חיובי על החברה הישראלית בכללותה.

<http://www.or1.org.il/htmls/article.aspx?C2004=14381&BSP=749&BSS53=14381>

21.

אני מתנחלת בת מתנחלים. גם בעלי ("בן זוגי", "אישי", או איך שאתם קוראים לזה) כזה. מתנחל. וכמצוות אבותינו והמטען הגנטי שלנו אנו מחפשים נחלה, בית. אנחנו מחפשים מקום חדש, צעיר, שדתיים וחילוניים חיים בו זה לצד זה (להלן - "מעורב"), מקום שעדיין ניתן לעצב את העתיד שלו, ואם אפשר, לא בלב אוכלוסייה ערבית. מה לעשות, אני לא רוצה לנשל ערבים מקרקעותיהם. בקיצור, אנחנו מחפשים גבעה.

לא במובן טופוגרפי, כמובן. לפעמים גבעה היא בכלל עמק. המשמעות של "גבעה" בהתנחלויות היא מאחז, שלוחה של יישוב קיים, שלוחה צעירה יותר, בדרך כלל עם שתי משפחות, רווק וכלב, בקרוואנים סחופי רוחות, מקום שבו אף פעם לא תמצא זוג גרביים במקום שתלית אותם, אלא רק אחד. תמיד. ואחד של השכנים.

הבלדה על יואל משה סלומון

מילים: יורם טהרלב

לחן: שלום חנוך

בבוקר לח בשנת תרל"ח	כדאי לצאת מפה מהר,
עת בציר הענבים	הנה אני הולך.
יצאו מיפו על סוסים	קפץ הדוקטור על סוסו
חמשת הרוכבים.	כי חס על בריאותו,
שטמפפר בא וגוטמן בא,	והרעים שלושתם פנו
וזרח ברנט	לשוב לעיר איתו.
ויואל משה סלומון,	אמר אז יואל סלומון
עם חרב באבנט.	ושתי עיניו הזזות:
איתם רכב מזרקי	"אני נשאר הלילה פה
הדוקטור הכסוף,	על הגבעה הזאת".
לאורך הירקון הרוח	והוא נשאר על הגבעה,
שר בקני הסוף.	ובין חצות לאור
ליד אומלבס הם חנו	פתאום צמחו לסלומון
בלב ביצות וסבך	כנפיים של ציפור.
ועל גבעה קטנה טיפסו	לאן הוא עף, לאן פרח
לראות את הסביבה	אין איש אשר ידע,
אמר להם מזרקי	אולי היה זה רק חלום
אחרי שעה קצרה:	אולי רק אגדה.
איני שומע ציפורים	אך כשהבוקר שוב עלה
זזה סימן נורא.	מעבר להרים,
אם ציפורים אינן שרות	העמק הארור נמלא
המוות פה מולך,	ציוץ של ציפורים.

הציפורים שרות על יואל
משה סלומון.

ויש אומרים כי עד היום
לאורך הירקון

.23

ארץ ישראל שלי

מילים ולחן: דתיא בן דור

ארץ ישראל שלי יפה וגם פורחת	מי בנה ומי נטע?
מי בנה ומי נטע?	כולנו ביחד!
כולנו ביחד!	אני בניתי בית בארץ ישראל
אני בניתי גשר בארץ ישראל -	אז יש לנו ארץ
אז יש לנו ארץ,	ויש לנו בית בארץ ישראל.
ויש לנו בית,	
ויש לנו עץ,	
ויש לנו כביש,	
ויש לנו גשר בארץ ישראל.	
ארץ ישראל שלי יפה וגם פורחת	מי בנה ומי נטע?
מי בנה ומי נטע?	כולנו ביחד!
כולנו ביחד!	אני נטעתי עץ בארץ ישראל -
אני חיברתי שיר בארץ ישראל -	אז יש לנו ארץ,
אז יש לנו ארץ,	ויש לנו בית,
ויש לנו בית,	ויש לנו עץ בארץ ישראל.
ויש לנו עץ,	
ויש לנו כביש,	
ויש לנו גשר,	
ויש לנו שיר על ארץ ישראל	
	ארץ ישראל שלי יפה וגם פורחת
	מי בנה ומי נטע?
	כולנו ביחד!
	אני סללתי כביש בארץ ישראל -
	אז יש לנו ארץ,
	ויש לנו בית,
	ויש לנו עץ,
	ויש לנו כביש בארץ ישראל.

שאלות לדיון

1. מה המשמעות של התיישבות בארץ על פי הכתבים השונים?
2. 'מצוות יישוב הארץ' – מדוע זה הוגדר כמצווה? מה המשמעות החברתית והתרבותית כשזה מוגדר כמצווה?
3. בראשית הציונות: ישוב הארץ ועבודה האדמה – נחשב כחידוש החיים היהודים-האם זה כך גם היום, בימינו?
4. בתקופתנו – כשיש מדינה, האם יש עדיין ערך ליישוב הארץ?
5. מהן המשימות החדשות של ישוב הארץ- הרלוונטיות לימינו?

רלוונטיות לתלמידים :

ישוב הארץ הוגדר בתורה כמצווה, לאנשים שנכנסו וכבשו את הארץ. מצווה זו נתפסה כמצווה כללית אשר מצוות רבות תלויות בה, לדעת חלק מהפוסקים שקולה נגד כל המצוות. במאה ה-19, עוד לפני הקמת התנועה הציונית, אנשים דתיים כגון יואל משה סלומון, ראו בישוב הארץ מצווה שיש לממשה ודאגו לקנות אדמות ולהקים שכונות וישובים. שאלת ישוב הארץ נמשכת גם בדורנו, כשיש לנו מדינה ריבונית. שאלה זו נוגעת הן ליישוב עצמו בחלקי הארץ השונים והן ליושב הארץ בממדי פעולה מגוונים. היחס למדינה, ארץ, אדמה היא שאלה מרכזית של כל אזרח כלפי מדינתו. זוהי גם שאלת זהות המשפיעה על הפרט וסביבתו ועל כן מרכזית בהבניית זהות אישית.

שבוע 13: אלפרד נובל

סרטון:

שדרא בישגדא:

כיוון שהתכנית אינה מתאימה לתלמידים בכיתות הגבוהות ביסודי, אנו מציעים להראות רק את החלקים מתוכה שבהם יש עיסוק ישיר באלפרד נובל ולא לצפות בכל התכנית כולה:

<https://www.youtube.com/watch?v=yCaJbyEEHJg>

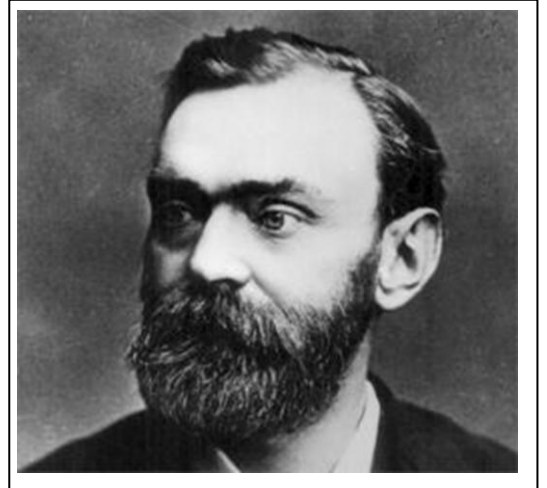
לאילו שיש חשבון בבירוינפופ אפשר גם להראות את הסרטון המופיע באתר:

[/https://il.brainpop.com/category_9/subcategory_114/subjects_2708](https://il.brainpop.com/category_9/subcategory_114/subjects_2708)

אלפרד נובל נולד בשטוקהולם שבשבדיה ב- 21 באוקטובר ב- 1833, הוא היה הבן השלישי במשפחה. בגיל 9 משפחתו עברה לגור ברוסיה, בסנט פטרבורג, אביו הקים מפעל ליצור מוקשים ימיים. הוא חונך על ידי מורים פרטיים וביניהם כימאי אורגני ניקולאי דינין. בגיל 18 עבר נובל לארצות הברית ולמד כימיה במשך ארבע שנים, אך המצב הכלכלי של המשפחה הורע והוא נאלץ לשוב לשוודיה.

אלפרד נובל החל לחקור חומרי נפץ במפעל המשפחתי. הוא התמקד בעיקר בדרכים של שימוש בטוח של ניטרוגליצרין שהוא אינו יציב מבחינה כימית ולכן מסוכן. במהלך מחקריו אירעו מספר התפוצצויות במפעל המשפחתי, באחת מהן ב-1864, נהרג אחיו הצעיר של נובל בנוסף לפועלים. למרות האסונות הוא המשיך במחקריו, הוא ערבב את ניטרוגליצרין בחומרים לא פעילים כפחם ונסורת בכך הוא הצליח ליציב את החומר, ולהפכו לבטוח. נובל כינה את החומר "דינמיט", ב- 1867 הוא רשם פטנט על ההמצאה. נובל עבר לגור בפריז ב- 1873 והמשיך לפתח חומרי נפץ נוספים בעלי עוצמה ובטיחות גבוהים יותר, הוא רשם כ-350 פטנטים. נובל צבר הון רב מייצור חומרי נפץ. למרות שעיקר המצאותיו היו בתחום הצבאי, נובל היה תעשיין בעל מצפון, הוא האמין בשלום עולמי וסבר, שפירוק נשק צריך לבוא רק לאחר השגת הסכמי שלום יציבים בין האומות. הוא השתתף בהרבה ועידות בינלאומיות לקידום שלום העולמי. ב-1891 הוא עבר להתגורר באיטליה.

נובל נפטר ב-1896, כתוצאה משבץ מוחי בסן רימו, באיטליה. הוא היה רווק ולא היו לו יורשים, בצוואתו הוא הורה להשקיע 94% מהכסף בקרן, וצווי שכספי הרבית מהקרן יוענקו מידי שנה 5 פרסים למדענים ולאישים החלוצים בתחומם: פיזיקה, כימיה, פיזיולוגיה ורפואה, ספרות ושלום. פרס נובל ראשון הוענק ב-1901, מאז נחשב הפרס ליוקרתי ביותר למדענים ולאישים שתרמו למדע ולתרבות האנושית. ב- 1969 החלו השוודים לחלק פרס נובל לכלכלה, הפרס לא מומן מכספי הקרן אלא מבנק שוודי בגלל שלא היה בצוואתו של נובל.

נושא השיחה: פרסים

מקורות לדוגמא :

1.

אנטיגנוס איש סוכו קבל משמעון הצדיק הוא היה אומר:
אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס
אלא הוו כעבדים המשמשין את הרב שלא על מנת לקבל פרס
ויהי מורא שמים עליכם

משנה מסכת אבות פרק א, משנה ג

2.

אלא הוו כעבדים המשמשין את הרב שלא על מנת לקבל פרס [ויהי מורא שמים עליכם]
משל לאדם עושה רצון רבו ולבו גס ברצון רבו, [אדם עושה רצון אביו] ולבו גס ברצון

אביו. לא דומה זה שהוא עושה מאהבה לזה שהוא עושה באימה ויראה: זה שהוא עושה מאהבה נוחל חיי העולם הבא וזה שהוא עובד באימה ויראה שהוא נוחל חיי העולם הזה ואינו נוחל חיי העולם הבא, שכן מצינו באבות הראשונים שעבדו באימה ויראה ונחלו חיי העולם הזה וחיי העולם הבא. באברהם מהו אומר "כי עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה" (בראשית כ"ב י"ב) ביוסף מהו אומר: "את האלהים אני ירא" (שם מ"ב מ"ח) ביונה מהו: "אומר ואת האלהים אני ירא" (יונה א' ט)

מסכתות קטנות, מסכת אבות דרבי נתן, נוסחא ב, פרק י

3.

דשלא על מנת לקבל פרס היא עבודה תמה מאהבה, ועל מנת לקבל פרס הוא עבודה הפחותה שאינה רק מיראה.

יד המלך הלכות תשובה פרק י

4.

בכל רכושי הנותר הניתן למימוש ינהגו כדלהלן.

הכספים יושקעו על ידי מנהלי עזבוני בהשקעות בטוחות אשר יהוו קרן, הריבית על קרן זו תחולק מדי שנה כפרסים לאלה, אשר בשנה שקדמה לקבלת הפרס, הנחילו את התועלת הרבה ביותר לבני האדם. סכום הריבית יחולק לחמישה חלקים שווים, אשר יוענקו באופן הבא: חלק אחד לאדם אשר תרם את התגלית או המצאה החשובה ביותר בתחום הפיזיקה, חלק אחד לאדם אשר תרם את התגלית או המצאה החשובה ביותר או שיפור בתחום הכימיה, חלק אחד לאדם אשר תרם את התגלית החשובה ביותר בתחום הפיזיולוגיה או הרפואה; חלק אחד לאדם אשר יצר בתחום הספרות את היצירה האידיאלית ביותר, וחלק אחד

לאדם אשר עשה את המירב או את העבודה הטובה ביותר לאחווה בין האומות,
לביעור או הפחתת הכוח החמוש וכן לקיום וקידום כינוסי שלום.

הפרסים בפיזיקה ובכימיה יוענקו על ידי האקדמיה השבדית למדעים, זה לעבודות פיזיולוגיות או רפואיות על ידי מכון קרולינסקה בסטוקהולם; וזה לאבירי השלום על ידי ועדה של חמישה אנשים אשר יבחרו על ידי חבר הנבחרים הנורבגי. זהו רצוני המפורש כי בהענקת הפרסים לא יינתן כל משקל ללאומיות המועמדים, כך שהמתאים ביותר יקבל את הפרס, בין אם הוא סקנדינבי ובין אם לאו.

מתוך צוואתו של אלפרד נובל

5.

1. ש"י עגנון: הפרס לספרות לשנת 1966 (יחד עם נלי זק"ש).
2. מנחם בגין: פרס נובל לשלום לשנת 1978 (יחד עם אנואר סאדאת).
3. יצחק רבין ושמעון פרס: פרס נובל לשלום לשנת 1994 (יחד עם יאסר ערפאת).
4. דניאל כהנמן: פרס נובל לכלכלה לשנת 2002 (יחד עם ורנון סמית).
5. אברהם הרשקו ואהרן צ'חנובר: פרס נובל לכימיה לשנת 2004 (יחד עם אירוין רוז).
6. ישראל רוברט אומן: פרס נובל לכלכלה לשנת 2005 (יחד עם תומאס שלינג).
7. עדה יונת: פרס נובל לכימיה לשנת 2009 (יחד עם תומס סטייץ ו-וונקטרמן רמאקרישן).

ישראלים זוכי פרס נובל

6

פרס הנובל מציב את המדע בחזית, ומעניק למדענים הילה ציבורית שעוזרת למשוך צעירות וצעירים מוכשרים למחקר המדעי. "שום פרס לא הכרחי למדע", חושבת יונת, "אבל בלי שום פרס - האנונימיות שלו רק תלך ותגדל. אם אין שום הכרה ציבורית, שום דבר לא יגיע לקהל הרחב, ומספר האנשים הטובים שירצו לעסוק במדע לא יגדל, או אפילו יקטן. חלק גדול ממהות הפרס הוא לא ההשפעה האישית שלו עליי, אלא עד כמה הקהל מקבל קצת את הטעם של המדע. וכל פעם שזה קורה קרוב אליך - נגיד למדענים ישראלים - זה תורם משהו לעתיד המדע"

פרופ' עדה יונת קיבלה פרס נובל בכימיה – אסף מוני, הארץ 10/12/2009

<http://www.haaretz.co.il/hasite/spages/1134172.html>

.7

מתן פרסי ישראל ביום העצמאות בא להדגיש את הקשר הפנימי האורגני בין עצמאות מדינית ובין עצמאות רוחנית. קביעת הטקס ביום העצמאות באה להזכיר לעם חזור והזכר כי עצמאותו של עמנו תלויה בעוצמתו הרוחנית ואין עוצמה רוחנית לעם אם אין העם שוקד על עצמיותו.

שר החינוך, בן ציון דינור, 1953

.8

לא מגיע לי פרס בעד מילוי חובתי לארצי

דברי בן גוריון בדחית פרס ישראל ב- 1968

.9

פרס נובל הוא האולימפיאדה האמיתית של האנושות

ראש הממשלה בנימין נתניהו ב-7.10.09

10.

זכייתנו היא מסר שרק השכלה גבוהה תשים את המדינה בדרך הנכונה.

פרופ' צ'חנובר, חתן הפרס נובל לכימיה 2004

בעקבות הענקת פרס נובל אני מקווה שייפתח צוהר לצעירים, שיבואו ללמוד

מדעים

פרופ' יצחק אפלווג, נשיא הטכניון

11.

עבודה מדעית היא ביסודה עבודת צוות. הענקת פרסים על הצטיינות בעבודה מדעית הופכת את היוצרות ומתווה דרך הפוכה לזו הטבעית. בדרך החלופית עבודה מדעית מוצגת כעבודה אינדיבידואלית. התחרות על הפרסים הופכת את הזירה המדעית לזירת מלחמה. פרס נובל לשלום ראוי שיוענק לזה שיבטל את כל פרסי הנובל המדעיים. פרסי הנובל המדעיים גם אם הם ניתנים באופן ההוגן ביותר לאלו שהשיגו את ההישגים הגבוהים ביותר במדע, מזיקים לכלל ההישגים המדעים של האנושות. פרס נובל ופרסים מדעיים אחרים, מסלימים את היוקרה בין מדענים ואת מאבק על משאבים ביניהם. הסלמת המאבק גורמת לכך שחלק ניכר מן האנרגיה מופנה לאותם מאבקים במקום ליצירתיות מדעית. על מנת להגיע להישגים גבוהים על המדען לשחק משחק פוליטי במהלכו הוא מצליח להשתלט על תקציבי מחקר ועוסק בלנצח במלחמות ומרוצים מדעיים במקום ליצור. זירת

המדע הופכת לזירה פוליטית של מאבקי כוח ובזירה זו סך כל היצירתיות הכללית נפגעת. אנושות עד כדי כך שחשיבה יצירתית נחשבת למנהג מגונה במדע. [...]

מדען אמיתי אינו זקוק לפרסים. הוא מונע על ידי סקרנות מדעית ויצר גילוי. קיומם של פרסים מדעיים מחדיר למערכת מדעניי-וירוס שמונעים על ידי הרצון לזכות בפרסים ולא על ידי סקרנות מדעית אמיתית. הווירוס מדבק ומדביק את הקהילה המדעית כולה. התוצאה היא שאנשים מחונכים לעבוד בשביל פרס. עבודה כזו עשויה להיות יצרנית מאוד, אך לא יצירתית.

<http://corruptionblog.co.il/>

.12

כשאתה מגדל ילד יש לך חלום שבו הילד שלך אומר 'אני רוצה להודות לחברי האקדמיה על פרס הנובל הזה', ואז יש לך עוד חלום שהוא אומר 'אז, אתה רוצה צ'יפס עם זה?'

רובין ויליאמס

.13

במשל יותם בספר שופטים (פרק ט') ביקשו העצים לבחור להם מלך. ומכיוון שהתהליך היה לא פשוט - שום עץ לא רצה (זאת אומרת כנראה רצה, אבל לא היה לו נעים להודות) - התנדב בסוף האטד למלוך, ואיים לשרוף את ארזי הלבנון. וכך זה גם עם פרסים: כדי לקבל פרס צריך לרצות. לפעמים הזית או התאנה מקבלים גם, אבל האטד תמיד רוצה יותר. ומי שלא משתדל בוודאי לא מקבל.

"על מנת לקבל פרס", [מיכאל הנדלזלץ](#), הארץ

14.

שום פרס, אלי, לי אל תתן
אם אין אני לי - מי יתן?
שלא אסמוך עד יום אחרון
על דבר שבועה או דבר משכון
על זונה שמתייפחת או כלבה שלא נובחת
על מפתח של סוהר או עזרה מידי חבר
ועל כן אני אומר:
איש עשיר הוא כל יכול, העני אוכל רק חול

ויליאם שייקספיר, בתרגום: עודד בארי

15.

מהותה של הצטיינות היא "חתירה מתמשכת למימוש הפוטנציאל האישי תוך
הצבת רף עולה של סטנדרטים וציפיות עצמיות מחד ופיתוח מודעות וקשב
למסגרת ולסביבה הרחב יותר מרכיבי ההצטיינות בקרב תלמידים כוללים
מאידך" (<http://www.leadersnet.co.il>)

הצטיינות לימודית בתחום דעת מסוים, ומצוינות אישיותית המאופיינת על ידי
"התמדה, הנעה פנימית לשיפור יצירתיות, סקרנות, אהבת ידע ולימוד לשמו
אחריות אינטלקטואלית ותעוזה חברתית אישית." (רחמל 2006)

פרופ' אורית זסלבסקי – טיפוח מצוינות במתמטיקה – מנין ולאן?

16.

לא הכול מקבלים פרשנות זו של אידיאל המצוינות ואת המשמעויות המעשיות הנלוות לו. יש כאלה שמעדיפים לדבר על מצוינות לא-סלקטיבית, או "מצוינות אישית". לפי המשמעות הזו, מצוינותו של תלמיד אינה נמדדת רק באופן יחסי לתלמידים אחרים (interpersonal), אלא גם ביחס לעצמו (intrapersonal). כלומר, הצטיינותו של תלמיד יכולה לבוא לביטוי בכך שהוא הצליח לפתח את יכולותיו במידה רבה ואף עד לגבולן המקסימאלי. הצטיינותו אפוא לא באה לביטוי בהכרח בהישגים גבוהים - הנמדדים באופן יחסי לתלמידים אחרים - אלא ביכולתו למצות את יכולותיו.

הזדמנות למה?, פרופ' יוסי יונה

17.

גם השימוש בפרסים, ממש כמו שימוש בעונשים, אינו יעיל ואפקטיבי לטווח ארוך. אמנם, ילדים מוכנים להתאמץ ולעבוד קשה כדי לקטוף פרסים, אך המסר הנלמד הוא ששווה להתאמץ רק כאשר קיים גמול חיצוני כלשהו. במקרה כזה, המוטיבציה של הילד היא חיצונית (קשורה לגמול מבחוץ) ולא פנימית (קשורה להבנה של הילד שכך נכון לנהוג). ההתנהגות הופכת תלויה בגודלו ושוויו של הפרס, והילד הוא לא מפתח הבנה ומודעות להתנהגותו, תפקידיו וחובותיו, מתחשבן כל הזמן על ערך הפרסים ומתנהג בדרך מסוימת כדי לרצות את הוריו או למצוא חן בעיניהם, ולא עבור עצמו. למעשה שימוש בפרסים פוגע בתחושת האחריות של הילד למעשיו ולתוצאותיהם ומעביר אותם לידי ההורים. אך עם זאת, בלי פרסים ומתנות אי אפשר? אך רצוי שלא לקשור את האירוע להתנהגות הילד. מתנות יכולות להיות חלק מאירועים או ממסורת משפחתית (למשל: מתנות בחגים, בימי הולדת או מידי סבא וסבתא גורמות לילד הנאה גדולה).

גדי רוזן – טיפים בנושא חינוך ילדים

18.

חיזוק הוא כל דבר נעים או מהנה הניתן מייד אחרי התנהגות מסוימת וגורם להגברת השכיחות של אותה התנהגות. החיזוק מהווה חוליה הכרחית בתהליך של למידה המבוסס על התניה אופרנטית. להגדרה זו של החיזוקים יש מספר השתמעויות: החיזוק הוא אירוע מותנה "תעשה, תקבל פרס; לא תעשה, לא תקבל את הפרס". שנית, מדובר ביצירת אסוציאציות בין התנהגות לבין גורם מתגמל או נעים, ללא כל צורך בתיווך של הבנה. ואכן, ניתן ללמד (לאלף) בעלי-חיים להגביר את שכיחותן של התנהגויות הנמצאות ברפרטואר שלהם על ידי מתן חיזוקים מייד אחרי ההתנהגות. הראייה הפילוסופית העומדת מאחורי השימוש בחיזוקים היא כי האדם מונע על ידי הצורך להגביר הנאות ולהקטין כאב (SKINNER 1953). המוטיבציה לביצוע התנהגות לפי שיטה זו היא איפוא, חיצונית להבדיל ממוטיבציה אינטרינזית או מופנמת. [...]

ניתן לסווג את החיזוקים בכמה אופנים. אבחנה אחת היא בין חיזוקים חברתיים לבין חיזוקים חומריים. עם החיזוקים החברתיים נמנות מחוות, כגון; חיוך, ליטוף, התעניינות והתפעלות, וגם חיזוקים מילוליים, כגון: אמירות 'יפה', 'נכון', 'כל הכבוד!' המלווים לעיתים גם בהסברים והנמקות. עם החיזוקים החומריים נמנה כמעט כל דבר מוחשי, הנעים לאדם שמקבל אותו; פרחים, שוקולד, מתנות ומשחקים. תת-סוג מיוחד בתוך החיזוקים החומריים הם חיזוקי מזון, בעיקר ממתקים; שוקולד, מסטיק, במבה, סוכריות וכו'. מקל וגזר על חיזוקים ועונשים וההקשרים בהם הם מופעלים - ד"ר קלודי טל "הד הגן" רבעון לחינוך בגיל הרך, חוברת א', תשרי תשס"ב, ספטמבר 2001.

19.

גם הפרס, כמו העונש, בא ממקום של חוסר כבוד. של תחושת עליונות. אתה הקטן ולי כמבוגר, הורה, מורה, בוס יש את היכולת לשנות את התנהגות על ידי גזרים למיניהן - כסף, מתנות....
וגם הפרס הוא קצר מועד. הפרס צריך לגדול ולהשתכלל אחרת הוא לא יביא את "התועלת" המצופה.

המקל והגזר – שיטת חינוך?, נייס שרה

שאלות לדיון

1. חלוקת פרסים בתחומים שונים- האם היא הכרחית? חוו דעתכם מעשים של אדם צריכים להיות על מנת או שלא על מנת לקבל פרס?
2. מה מניע את האדם – הפרס או התהליך, ההישג או הדרך- לאן אדם שואף? (בתחומי ספורט, אומנות, מדעים וכו')
3. האם מדענים, יוצרים, פעילים חברתיים, עושים את מעשיהם בשביל הפרס?
4. משמעות של נתינת פרס בחינוך- האם יש צורך ועבור מה (עידוד, תגמול, הוקרה וכו')
5. מה בין פרס לפרסום- האם הקשר ביניהם הכרחי

רלוונטיות לתלמידים :

פרסים הם תגמול לאדם או לקבוצה, אות הוקרה על תגלית, יצירה או פעילות חשובה הראויה לציון שבה. רוב האנשים חוקרים, יוצרים או פועלים בתחומים שונים, לשם העשייה עצמה ולא דווקא על מנת לקבל את הפרס, אך הפרסים הם דרך להתפרסם, לקבל הכרה ציבורית על חשיבות וחיוניות העשייה שלהם לחברה ותרבות. פרסים לרוב הם בעלי ערך כספי, לרוב יש זיקה בין יוקרת הפרס לבין גובה הפרס. אלפרד נובל יסד בצוואתו את פרס נובל שבמשך השנים הפך לפרס היוקרתי ביותר בעולם שבו זוכים מדענים, סופרים ופעלי למען שלום עולמי, אנשים שתרומתם לתרבות ולאנושות משמעותית ביותר.

שבוע 14: הרב קוק

סרטון:

חדשות מהעבר - הרב קוק:

<https://www.youtube.com/watch?v=lgxX4q4vplM>

הכל אנשים – הרב קוק

<https://www.youtube.com/watch?v=I5gAKC4nKIY>

הרב קוק נולד ב-7 בספטמבר 1865 בעיירה בלטביה, אביו היה מתנגד ואמו הייתה חסידית. בילדותו למד אצל אביו, אחרי בר מצווה למד אצל רבנים שונים בעיירות סמוכות. לפני גיל 20 הוא הוסמך לרבנות על ידי הרב יחיאל אפשטיין. הרב קוק התחתן עם בתו של הרב אליהו דוד רבינוביץ' תאומים. באותה תקופה למד בישיבת וולוז'ין בראשה עמד הנצי"ב, בו ראה הרב קוק את רבו המרכזי. בשנת 1888 התמנה הרב קוק לרב של זיימל, עירה בליטא. שם הוא החל ללמוד קבלה, כתלמיד חבר אחד מגדולי המקובלים של אותו דור הרב שלמה אלישיב. באותה שנה התאלמן הרב קוק, ונותר עם בתו התינוקת בת חצי שנה. לאחר שנה הוא נשא לאישה את בת דודתה של אשתו הראשונה, 1891 נולד להם בן-צבי יהודה. ב-1995 מונה לרבה של בויסק שם החל לפרסם את הגותו. ב-1899 נולדה לו בת שנייה.

ב-1904 הרב קוק עלה לארץ, להגשים את חלומו, לאחר שקיבל פניה מאנשי יפו לכהן כרב. הוא התמנה כרב יפו והמושבות החדשות. תקופת כהונתו ביפו הייתה פורייה מאוד הוא כתב ספרים, שפורסמו מאוחר יותר: אורות, אורות הקודש, עולת ראי"ה. ב-1907 נולדה לו בת שלישית ובתו הגדולה מאשתו הראשונה התחתנה. הרב קוק יזם את הקמת בית ספר "תחכמוני" ששילב לימודי קודש ולימודי חול. הדבר עורר התנגדות מצד חלק מרבני ירושלים. הוא הקים ישיבה קטנה – תלמידיה למדו חצי יום וחצי יום עבדו. בהיותו רב ביפו יצר הרב קוק קשר עם מנהיגי הפועלים ותמך בהתיישבות החקלאית, הרב קוק התאמץ למצוא פתרונות הלכתיים בענייני שמיטה וקטניות בפסח כדי לתמוך בחקלאים.

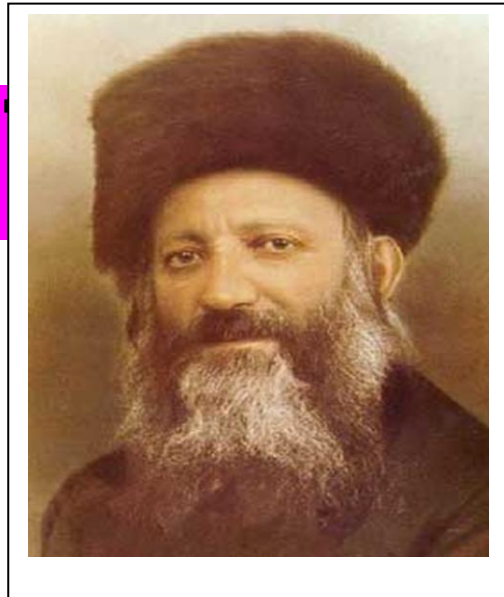
ב-1914 יצא הרב קוק לכנס של אגודת ישראל, בשוויץ, מתוך רצון לקרבם אל המפעל הציוני. במהלך שהותו שם פרצה מלחמת העולם הראשונה, הוא לא יכל לחזור לארץ. שם הוא החל לפעול ולגייס כספים כדי לסייע לישוב בארץ. 1916 הציעו לו קהילת מחזקי הדת מלונדון להיות רבם, הרב קוק נאות בתנאי שיחזור ליפו בהזדמנות הראשונה שיוכל. בלונדון הקים הרב קוק מספר ישיבות, והשפיע על ממשלה הבריטית שלא תסגיר יהודים רוסים לרוסיה, וניהל מאבק לטובת הצהרת בלפור. ב-1918 הקיים הרב קוק את "דגל ירושלים" במטרה, שתאגד בתוכה את היהודים שומרי התורה, התומכים במפעל הציוני. הרב קוק קיווה שהתנועה תאגד יחד את מזרחי ואת אגודת ישראל. בעזרת תלמידיו ובנו הקים סניפים: בארץ ישראל, בשוויץ, אנגליה וארצות הברית. התנועה לא הצליחה להתרומם ונעלמה מהר מהנוף הפוליטי הציוני. התנועה הייתה תלויה מידי בדמותו של הרב קוק לכן, כשהוא חזר לארץ, הארגון התמוסס. בתום המלחמה חזר הרב קוק לארץ ישראל ונתמנה לרב של ירושלים.

ב-1920 התנהל בארץ מאבק על זכות נשים, הרב קוק התנגד לנתינת זכות בחירה לנשים בניגוד לדעת רבים מחברי המזרחי. בשנת 1921 הוקמה הרבנות הראשית לארץ ישראל והוא התמנה לרב האשכנזי הראשון. מתקופה זו עד למותו מיעט בכתיבת דברי מחשבה ועסק בעיקר בכתיבת "הלכה ברורה" על הש"ס, ועסק בעיקר בפעילות ציבורית. ב-1924 יסד הרב קוק ישיבה בירושלים "הישיבה המרכזית העולמית" דובר בה בעברית ולימדו מחשבה והגות מעבר לגמרא והלכה. הרב קוק ניהל את הישיבה באופן אבהי ומשפחתי, הוא דאג לצורכי התלמידים כלכלית ולעתים אפילו דאג לחורים בגרבי התלמידים. הוא ראה בישיבה מכוון הרוח של עם ישראל לכן, עודד את תלמידיו לעסוק בחינוך ובצורכי ציבור. הרב קוק היה איש ציבור, שהגיב רבות על מעשיהם והחלטותיהם של הברטים, הייתה לו עמידה איתנה למול המנדט הבריטי. במאורעות תרפ"ט טלפן בשבת לממלא מקום הנציב העליון כדי שידכא את האירועים.

הרב קוק נפטר ממחלת הסרטן בגיל 70 בשנת 1935 נקבר בהר הזיתים בירושלים.

הרב קוק היה שמרן בהלכה, אך הגותו ומחשבתו הייתה מקורית, מעמיקה, נועזת ודיאלקטית. הוא מיזג לימודי תנ"ך תלמוד, מחשבה וקבלה עם תפיסות חדשניות של העולם הפילוסופי והמדעי. כתיבתו ברובה הייתה שוטפת, ספונטאנית, לא מאורגנת ולא שיטתית, נדמה שהיא נכתבה מתוך חוויה אקסטאטית. הרב קוק כתב על הרבה נושאים אך התפרסם בעיקר מגישתו לציונות שראה בה תחילה של גאולה, פעמי משיח. לאחר מותו תלמידיו ערכו ספריו והוציאו חלק מכתביו והוקמו מוסדות וישוב כפר הרוא"ה, שנקראה על שמו.

הרב קוק

ערפל מפיקים אור נעים.

מגד ירחים

.2

יסוד האושר הוא:

אהבת האמת בשכל,

אהבת היושר בחיים,

אהבת היופי ברגש,

אהבת הטוב במעשה.

[אורות הקודש א עב](#)

.3

מי שיש לו נשמה של יוצר מוכרח להיות יוצר רעיונות ומחשבות, אי אפשר לו להסגר בתלמודו השטחי לבד. כי שלהבת הנשמה עולה היא מאליה, ואי אפשר לעצור אותה ממהלכה.

אורות הקודש

.4

הצדיקים הטהורים אינם קובלים על הרשעה אלא מוסיפים צדק, אינם קובלים על הכפירה אלא מוסיפים אמונה, אינם קובלים על הבערות אלא מוסיפים חכמה.

ערפילי טוהר

.5

האדם התלוש, זו היא הזוועה היותר מחרידה את הנשמה, האדם מוכרח הוא שיהיה לו מעמד ושמעמדו יהא בלתי מתנודד. הגלות, מה עיקר צרתה: הוה אומר: התלישות.

מאמרי

ראיה

.6

האהבה צריכה להיות מלאה בלב לכל

מוסר אביך/מידות הראי"ה

.7

ואם נחרבנו ונחרב העולם עימנו בשנאת חינם

נבנה ויבנה העולם עימנו באהבת חינם

.8

התשובה הראשית שהיא מאירה את המחשכים מיד,

היא שישוב האדם אל עצמו, אל שורש נשמתו ומיד ישוב אל הא-לוקים.

[אורות](#)

[התשובה](#)

9.

דווקא מתוך התשובה האמיתית הטהורה צריכים לשוב אל העולם ואל החיים, ובזה משיבים את הקדושה על מכונה וממליכים את השכינה בעולם.

[אורות](#)

[התשובה](#)

10.

יצייר לו כל אחד באמת ובתמים מה שנשמטו מראה לו, יוציא את תנובתו הרוחנית מן הכח אל הפועל, בלא שפתי רמיה, ומניצוצות כאלה אבוקות אור יתקבצו, ויאירו את כל העולם מכבודם, מחלקי אמת פנימית כאלה האמת הגדולה תופיע.

אורות הקודש

11.

מי שאין נפשו משוטטת במרחבים, מי שאינו דורש את אור האמת והטוב בכל לבבו, איננו סובל הריסות רוחניות, אבל אין לו גם כן בנינים עצמיים. הוא חוסה בצלם של הבנינים הטבעיים, כמו השפנים שהסלעים הם מחסה להם. אבל האדם, מי שנשמת אדם בקרבו נשמטו לא תוכל לחסות כי אם בבנינים שהוא בונה בעמלו הרוחני, שאיננו פוסק תמיד

12.

מי שאמר עלי כי נשמת קרועה, יפה אמר, בודאי היא קרועה. אי אפשר לנו לתאר בשכלנו איש שאין נשמתו קרועה. רק הדומם הוא השלם. אבל האדם הוא בעל שאיפות הפכיות, ומלחמה פנימית תמיד בקרבו. וכל עבודת האדם הוא לאחד את הניגודים שבנפשו על ידי רעיון כללי, שבגדולתו ורוממותו הכול נכלל ובא לידי הרמוניה גמורה. כמובן אין זה אלא אידיאל שאנו שואפים אליו, אבל להגיע לידי זה אי אפשר לכל יליד אישה. אלא בהשתדלותנו אנו יכולים להתקרב אליו יותר ויותר, וזהו מה שהמקובלים קוראים בשם 'ייחודים'.

דברי הרב קוק על עצמו

13.

יש בן חורין שרוחו רוח של עבד, ויש עבד שרוחו מלאה חירות: הנאמן לעצמיותו - בן חורין הוא, ומי שכל חייו הם רק במה שטוב ויפה בעיני אחרים - הוא עבד.

14.

עלה למעלה עלה, כי כח עז לך.

יש לך כנפי רוח, כנפי נשרים אבירים.

אל תכחש במ פן יכחשו לך.

דרוש אותם - וימצא לך מיד.

.15

המחשבה על אושר הבא מחוץ לאדם מביאה לעצבות ואילו ההכרה בערך הרצון והחופש שבהתעלותו, מביאה שמחה רבה.

הרב קוק

.16

העבודה העליונה של האישיות הפרטית היא להעלות את כוחות החיים הטבעיים, הרצוניים, שיהיו ממוזגים עם המחשבתיים השכליים. ומיזוג זה אינו נעשה בהדר השלמות כי אם לפי אותה המדה שהעריגה האלוהית על פי תנאיה ותפקידה ממלאת את הנשמה.

אורות הקודש ג פו

1. בחרו מאמר אחד שהכי דבר אליכם מתוך המקורות המובאים למעלה:
 - א. הסברו את המאמר
 - ב. ציינו למה בחרתם דווקא אותו
2. עיינו במקורות וציינו כיצד תופס הרב קוק את האדם וכוחו?
3. הרב קוק האמין בנחיצות של אדם לממש את יכולתו וכוח יצירתו
 - א. כיצד הדבר הזה מתיישב עם דת?
 - ב. חשבו מה הבסיס התיאולוגי של תפיסה זו ?
5. תארו איזה מן אדם היה הרב קוק ?

רלוונטיות לתלמידים :

הרב אברהם יצחק הכהן קוק היה אחד מגדולי המחשבה היהודית במאה ה-20. רוחב ידיעותיו, אומץ ליבו, שליטתו בהלכה ובמחשבה היהודית ובמחשבה ומדע הכללי הפכו את הגותו הרחבה רלוונטיים לעידן המודרני ועל כן ראינו צורך להיחשף לדמותו ולהגותו על מנת להעשיר את כולמם של בני הנוער בדמויות ובתפיסות עולם.

שבוע 15: זוהר ארגוב

סרטון:

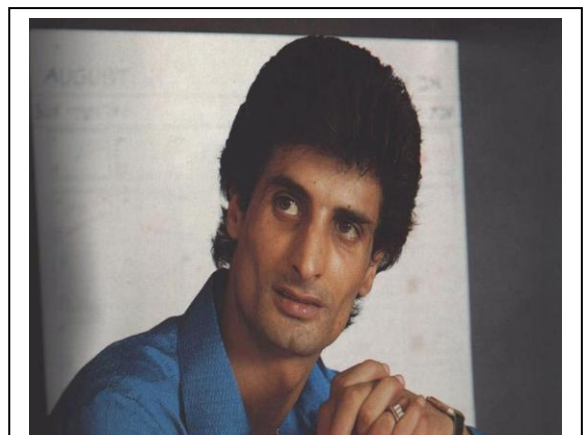
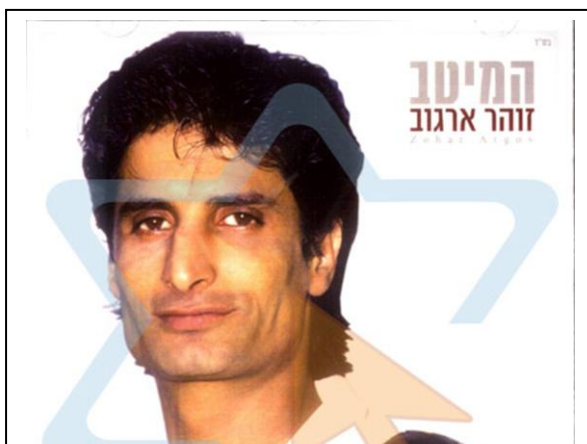
זוהר ארגוב- המיטב:

<https://www.youtube.com/watch?v=t2cIn6zSnP4&list=PLSdhFvrEOMTQXhhBgO0aK0CpNU0-ISBHS>

זוהר ארגוב היה אחד מהזמרים הגדולים של הזמר המזרחי בארץ. זוהר נולד בשנת 1955 בראשון לציון למשפחת עורקבי, בן בכור ל-9 אחים במשפחה ענייה. כבר מילדותו בלט בכישרון הזמרה שלו ולמד פיתוח קול אצל הזמרת אהובה עוזרי. בגיל 13 הפסיק ללמוד ובגיל 17 התחתן ונולד לו בן בגיל 18. זוהר עבד כטיח ובגיל 22 הוציא תקליטון ראשון לאחריו החליט לשנות את שם משפחתו מעורקבי לארגוב. לאחר שנה זוהר הואשם בניסיון רצח ונכלא לשנה במהלכה התגרש. לאחר שחרורו מהכלא החליט לעסוק במוזיקה. התעקש לשיר בחתונות, קבל הזדמנות וזכה להצלחה רבה. בעקבות אירוע זה הופק אלבומו הראשון "אלינור" בצורה חובבנית, למרות זאת האלבום זכה להצלחה ענקית. האלבום השני הופק באופן מקצועי בשנת 1981. זוהר ארגוב השתתף בפסטיבל הזמר המזרחי בשנת 1982 עם השיר "פרח בגני". באותה שנה הוציא אלבום "נכון להיום" שהכיל את השירים "פרח בגני" ו"בדד" האלבום ששבר שיא מכירות וזיכה אותו בכינוי "המלך של המוזיקה המזרחית".

במהלך מסע הופעות בארצות הברית בשנת 1983 החל להשתמש בסמים שפגעו בקולו כמו כן רחשו אותו כלכלית. באותם שנים הוא עבד עם עוזי חיטמן, עבר גמילה, אך חזר להשתמש בסמים בסבב הופעות שני שלו בצרפת ובארצות הברית בשנת 1984. זוהר המשיך להוציא אלבומים ולהופיע תוך כדי התמכרות לסמים וניסיונות גמילה שלא צלחו. למרות מצבו שיריו זכו להצלחה רבה וזוהר הצליח למכור הרבה מאוד אלבומים. בשנת 1987 זוהר הסתבך בפלילים בעקבות התמכרותו לסמים, הוא הואשם בגניבת נשק משוטר, נעצר ונכלא. במהלך שהותו בתא המאסר, כרך חבל מסביב לצווארו, והתאבד ב 6 לנובמבר 1987.

לאחר מותו זמרים רבים כגון: מאיר אריאל, וניט וסינרגיה חזרו וביצעו את שיריו. זוהר נחשב עד היום ל"מלך הזמר המזרחי". בעיני רבים נחשב זוהר ארגוב לפורץ הדרך של המוזיקה המזרחית להכנסתו לתוך המיניסטרים הישראלי.

נושאי השיחה : סמים ואלכוהול והשפעתם על תפקוד האנושי

מקורות לדוגמא :

.1

ויחל נח, איש האדמה; ויטע, פָּרַם. **כא** וישת מן-היין, וישכר; ויתגל, בתוך אהלה. **כב** וירא, חם אבי כנען, את, ערות אביו; ונגד לשני-אחיו, בחוץ. **כג** ויקח שם ויפת את-השמלה, וישומו על-שכם שניהם, וילכו אחרנית, וכסו את ערות אביהם; ופניהם, אחרנית, וערות אביהם, לא ראו. **כד** וייקץ נח, מיינו; וידע, את אשר-עשה לו בנו הקטן. **כה** ויאמר, ארור כנען: עבד עבדים, יהיה לאחיו.

בראשית, פרק ט, פסוקים כא-כד

.2

ויזכר ה', אל-אהרן לאמר. **ט** יין ושכר אל-תשת אתה ובניך אתך, בבאכם אל-אהל מועד--ולא תמתו: חקת עולם, לדרתיכם. • ולהבדיל, בין הקדש ובין החל, ובין הטמא, ובין הטהור.

ויקרא, פרק ט, פסוקים ח-ט

.3

יא הוי משְׁפִימִי בַבְּקָר, שְׂכָר יִרְדְּפוּ; מֵאַחֲרֵי בְנֵשֶׁף, יִנּוּ וְדִלִיקָם. יב וְהָיָה כְּנֹר וְנִבְּל, תִּנּוּ
וְחָלִיל וְיִין--מְשִׁתִּיהֶם; וְאֵת פֶּעַל הִי לֹא יִבְיטוּ, וּמַעֲשֵׂה יָדָיו לֹא רָאוּ. יג לָכֵן גָּלָה עַמִּי,
מִבְּלִי-דָעַת; וּכְבוֹדוֹ מִתֵּי רָעַב, וְהִמוֹנוֹ צָחָה צָמָא.

ישעיהו פרק ה, פסוקים יא – יג

4.

עליסה / אביב גפן

מלים ולחן – אביב גפן

קראק אופיום קוק ואקסטה
גראס חשיש והרואין
תתעוררי עכשיו עליסה
אל תוך חייך המתים
אור המגדלור כבה על חוף יופיך האבוד
את רק רצית להידלק ולהרוג את המציאות
צר לי עלייך עליסה שנכנסת לאגדות
תמסרי ד"ש לשפן עליסה להתראות

5.

קוק בצהרים / חברים של נטשה

מילים : מיכה שטרית

לחן: ארקדי דוכין

השני באוקטובר 1990 ומעלה
הפי וקסמן מגיש, התחנה היא רדיו בלה בלה
שטויות במונו בעברית קלה עד הערב
כל מי שישלח גלויה יזכה באופנוע וכובע גרב

קוק בצהריים חרא של הרגל
אבל אצלי רק ככה הדיבור מתגלגל

פשיסטים! זיג זגי! קרחות. עור וניטים
פוליטיקאים. חולי הגה וסאדו מזוכיסטים
לא הצלחתם למנוע את המהפכה המשודרת
רדיו בלה בלה באויר ואני גיבור המחותרת

קוק בצהריים חרא של הרגל
אבל אצלי רק ככה הדיבור מתגלגל

זה אני הפי וקסמן. אמא, את שומעת?!
הצלחתי בגדול כל העיר עלי יודעת
שדדתי את זכות הדיבור ועכשיו אני פירט
מגבר חזק, מיקרופון ודיווח אובייקטיבי מפורט.

קוק בצהריים חרא של הרגל
אבל אצלי רק ככה הדיבור מתגלגל

6. סיפורים קצרים על סמים מתוך האתר במה חדשה :

<http://stage.co.il/stories.html?subtype=137&sortby=created&type=1>

נפלתי חזק / דרוקר אור

להרגיש איך הורדים מתפוצצים לי בתוך הגוף והדם התחלתי
בי ללא הרף, ללא שום גבולות. הרגשתי רכבת עמוסת קרונות עוברת
על ראשי ודורסת אותי

הרואין, שורה ראשונה / אלת הצייד

חלומות והזיות שווא על הרואין זורמים בדמיוני, ממלאים אותי.
תקווה הרסנית איך אני מסדרת את השורה יפה יפה ושואפת לתוכי,
המוח משותק. מחשבה אחת בלבד מתרוצצת בראשי,

לקום למרות הכאב,

למרות הסבל,

למרות הכל ולהשיג מנה.

אני הוזה

אני מאבדת את שפיות דעתי.

שאלות לדין

1. כיצד מתמודדים עם הצלחה? כיצד מבטיחים שכשרון לא יהיה כשלון?
 2. מה הם הגורמים להתמכרות לסמים ואלכוהול? ומהם האנשים שהם בסיכון להתמכרות?
 3. נאמר בספר דברים (פרק ד פסוק טו): "וְנִשְׁמַרְתֶּם מְאֹד, לְנַפְשֵׁיכֶם" כיצד מיישמים הוראה זו?
- כיצד לדעתכם לא נופלים לדימוי "החנוני" כשמסרבים להשתמש באלכוהול וסמים?
4. מה בין שמחה להשתכרות, היכן מציבים את הגבול?

רלוונטיות לתלמידים:

דמותו של זוהר ארגוב עדיין חיה ונושמת בתרבות הישראלית. ביימנו המוזיקה המזרחית הפכה למוזיקה ישראלית זוהר נשאר סמל מרכזי המיצג כשרון ענק שכשל בסמים. לימוד אודותיו וניתוח דמותו וסופו הטרגי מהווה הזדמנות טובה לדון במשמעויות ובתהליכים של התמכרות לסמים ואלכוהול מתוך נקודת מבט יהודית וכללית.